

การส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า
เด็กพิเศษอย่างเป็นองค์รวม
ฉบับการเล่น (เทคนิคปฏิบัติ)

สถาบันแห่งชาติการพัฒนาเด็กและครอบครัว
มหาวิทยาลัยมหิดล
นิวยอร์ก//แผ่นดิน

ผู้เขียน

คุณประพา หมายสุข นักพัฒนาการเด็ก

คุณฉามรา สุมาลย์โรจน์ นักจิตวิทยาพัฒนาการ

พญ.แก้วตา นพมนิจำรัสเลิศ กุมารแพทย์พัฒนาการเด็ก

คุณแม่น้องเก่ง

ศิลปกรรม/ตกแต่งรูปเล่ม

ประพา หมายสุข

ฉามรา สุมาลย์โรจน์

ภาพวาด

Studio-yimchang

คุณพ่อโตและอาฟู

น้องจูนและเชอร์รี่

ท่านที่จะนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ กรุณาอ้างอิง

สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว. มหาวิทยาลัยมหิดล.

การส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษ อย่างเป็นองค์รวม

ฉบับการละเล่น (เทคนิคภาคปฏิบัติ). 2559

คำนำ

เมื่อได้มาทบทวนว่าพวกเราเรียนรู้ในคลินิกอย่างไรบ้าง ในตลอดช่วงหลายปีที่ผ่านมา สิ่งแรกที่พวกเรารู้สึกคือ เราต้องทำความเข้าใจในองค์ความรู้และหลักการก่อน รวมไปถึงการได้เห็นตัวอย่างที่ถูกต้องจากกรณีตัวอย่าง จนเราได้ความรู้สึกว่า “อ้อ!!! เขาทำกันแบบนี้เอง” ต่อมาเมื่อได้ลงมือทำจริงอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ พร้อมกับการได้ทบทวนในสิ่งที่ได้ทำและผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำ โดยการทบทวนหลักการองค์ความรู้และเชื่อมกับประสบการณ์ภาคปฏิบัติที่เราทำได้จริงๆด้วยแล้ว ก็ช่วยให้เรามีความเข้าใจผ่านประสบการณ์ความรู้สึกจริงๆได้มากยิ่งขึ้น

จนเราได้ความรู้สึกว่า “อ้อ!!! ที่ในหนังสือเขียนไว้มันเป็นอย่างนี้นี่เอง” หรือ “อ้อ!!! ที่อาจารย์ก๊วหรือที่คุณหมอเคยบอกไว้มันคืออย่างนี้นี่เอง” “ยิ่งทำ ยิ่งทบทวน จะยิ่งอ้อ...เรื่อยๆ” และเราจะได้ความรู้สึกว่า เมื่อก่อน “คิดว่าเข้าใจแล้วนะ” แต่ตอนนี้เรา “รู้สึกเข้าใจแล้ว” มากขึ้นๆ

ในการนำองค์ความรู้มาสู่การปฏิบัติจริงนั้น พวกเราเรียนรู้ผ่านกระบวนการหลักๆ คือ “ดู จำ ทำ ทวน” ดังนี้

- ☑ มีหลักการให้ “จำ” คือ ศึกษาทำความเข้าใจหลักการ
- ☑ มีตัวอย่างให้ “ดู” คือ เรียนรู้จากการดูตัวอย่างการลงมือทำจริง
- ☑ มีเคสให้ลงมือ “ทำ” คือ เรียนรู้ผ่านการลงมือทำ ก็จะได้ “จำไว้ในใจ”
- ☑ มีเวลาได้ “ทวน” คือ การทบทวนด้วยตนเอง & พูดคุยกลุ่มแพทย์นักวิชาชีพ สะท้อนสิ่งที่ได้เรียน และปรับปรุงตนเองสม่ำเสมอ

กระบวนการเรียนรู้ทั้ง 4 อย่างนี้ สำหรับพวกเรานั้น เราทำซ้ำบ่อยมากๆ ในการทบทวนในแต่ละครั้งจากประสบการณ์ที่ได้ลงมือทำจริงที่ค่อยๆเพิ่มพูนขึ้น ก็ทำให้พวกเราได้บทเรียนที่เพิ่มมากขึ้นด้วยเช่นกัน

จากเราที่เคยคิดว่าตัวเองเข้าใจแล้ว ก็ได้เห็นชัดเจนไปอีกชั้นเหมือนตาที่มองเห็นและรู้สึกสัมผัสถึงสิ่งต่างๆได้ละเอียดชัดเจนขึ้นเรื่อยๆ พอกลับไปสู่การลงมือทำในครั้งถัดๆไปเราก็จะมีความ

มั่นใจมากขึ้น และประสบความสำเร็จในการทำงานกับเด็กและผู้ปกครองมากขึ้นกว่าเดิม ถึงแม้ว่า
จะไม่ได้ประสบความสำเร็จในทุกๆเคส ด้วยเหตุปัจจัยหลายอย่างที่ไม่อาจทำได้ก็ตาม

ตลอดเส้นทางในการเรียนรู้ หลายอย่างค่อยๆมีความชัดเจนขึ้น เมื่อพวกเรา**มีประสบการณ์**
ตรงจากการลงมือทำและได้เจอกับตัวเอง ก็ยิ่งทำให้**มีความชัดเจนขึ้นทั้งในระดับความคิดและ**
ความรู้สึก และอีกความรู้สึกหนึ่งที่รู้สึกอยู่บ่อยๆ คือ ยังมีสิ่งต่างๆอีกมากมายให้เรียนรู้และ
พัฒนาต่อไปเรื่อยๆ

ณ วันนี้ พวกเรารู้สึกว่า...

“เรามั่นใจในหลักการนี้ว่า สามารถช่วยส่งเสริมพัฒนาการเด็กได้อย่างใช้งานได้จริงๆ”

และพวกเราเอง ก็ยังรู้สึกว่า**มีสิ่งที่จะต้องเรียนรู้และพัฒนาอีกต่อไปเรื่อยๆ**ค่ะ

ท้ายนี้ขอขอบพระคุณอาจารย์กิ่งแก้ว ปาจารย์ ครูผู้ริเริ่มนำองค์ความรู้มาเผยแพร่ให้เราได้
เรียนรู้และเป็นแบบอย่างในการพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง จริงจัง ตั้งใจอย่างเต็มที่เสมอมา

และขอขอบคุณ คุณพ่อคุณแม่และเด็กๆทุกคน ที่เป็นครูคนสำคัญอีกท่านหนึ่งที่ให้เราได้
เรียนรู้มากมาย ขอขอบคุณผู้ปกครองทุกท่านที่เล่าแลกเปลี่ยนประสบการณ์ต่างๆมากมาย ซึ่งเป็น
ประสบการณ์ตรงที่ทรงคุณค่าอย่างยิ่ง ขอขอบคุณจากหัวใจจริงๆค่ะ

ทีมงานคลินิกพัฒนาการเด็ก
สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว
มหาวิทยาลัยมหิดล

ตลอดเส้นทางในการเรียนรู้จนมาถึงวันนี้ หลายอย่างค่อยๆ มีความชัดเจนขึ้นเมื่อพวกเรามีประสบการณ์ตรงและได้เจอกับตัวเอง ก็ยิ่งทำให้มีความชัดเจนขึ้นทั้งในระดับความคิดและความรู้สึก พวกเรารู้สึกว่า...

“เรามั่นใจในหลักการนี้ ว่าสามารถช่วย ส่งเสริมพัฒนาการเด็กได้อย่างใช้การได้จริงๆ”

สารบัญ

คำนำ	2
บทที่ 1 หลักการและแนวคิด การส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษอย่างเป็นองค์รวม	6
บทที่ 2 เทคนิคในระดับขั้นพัฒนาการ 1-2: ช่วยเด็กให้สนใจ จดจ่อ และมีสัมพันธภาพแน่นแฟ้น	13
บทที่ 3 เทคนิคในระดับขั้นพัฒนาการ 3-4: ช่วยเด็กให้สื่อสารด้วยท่าทาง และสื่อสารเพื่อการแก้ปัญหา	55
บทที่ 4 เรื่องเล่าจากประสบการณ์	79
บทที่ 5 เทคนิคในระดับขั้นพัฒนาการ 5: การสื่อสารด้วยสัญลักษณ์	98
บทที่ 6 เทคนิคในระดับขั้นพัฒนาการ 6: การเชื่อมโยงเหตุ-ผล	124
เอกสารอ้างอิง	135

บทที่:

1

หลักการและแนวคิด การส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า
เด็กพิเศษอย่างเป็นองค์รวม

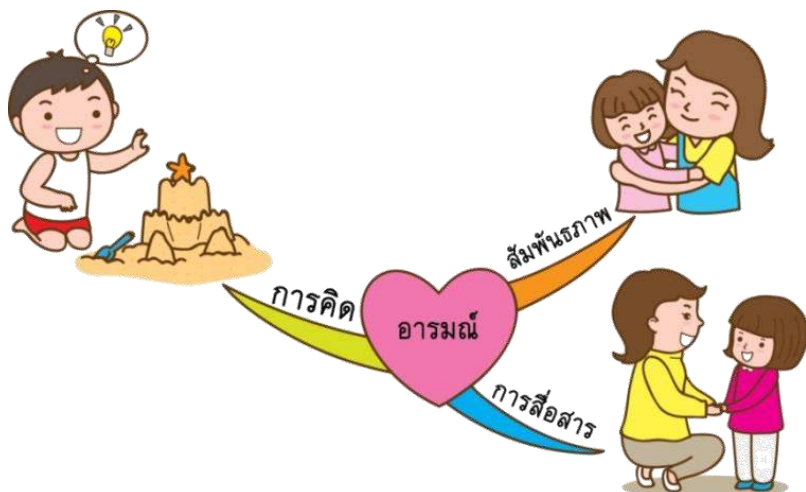
หลักการและแนวคิด

การส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษอย่างเป็นองค์รวม

ทบทวนหลักการและสิ่งสำคัญ*

- หลักการสำคัญ
- ปรับเปลี่ยนมุมมอง
- พัฒนาการองค์รวม 6 ชั้นในเด็กปกติมีอะไรบ้าง
- การส่งเสริมพัฒนาการเด็กตามลำดับขั้นพัฒนาการ

*อ่านรายละเอียดเพิ่มเติมในบทที่ 1 ถึง 3 คู่มือการส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า
เด็กพิเศษอย่างเป็นองค์รวม (ฉบับความสุข)

หลักการสำคัญ

หลักการสำคัญของแนวทางนี้เป็นไปตามอักษรย่อ DIR (Developmental-Individual Relationship based Model) คือ

Developmental (D) คือ พัฒนาการองค์รวม

Individual Difference (I) คือ ความแตกต่างระบบประสาทของเด็ก

Relationship-based (R) คือ สัมพันธภาพ

DIR/ฟลอไรท์ เปรียบเทียบการเติบโตของเด็กเหมือนการปลูกต้นไม้

- รากต้นไม้ เปรียบเสมือน ระบบประสาทของเด็กแต่ละคนที่แตกต่างกัน
- ลำต้น เปรียบเสมือน พัฒนาการหลักที่เด็กทุกคนจำเป็นต้องทำได้ เพื่อให้มีชีวิตรอด สามารถพึ่งตนเองได้ (พัฒนาการองค์รวม)
- กิ่ง ใบ เปรียบเสมือน ทักษะต่างๆ
- คนดูแลต้นไม้ เปรียบเสมือน พ่อแม่ที่ดูแลเอาใจใส่ ให้อาหาร ให้ความรัก ความอบอุ่น

เปลี่ยนมุมมอง ทักษะคติ ในการมองเด็กพิเศษ การมองเด็กอย่างเป็นองค์รวม

อดีต
มองเห็นโรค
(โรคอะไร ปัญหาพฤติกรรมอะไร
บกพร่องตรงไหน)

ปรับมุมมองใหม่
มองตัวตนของเด็ก
(“เด็กรู้สึกอย่างไร”
“เด็กต้องการอะไร”
“พัฒนาการอยู่ขั้นไหน”)

แล้วเราจะช่วยเหลืออย่างไร?

มองเฉพาะตัวเด็ก
พยายามฝึกเด็ก

มองสัมพันธ์ภาพ
ระหว่างเด็กกับผู้เลี้ยงดู
เป็นอย่างไร

พัฒนาการองค์รวม 6 ชั้นในเด็กปกติมีอะไรบ้าง

พัฒนาการขั้น 1 - สงบ & สนใจจดจ่อ (อายุพัฒนาการ แรกเกิด- 3 เดือน)
ทารกค่อยๆปรับตัวให้เข้ากับโลกนอกรกครรภ์ของมารดา และค่อยๆสนใจสิ่งเร้า
ภายนอก เช่น เสียง ภาพ สัมผัส โดยสามารถจดจ่ออย่างสงบได้นานพอสมควร

พัฒนาการขั้น 2 - สัมพันธภาพ ความผูกพัน (อายุพัฒนาการ 2-5 เดือน)
ทารกเริ่มเรียนรู้ โลกภายนอก เริ่มสัมผัสได้ถึงความรัก ความผูกพัน ของพ่อแม่
แสดงความรู้สึกดีใจเมื่อเห็นคนคุ้นเคย (ยิ้ม ส่งเสียงอ้อแอ้ ยกแขนขา)

พัฒนาการขั้น 3 - สื่อสารด้วยภาษาท่าทาง (อายุพัฒนาการ 4-9 เดือน)
ทารกเริ่มตอบสนองต่อภาษาท่าทางของผู้ใกล้ชิด เช่น ยิ้มตอบ โผเข้าหา อ้อแอ้ตอบ
ต่อมาเรียนรู้ที่จะสื่อสารกับคน เช่น ส่งเสียงอ้อแอ้เรียกแม่ กางแขนขอให้อุ้ม รู้จัก
เล่นสนุกกับคน

พัฒนาการขั้น 4 - สื่อสารได้ต่อเนื่องเพื่อแก้ปัญหา (อายุพัฒนาการ 9-18 เดือน)
เด็กสื่อสารด้วยภาษาท่าทางที่ซับซ้อนมากขึ้น เพื่อบอกความต้องการและแก้ปัญหา
(เช่น เดินไปงมมือพ่อ พาไปที่ตุ๊กตา ทูบประตู่ ชี้ไปที่นม) เริ่มเรียนรู้ที่จะเข้าใจภาษา
ท่าทางของคนอื่น เช่น แม่ทำท่าโกรธ เริ่มเลียนแบบผู้ใหญ่

พัฒนาการขั้น 5 - ภาษา การคิด หรือสื่อสารด้วยสัญลักษณ์ (อายุพัฒนาการ 18-30 เดือน)

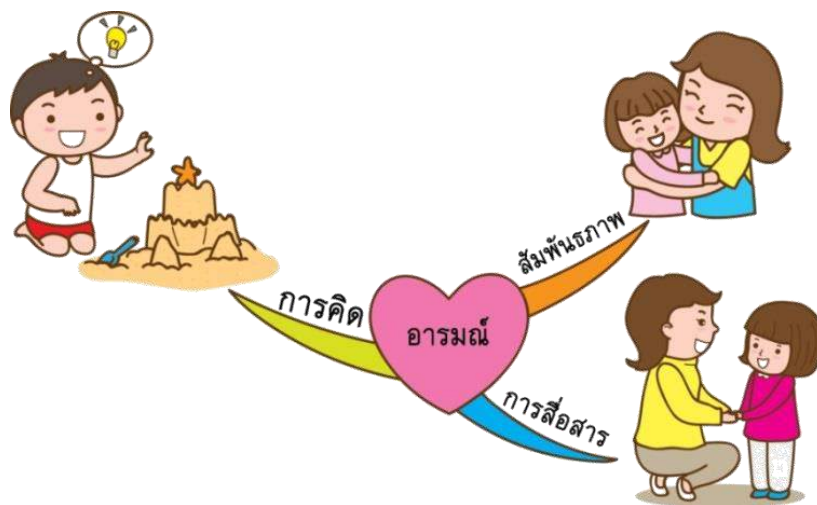
เด็กเริ่มสื่อสารด้วยการพูด เริ่มเข้าใจมุมมองของคนอื่น สามารถเล่นสมมติได้ แสดงความคิดผ่านการเล่น และภาษาท่าทางได้มากขึ้น มีการแสดงทางความคิดออกมา เป็นการกระทำมากขึ้น

พัฒนาการขั้น 6 - เชื่อมโยงเหตุและผล (อายุพัฒนาการ 30-48 เดือน)

เด็กจะสามารถพูดเชื่อมโยงความคิด 2 เรื่องเข้าด้วยกัน เช่น “ยังไม่นอนจะดูทีวี” ตอบปัญหาอะไร ที่ไหน ทำไม่ได้ เล่าเรื่องได้ เริ่มมีเหตุผลอธิบายการกระทำ ความรู้สึก เช่น “พ่อกลับมาแล้ว ดีใจจัง” มีการแสดงออกทางอารมณ์ที่หลากหลาย ผ่านการเล่น คำพูด หรือจินตนาการ เริ่มเรียนรู้เรื่องนามธรรมได้

หลักการสำคัญสำหรับทุกระดับพัฒนาการ

- เริ่มต้นจากอารมณ์ความรู้สึกและความต้องการ/ความสนใจของเด็ก
- เพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็กอย่างเป็นองค์รวม บนพื้นฐานการเข้าใจในความแตกต่างของระบบประสาท โดยใช้ความสัมพันธ์อันดี ในการกระตุ้นการสื่อสารและการคิด

บทที่:

2

เทคนิค ระดับขั้นพัฒนาการขั้น 1-2

ช่วยเด็กให้สนใจ จดจ่อและมีสัมพันธภาพแน่นแฟ้น

เทคนิคระดับขั้นพัฒนาการขั้น 1-2:

ช่วยเด็กให้สนใจ จดจ่อและมีสัมพันธภาพแน่นแฟ้น

เป้าหมาย เทคนิค

ช่วยเด็กให้สนใจ จดจ่อและมีสัมพันธภาพแน่นแฟ้น

- หลักการสำคัญก่อนเข้าไปเล่นกับเด็ก
- เริ่มต้นอย่างไรดี
- การปรับตัวเราในการเข้าไปเล่นกับเด็ก
- เริ่มต้นเข้าไปเล่นกับเด็ก อย่างไรให้สนุก
- อยู่ด้วยกันทุกอารมณ์

สรุปเทคนิคช่วยเด็กให้สนใจ จดจ่อและมีสัมพันธภาพแน่นแฟ้น

เป้าหมาย เทคนิค

ระดับขั้นพัฒนาการขั้น 1-2:

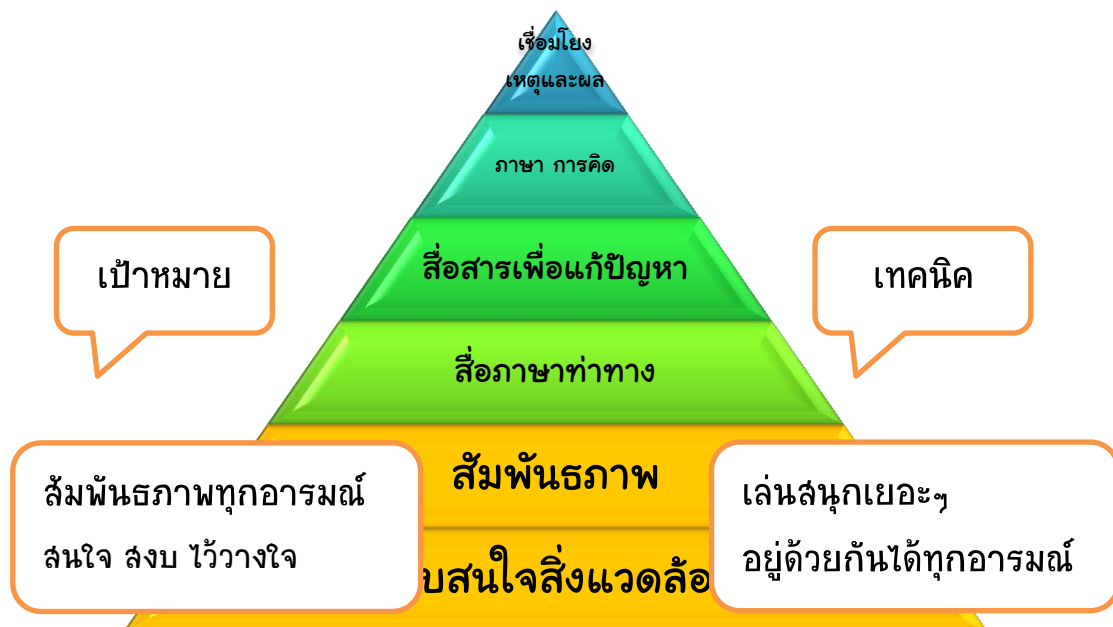
ช่วยให้เด็กสนใจ จดจ่อและมีสัมพันธภาพแน่นแฟ้น

เป้าหมาย:

- ช่วยให้เด็กสามารถสงบตัวเอง สนใจ จดจ่อกับสิ่งแวดล้อมรอบตัว มีสมาธิในการทำกิจกรรม
- มีสัมพันธภาพกับพ่อแม่ได้ในทุกอารมณ์ เช่น อารมณ์สนุก เล่นด้วยกันได้ ต่อเนื่อง อารมณ์กลัว ตื่นเต้น โกรธ หงุดหงิด เสียใจ ก็ยังอยู่กับพ่อแม่ได้ ไม่กลับไปหาวัตถุ สิ่งของ หรือกระตุ้นตัวเอง (พบในกลุ่มออทิสติก)

เทคนิค:

- เล่นกับลูกเยาะๆ
- เน้นสัมพันธภาพในทุกอารมณ์

เป้าหมายและเทคนิคระดับขั้นพัฒนาการขั้น 1-2

1-2

ช่วยเด็กให้สนใจ จดจ่อและมีสัมพันธภาพแน่นแฟ้น

คุณพ่อคุณแม่หลายท่าน เมื่อได้รับคำแนะนำเบื้องต้นว่าให้กลับไปเล่นสนุกกับลูก ก็สามารถกลับไปเล่นได้ไม่ยากนัก โดยเฉพาะคุณพ่อคุณแม่บางท่านก็เล่นได้อย่างธรรมชาติ โดยใช้หลักใจ **“นึกถึงใจของเด็กและใจของเรา”** เพียงแต่ยังไม่ทราบหลักการในการส่งเสริมพัฒนาการที่จะนำพาลูกไปต่อในระดับพัฒนาการในขั้นต่อไป โดยส่วนใหญ่ในคลินิกพัฒนาการเวลายุอยู่ในห้องฝึก คุณครูมักพบว่าสีหน้าแววตาและท่าทางของคุณพ่อคุณแม่ที่ดูแลเคร่งเครียด มักจะเล่นไม่ค่อยออก หลายท่านก็บอกเล่าให้ฟังแตกต่างกัน เช่น

บางท่านบอกว่า **“ตนเองคิดเยอะ คาดหวังเยอะ เร่งลูก”**

บางท่านก็ตั้งใจมาก พยายามเวลาชวนลูกเล่น ก็พบว่า **“ลูกก็ตอบสนองบ้าง สนุกบ้าง ไม่สนุกบ้าง แต่ก็ไม่รู้จะเล่นให้นานต่อเนื่องขึ้นได้อย่างไร”**

บางท่านก็บอกว่า **“บางครั้งยิ่งพยายามชวนลูกเล่น แต่ลูกกลับยังไม่สนใจ”**

บางท่านก็บอกว่า **“ไม่รู้จะเล่นอย่างไร ลูกไม่สนใจเล่นที่แม่ซื้อมา สนใจเล่นอะไรก็ไม่รู้”**

บางท่านก็บอกว่า **“ลองชวน ลองเสนอของเล่นต่างๆ ลูกก็ไม่ค่อยสนใจเท่าไร พอเราไม่ชวนลูกก็กลับไปเล่นคนเดียวตามเคย”**

ครูฝึกเองก็เคยรู้สึกเช่นนี้เหมือนกันค่ะ แต่พอได้มาเรียนรู้และเข้าใจหลักการ การเล่นเพื่อส่งเสริมพัฒนาการในแต่ละขั้น ก็ช่วยให้การเข้าหาและร่วมเล่นสนุกกับเด็กได้ดีขึ้นกว่าเดิม ทำให้มีความสุข สนุกด้วยกันทุกฝ่าย ทั้งครูฝึก เด็ก และผู้ปกครอง

“นึกถึงใจของเด็กและใจของเรา”

หลักการสำคัญก่อนเข้าไปเล่นกับเด็ก

คือ การช่วยให้เด็กรู้สึกอบอุ่น ปลอดภัย อยู่ด้วยกันได้

เริ่มต้นด้วยการปรับตัวเราและสิ่งเร้าต่างๆให้พอดีกับที่เด็กได้รับได้ เพื่อช่วยให้เด็กรู้สึกปลอดภัยพอที่จะเรียนรู้สิ่งต่างๆได้ (Co-regulate) จะช่วยให้การเข้าไปสร้างสัมพันธ์กับเด็กนั้นทำได้ง่ายและเล่นด้วยกันได้นานต่อเนื่องขึ้น

โดยเฉพาะเด็กที่มีความแตกต่างของระบบประสาทสัมผัสการรับรู้และการแสดงออกที่แตกต่างจากระดับปกติมากๆ (อ่านเพิ่มเติมคู่มือฯ บทที่ 3) เราจะต้องปรับตัวเราให้เข้ากับ ความแตกต่างของเด็กแต่ละคนให้พอดี เพื่อช่วยให้เด็กรู้สึกอบอุ่นปลอดภัยก่อน และเป็นสิ่งสำคัญมากๆ ในพัฒนาการขั้นแรกนี้ หากเด็กรู้สึกว่สิ่งเร้าที่เข้ามาอยู่นั้นอยู่ในระดับพอดีกับ ระบบประสาทสัมผัสของร่างกายตนได้ เด็กก็จะมีอารมณ์ความรู้สึกที่อบอุ่น ปลอดภัย การแสดงออกของเด็กก็จะดู สงบ และเราก็จะเข้าไปร่วมเล่นกับเด็กได้ง่ายขึ้น แต่ถ้าเด็กรู้สึกว่สิ่งเร้าที่เข้ามา มีระดับที่เกินพิกัดจนไม่สามารถทนได้ ร่างกายและจิตใจเด็กก็ย่อมไม่สงบ การที่เราจะเข้าไปเล่นสนุกก็คงจะยาก เช่นกัน เปรียบเสมือนเราคาดหวังจะให้เด็กเล่นอยู่บนพื้นที่อันตราย “คงยากที่เด็กจะสงบ จดจ่อและเล่นสนุกได้”

ตัวอย่างเช่น

หากเด็กกำลังนั่งเล่นอยู่ที่โต๊ะ แล้วอยู่ๆเราเดินคุ่มๆ เข้าไปหาเด็กทันทีในระยะประชิดตัว จนทำให้เด็กรู้สึกกลัว กังวล จนต้องหลบ หรือหลีกหนี เพื่อการอยู่รอด เด็กหลายคนที่มีความบกพร่องอย่างมาก อาจแสดงพฤติกรรมแปลกๆ ตามแต่ลักษณะของเด็กแต่ละคน เมื่อรู้สึกไม่อบอุ่น ไม่ปลอดภัย หรือเมื่อมีความตื่นเต้น กลัว กังวลมากๆ ทำให้เด็กไม่สามารถสงบร่างกายและจิตใจตัวเองได้

บางรายที่พ่อแม่อยากให้เด็กได้ฝึกและพูดคุยกับครูหรือคุณหมอมามากๆ พ่อแม่หลายคนก็ยังผลักดันเด็กมากด้วย ทั้งๆที่เด็กยังกลัวและกังวลอยู่มาก ขณะที่เด็กเองเมื่อรู้สึกกลัวหรือรู้สึกไม่ปลอดภัยก็ไม่รู้จะแสดงออกอย่างไร จะสื่อสารบอกคนใกล้ชิดก็ทำไม่ได้ **เหมือนระบบสมองมันสั่งการไปที่มือและแขนขาไม่ถูก ระบบรวน สะเปะสะปะไปหมด** เด็กเลยแสดงแสดงออกพฤติกรรมแปลก บางคนอาจกระตุ่นตัวเอง เพราะทนสิ่งเร้าแบบนี้ไม่ไหว หรือบางคนก็พุ่งเข้าเพ่งมองวัตถุและจมอยู่กับการกระทำซ้ำๆซากๆบางอย่างเท่านั้น หรือบางคนได้แต่ตั้งหน้าตั้งตาจะหลีกหนีอย่างลนลานด้วยความกังวลสุดขีด หากได้รับการผลักดันให้เผชิญสิ่งเร้าที่น่ากลัวเกินทนไหว เป็นต้น

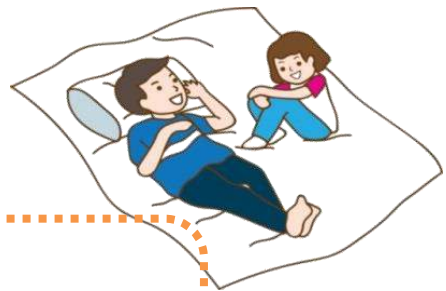

ฉะนั้น สิ่งแรกที่เราต้องทำ คือ

การหัด “อ่านใจของเด็ก” สังเกตและรับรู้อารมณ์ความรู้สึกของเด็กก่อนว่าเด็กรู้สึกเช่นไร หากเด็กยังไม่สามารถสงบตัวเองได้ ขอให้ท่านไม่ต้องเร่งรีบเข้าไปเล่นกับเด็ก แต่!!! ให้ท่านช่วยทำให้เด็กรู้สึกอบอุ่นปลอดภัยและช่วยให้เด็กสงบตัวเองให้ได้ก่อนการเข้าไปเล่นด้วยกัน

ทั้งนี้ หากเรารีบเร่งเข้าไปหาเด็กอาจเป็นการยิ่งรบกวนเร้าให้เด็กกังวลมากยิ่งขึ้น ซึ่งบางครั้งเราอาจแค่นั่งอยู่เฉยๆเฉยก่อนก็ได้ ด้วยใจที่สงบนิ่ง มั่นคง เพื่อสังเกตและรอคอยดูว่า “อะไรที่จะเด็กจะเข้าหา” พร้อมทั้งคอยสังเกตดูว่าเด็กกำลังสนใจหรืออยากจะทำอะไรบ้าง ก็ถือว่าเป็นการช่วยให้เด็กช่วยให้เขาสงบตัวเองได้เร็วกว่าการรบกวนเร้าเด็ก และเราเองก็จะเห็นว่าเด็กจะเริ่มการกระทำต่างๆจากตัวเขาเองมากขึ้นด้วย ซึ่งระหว่างที่เรานั่งนิ่งๆ ด้วยใจที่สงบและก็คอยสังเกตและรับรู้อารมณ์ความรู้สึกของเด็กอยู่นั้น เป็นสิ่งที่หลายท่านอาจจะรู้สึกตะขิดตะขวงใจหรืออึดอัดใจและอาจทนไม่ไหว เพราะหากไม่เข้าใจว่าสิ่งที่เรากำลังช่วยเด็กอยู่นะ บางท่านอาจเกิดความรู้สึกคิดนึกในใจว่า “เอ๊ะครูหรือคุณหมอไม่เห็นจะทำอะไรเลยสักที บางท่านอาจรู้สึกว้าวเมื่อไหร่จะเล่นกับลูกสักที” “บางท่านก็รู้สึกผิดเหมือนตัวเองไม่ได้ช่วยเด็ก”

ดังนั้น หากเรารู้จักสังเกตว่าสิ่งที่เรากำลังทำนั้นส่งผลกับอารมณ์ความรู้สึกเด็กเช่นไร และปรับตัวเราและสิ่งเร้าให้พอดีกับที่เด็กพอทนได้ก่อน ก็จะช่วยให้การเข้าไปสร้างสัมพันธ์ภาพในอารมณ์อบอุ่น ปลอดภัย เกิดความไว้วางใจกันและกัน อยู่ด้วยกันได้ และเล่นสนุกด้วยกันได้ในที่สุด และที่สำคัญคือ เน้นการมีสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกันในทุกๆอารมณ์ ไม่ว่าจะเป็น ตื่นเต้น กลัว กังวล โกรธ และเสียใจ เป็นต้น

สิ่งสำคัญที่สุด คือ

เราเองต้องเรียนรู้ที่จะสงบตัวเองให้ได้ก่อน
ถึงจะช่วยให้ผู้อื่นให้สงบได้อย่างมั่นคง

ช่วยให้เด็กรู้สึก อบอุ่น ปลอดภัย
และช่วยให้เด็กสงบตัวเอง

2.

อ่านใจของเด็ก
“อารมณ์ความรู้สึกและ
ความต้องการของเด็ก”

1.

ปรับตัวเราและสิ่งเรา
ให้พอดีกับที่เด็กรับ
ได้/ทนไหว
(Co-regulate)

3.

พ่อแม่เข้าใจหนู

หลักการสำคัญก่อนเข้าไปเล่นกับเด็ก
“เข้าใจความรู้สึกเด็ก เข้าใจรากต้นไม้มั”

รากต้นไม้มั เปรียบเสมือน ระบบประสาทของเด็กแต่ละคนที่แตกต่างกัน

เริ่มต้นอย่างไรดี

หลักการสำคัญ คือ เริ่มต้นจากอารมณ์ความรู้สึกและความต้องการ/ความสนใจของเด็ก

ดังนั้น สิ่งแรกที่เราควรทำก่อนเข้าไปเล่นกับเด็ก คือ “การสังเกตและรับรู้อารมณ์ความรู้สึกของเด็ก” เพื่อจะได้ช่วยให้เด็กรู้สึกอบอุ่นและปลอดภัยพอที่จะเรียนรู้ และต่อมา คือ “การสังเกตสิ่งที่เด็กต้องการหรือสนใจ” เป็นจุดเริ่มต้นที่จะช่วยทำให้เด็กสนใจเราและอยากจะเล่นกับเรา แต่ปัญหาที่เจอบ่อยๆ คือ “จะรู้ได้อย่างไรว่าเด็กสนใจ/ชอบ หรือไม่ชอบอะไร” ขอแนะนำเทคนิคเบื้องต้นในการสังเกตการแสดงออกหรือการกระทำของเด็ก ด้วยคือ ให้ท่านลองทำตัวคล้ายกับ นกฮูก (OWL) และนักวิจัยสมัครเล่น ดังนี้

1. ทำตัวคล้ายกับนกฮูก (OWL) ในที่นี้ก็คือ ให้เป็นคนช่างสังเกต

O คือ Observe คือ สังเกต “อารมณ์ความรู้สึกและความต้องการของเด็ก” เด็กที่ยังไม่มีภาษาพูด หรือยังบอกความต้องการของตนเองไม่ได้ ให้เราสังเกตพฤติกรรมหรือการกระทำ (action) ของเด็กว่าเขาชอบทำอะไร สังเกตภาษากาย น้ำเสียง สีหน้าแววตา และท่าทาง ว่าเด็กรู้สึกอย่างไร หรือสนใจอะไร

W คือ Waiting รอ “การริเริ่มจากตัวเด็กเอง” รอให้นานพอ เพื่อจะได้เห็นว่าเด็กได้ริเริ่มทำอะไรหรือสนใจอะไรบ้าง หรือว่าเด็กต้องการสื่ออะไร

L คือ Listen ฟัง “ความรู้สึกความต้องการของเด็ก” ฟังน้ำเสียง ฟังคำพูด ฟังความต้องการของเด็ก ว่าเขากำลังต้องการจะสื่อสารบอกอะไรเรา

2. ทำตัวคล้ายนักวิจัยสมัครเล่น คือ ให้เป็นคนที่ช่างคิด รวบรวมข้อมูล และเอามาตั้งสมมติฐาน ทดลองเล่น ดูผล

- เริ่มต้นจากสังเกตและรวบรวมข้อมูลเด็กจากพฤติกรรมกระทำและอารมณ์ความรู้สึกและความต้องการของเด็ก
- ตั้งสมมติฐานว่า “เด็กรู้สึกอย่างไร” และเด็กรู้สึกอย่างไร และเด็กรู้สึกอย่างไร
- ทดลองเล่น คือ ลองเล่นในสิ่งที่คิดว่าเด็กรู้สึกสนใจหรือชอบ วัตถุประสงค์ คือ

สิ่งสำคัญ คือ ให้ดูว่าสิ่งที่ท่านเล่นหรือทำนั้น เด็กตอบสนองอย่างไร เช่น

“สงบตัวเองได้ดีขึ้น หรือ ยิ่งตื่นตระหนกจนไม่สงบ”
 “กลัวเพิ่มขึ้น หรือ ลดลง”
 “ชอบ หรือ ไม่ชอบ” เป็นต้น

ข้อสังเกตง่ายๆ อย่างแรกคือ หากสิ่งที่เราทำนั้นเด็กชอบหรือสนใจเรา เด็กก็จะตอบสนองหรือแสดงท่าทางสนใจและอาจขอให้เราทำซ้ำอีกเรื่อยๆ แต่!!! ถ้าหากว่าสิ่งที่เราทำนั้น เด็กไม่สนใจหรือไม่ชอบ เด็กก็อาจจะเฉยๆ ไม่ตอบสนองอะไรเลย หรือยิ่งทำเด็กก็ยิ่งหนี ยิ่งหลบเราเพิ่มมากขึ้น เป็นต้น

อย่างที่สอง คือ เมื่อสังเกตได้ชัดเจนขึ้นแล้วว่า “เด็กรู้สึกอย่างไร เด็กกำลังสนใจอะไร ชอบ ไม่ชอบอะไร” ให้เราค่อยๆปรับตัวเราและสิ่งเร้าให้เข้ากับที่เด็กทำได้/ทนไหว เพื่อช่วยให้เด็กสงบ รู้สึกรอบอุ่นปลอดภัยด้วยกัน อยู่ด้วยกันได้ก่อน จากนั้นค่อยๆเข้าไปร่วมเล่นในสิ่งที่เด็กกำลังทำอยู่ ให้เป็นเล่นด้วยกัน จนกลายเป็นสนุกด้วยกันได้ในที่สุด และสร้างความรัก ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน สร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกันทุกอารมณ์ (พัฒนาการขั้น 1-2) จากนั้นค่อยส่งเสริมการสื่อสารและการคิด (พัฒนาการขั้น 3-4 และ 5-6) ตามลำดับขั้นตอนต่อไป

สังเกต รับรู้และเข้าใจ
“อารมณ์ความรู้สึกและ
ความต้องการของเด็ก”

observe

รอให้นานพอ
จนเห็น “การริเริ่ม
จากตัวเด็กเอง”

waiting

ฟังให้ได้ยิน...

ฟังน้ำเสียง ฟังคำพูด
ฟังความต้องการของเด็ก

listen

สิ่งที่ควรสังเกต ก่อนเข้าไปเล่นกับเด็ก

สังเกตเด็ก และ สังเกตตัวเราด้วย

การปรับตัวเราในการเข้าไปเล่นกับเด็ก

เมื่อเราสังเกตเด็กจนเริ่มรู้จักเข้าใจในอารมณ์ความรู้สึกและความต้องการเด็ก และได้ช่วยให้เด็กสงบตัวเอง รู้สึกอบอุ่นและอยู่ด้วยกันได้แล้ว (เด็กพร้อมเล่น) การปรับตัวเราในการเข้าหาเด็ก (คนเล่นพร้อม) หรือในการเข้าไปร่วมเล่นกับสิ่งที่เด็กกำลังสนใจอยู่ให้เป็นการเล่นด้วยกันพร้อมทั้งส่งเสริมการสื่อสารและการคิดด้วยนั้น สิ่งที่เราควรปรับตัวเราให้พร้อมสำหรับการเข้าไปเล่นกับเด็กนั้นมี 3 ประการหลักๆดังนี้

1. อารมณ์และความพร้อมของเรา

พร้อม

2. ใช้ช่องทางระบบประสาทสัมผัส

3. ปรับวิธีการให้เหมาะสม

การปรับตัวเราในการเข้าไปเล่นกับเด็ก

1. อารมณ์และความพร้อมของเรา (ผู้เล่น) เป็นอย่างไร

นอกจาก “สังเกต” อารมณ์ความรู้สึกและความต้องการของเด็กแล้วนั้น ยังมีอีกสิ่งหนึ่งที่สำคัญไม่แพ้กันก็คือ การสังเกตและจับอารมณ์ความรู้สึกของตัวเอง ดังนั้นก่อนเข้าไปเล่นกับเด็ก ขอแนะนำให้ท่าน “นึกถึงใจของเด็กและใจของเรา” ด้วยเสมอ

หากใจหรืออารมณ์ความรู้สึกของเราผ่อนคลาย จิตใจแจ่มใสเราก็สามารถสงบและสนใจจดจ่อกับเด็กอย่างแท้จริง มีผลต่อคุณภาพการเข้าไปเล่นกับเด็กอย่างมาก ในทางกลับกัน หากเรามีความเครียด ความกังวลมาก ภาษากาย น้ำเสียง สีหน้า ท่าทางของเราก็จะแสดงออกมาตามอารมณ์ของเรา และย่อมมีผลต่อคุณภาพการเข้าไปเล่นกับเด็กอย่างมากด้วยเช่นกัน

- อารมณ์ความเครียด ความกังวล ความคาดหวังที่มากเกินไป ส่งผลทำให้เราเล่นกับเด็กไม่สนุก
- การใช้ น้ำเสียง สีหน้า ท่าทางที่ตึงตูด จะช่วยเรียกความสนใจจากเด็กได้
- จังหวะสอดคล้องในการเข้าหาเด็ก (เด็กหลายคนมีปัญหาการเคลื่อนไหวของตาควรมีจังหวะที่ช้า ถ้าเร็วไปเด็กอาจมองตามไม่ทันก็จะหลุดความสนใจ)

ปัญหาที่เจอได้บ่อยๆในห้องฝึก

อย่างแรก คือ ผู้ปกครองที่มีความเครียดและความกังวลมากๆ เราจะรับรู้ได้ชัดเจนเลยว่า ผู้ปกครองจะเล่นกับเด็กด้วยความเครียด ความเหนื่อยล้า อ่อนแรง เล่นแบบไร้อารมณ์ ซึ่งตรงนี้ค่อนข้างยากที่ครูฝึกจะนำพาต่อในชั่วโมงการฝึกเพียงช่วงเวลาสั้นๆได้เช่นกัน

อย่างที่สองคือ ขณะที่สังเกตการเล่นระหว่างผู้ปกครองและเด็ก ผู้ใหญ่มักจะเริ่มเล่นจากความคาดหวังหรือความอยากที่จะชวนลูกเล่นให้สนุกให้ได้ ตั้งใจมาก จนทำให้มองไม่เห็นความสนใจหรือความต้องการของเด็กอย่างแท้จริง สองคนก็สองใจ ต่างคนก็ต่างมีความต้องการและ/หรือมีความสนใจกันคนละอย่าง สุดท้ายก็เล่นด้วยกันไม่สนุก หรือเข้ากันไม่ได้

ดังนั้น ก่อนเข้าไปร่วมเล่นกับเด็ก หรือหลังเล่นกับเด็ก **ฝึกสำรวจอารมณ์ความรู้สึกของตัวเองด้วยบ่อยๆ** ขณะฝึกหรือเล่นกับเด็ก เราว่ารู้สึกอย่างไร ทำไมถึงรู้สึกเช่นนั้น หมั่นสำรวจความรู้สึกตนเองบ่อยๆ จะช่วยให้เราเท่าทันความรู้สึกของตนเองได้ดียิ่งขึ้นและจะช่วยให้เราสังเกตและเท่าทันอารมณ์ความรู้สึกของเด็กด้วยเช่น

สรุปสิ่งสำคัญ คือ
“อ่านใจตัวเองด้วย”

การสงบจิตสงบใจตัวเองให้ได้ก่อน !!!

โดยฝึกสำรวจอารมณ์ความรู้สึกของตัวเองบ่อยๆ

เรียนรู้วิธีในการดูแลและจัดการอารมณ์ความรู้สึกของตนเองให้ได้ก่อน

เราถึงจะช่วยให้เด็กเข้าใจและจัดการอารมณ์ความรู้สึกของตนเองได้

คุณรู้สึกสดชื่น กายใจพร้อมอยู่กับเขา

“เธอเล่นอะไร ฉันเล่นด้วยนะ”
“มีเวลาที่อบอุ่น เป็นสุข สนุก ด้วยกัน”

คุณรู้สึก “เหน็ด
เหนื่อยเหลือเกิน”

ตึงเกินพอดี

(ตั้งใจดี แต่วิธีการไม่เหมาะสม)
“ฉันอยากให้เธอเล่นกับฉัน!!!”
“กำกับควบคุมการเล่นมากเกินไป”

คุณรู้สึก “เครียด
เศร้า กังวล สับสน”

อารมณ์และความพร้อมของเรา

“ฝึกสำรวจอารมณ์ความรู้สึกของตัวเองบ่อยๆ”

“อ่านใจตัวเองด้วย”

2. ใช้ช่องทางระบบประสาทสัมผัส

สัมผัส
7 ช่อง

ใช้หลักช่องทางระบบประสาทสัมผัสหลายๆช่องทาง มีทั้ง 7 ระบบ ดังนี้

- 1) มองเห็น (ตา): ภาพ/แสง/สี
- 2) ได้ยิน (หู): เสียง
- 3) ดมกลิ่น (จมูก)
- 4) รับรส (ลิ้น)
- 5) สัมผัส (กาย)
- 6) เคลื่อนไหวทรงตัว
- 7) เ็นและข้อต่อ

ซึ่งเด็กแต่ละคนมีความไว ความเฉื่อย ของระบบรับรู้สิ่งที่แตกต่างกัน

ระบบการรับรู้ไว คือ สิ่งกระตุ้นนิดเดียว ก็รู้สึกมาก

ระบบการรับรู้เฉื่อย คือ สิ่งกระตุ้นต้องแรงๆ ถึงจะรู้สึก

ดังนั้นการ “สังเกตสิ่งที่เด็กชอบหรือสนใจ” ลองสังเกตดูว่าสิ่งที่เด็กชอบทำหรือชอบเล่น นั้นสอดคล้องกับระบบประสาทสัมผัสไหนบ้างใน 7 ช่องทาง เช่น เด็กชอบมองอะไร ชอบสัมผัสแบบไหน ชอบเสียงแค่ไหน ชอบการเคลื่อนไหวแบบไหน ก็ให้เล่นในรูปแบบนั้นตามที่ได้ชอบ

กุญแจสำคัญ คือ

“สังเกตสิ่งที่เด็กชอบหรือสนใจ”
เด็กชอบช่องไหน ก็เล่นช่องทางนั้น

ตัวอย่างเช่น

เด็กบางคนชอบกระโดดคนเดียว ท่านอาจจะเข้าไปร่วมวิ่งเล่นด้วยกัน หรืออาจลองช่วยให้เด็กกระโดดให้สนุกๆ ง่ายๆ ด้วยกัน เด็กก็อาจจะชอบใจและอยากเล่นกับท่านอีก หรือท่านจะลองเล่นกันสามคนพ่อแม่ลูกด้วยกันเล่นคล้ายเป็ดว่ายน้ำก็ได้ โดยคนหนึ่งจับสองแขนอีกคนจับสองขาแล้วแกว่ง อาจแกว่งซ้ายขวา หรือขึ้นบนลงล่าง แล้วแต่ทิศทางที่เด็กชอบ

เด็กบางรายอาจจะชอบเสียง เวลาเด็กทำอะไรได้สักอย่างก็ตาม ท่านอาจจะส่งเสียงเชียร์สนุกๆ ตามด้วยทุกครั้งสม่ำเสมอ เด็กที่ชอบเสียงก็อาจจะหันมาสนใจท่านด้วยแววตาที่สดใส ชอบใจ และบางคนที่อาจจะเลียนแบบท่านเลยทีเดียวนะหากชอบใจมาก แต่เด็กบางรายที่ไม่ชอบเสียงดังๆ ก็อาจตกใจก็ได้หากท่านส่งเสียงเชียร์ที่ดังเกินไป หากเป็นอย่างหลังขอให้ท่านปรับระดับเสียงเชียร์สนุกให้พอดีกับที่เด็กชอบหรือทนไหวเพื่อใช้สร้างสัมพันธ์ภาพที่สนุกๆ ด้วยกันก่อนในช่วงเริ่มต้น

เด็กบางรายชอบและพอใจเวลาที่ได้อ่านชับร่างกายไปมา หรือเวลาท่านทิ้งตัวลง (ชอบเห็นภาพที่ชัดๆ) บางครั้งหากเด็กบังเอิญทำอะไรสักอย่างกับท่านแล้ว ท่านลองให้ผลให้เด็กเห็นได้ชัดๆ เด็กก็จะสนใจท่านมากขึ้นได้เช่น ทุกครั้งที่เด็กผลักท่านแม่นิดเดียว แต่ท่านก็กระเด็นไปชะโกลเซียว เป็นต้น

“เข้าร่วมเล่นกระโดดคนเดียว เป็นเล่นด้วยกัน”

ทั้งหมดที่กล่าวมานี้ หากเด็กชอบสนใจ และเริ่มติดใจแล้ว หากท่านลองหยุดและรอให้นานขึ้น ตั้งท่าลุ่มๆ ไว้ คราวนี้เมื่อเด็กอยากจะเล่นอีก เด็กจะเริ่มสื่อสารความต้องการที่แท้จริงออกมาเองอย่างชัดเจน ผ่านทางภาษากายต่างๆ ทั้งการแสดงออกทางสีหน้า แววตา น้ำเสียงและท่าทางเพื่อสื่อสารบอกความต้องการของตนเองเพื่อให้ท่านเล่นกับเขาอีก

ขอเล่าตัวอย่างเคส “เล่นในสิ่งที่คาดว่าเด็กชอบสนใจ”

มีอยู่ครั้งหนึ่ง เป็นเคสเด็กผู้หญิงเข้ามาในห้องระหว่างที่ครูพูดคุยกับพ่อแม่เด็ก เด็กก็เข้าไปนั่งในอ่างเครื่องวงกลมที่นั่งโยกเยกได้ สิ่งที่สังเกตเห็นคือ **เด็กชอบนั่งโยกตัวเบาๆในอ่าง** แต่พอมีผู้ใหญ่คนหนึ่งเข้าไปชวนเล่น โดยการเข็นอ่างบอลไปหาพ่อกับแม่ และชวนเด็กให้สวัสดี เด็กก็ทำตามได้

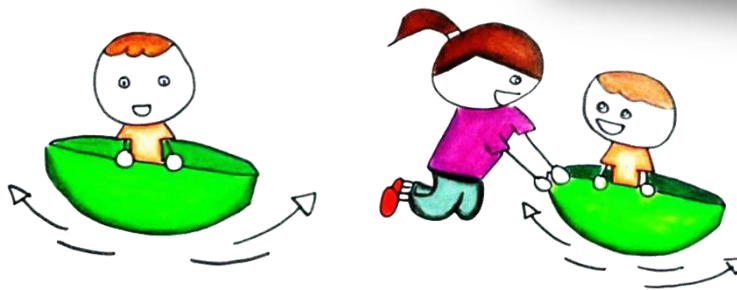
แต่สิ่งที่เห็นคือ พอเลิกเข็นอ่างบอลให้เด็กก็นั่งโยกตัวคนเดียวต่อ คราวนี้ครูก็เลยลองเข้าไปช่วยโยกอ่างบอลให้สักพักเด็กก็ยิ้มพอใจ เราก็ **ทำซ้ำอีกหลายครั้ง** พร้อมกับส่งเสียงโยกเยกๆทุกครั้งที่ทำด้วย ทำซ้ำอยู่หลายครั้ง เด็กชอบใจและแสดงสีหน้าแววตาเปล่งประกายชอบใจ บ่งบอกความพอใจอย่างมาก

พอเราเริ่มชะลอและรอให้นานขึ้นโดยที่ยังไม่ทำใหม่ คราวนี้เด็กลุกขึ้นหันมาที่เราและก็จับมือมาที่อ่างบอลแล้วมองหน้าเราพร้อมบอกว่า “โยกเยก” ครูดีใจมากเพราะเด็กสนใจและสื่อสารกับเราแล้ว ว้าวว...นี่สินะที่บอกว่า ถ้าเราเล่นได้ตรงและสอดคล้องกับความต้องการของเด็กก็จะอยากเล่นและสื่อสารกับเราด้วยตัวและหัวใจของเขาเอง โดยที่เราไม่ต้องสั่งหรือควบคุมเขาเลย

พ่อแม่เล่นกับหนู

D

สรุปตามหลักง่ายๆเวลาเริ่มต้นเล่นกับเด็ก คือ

- * สังเกตๆ สิ่ง que เด็กชอบ คือ **เด็กชอบนั่งโยกตัวเบาๆในอ่าง** (ระบบเคลื่อนไหวทรงตัว)
- * เข้าไปร่วมเล่น โดยให้สิ่งที่เด็กชอบตรงกับความต้องการของเด็ก คือ **ลองเข้าไปช่วยโยกอ่างบอลให้** เด็กชอบ พอใจ สนใจ อยากเล่นอีก

สรุปการใช้ช่องทางระบบประสาทสัมผัส

โดยอยู่บนหลักการสำคัญ คือ

เริ่มต้นจากความต้องการ/ความสนใจของเด็ก

“เด็กชอบช่องไหน ก็เล่นช่องทางนั้น”

ลองสังเกตดูว่า **“สิ่งที่เด็กชอบ/ไม่ชอบ”**

นั้นอยู่ในระบบประสาทสัมผัสไหนใน 7 ช่องทาง
(ภาพ สัมผัส แสง สี เสียง กลิ่น การเคลื่อนไหวทรงตัว และเอ็นข้อต่อ)

แล้วเข้าไปร่วมเล่นด้วย ในสิ่งที่เด็กชอบทำ ให้เป็นการเล่นด้วยกัน

เพื่อให้เด็กสนใจ จดจ่อ และกระตุ้นการสื่อสารและการคิดตามลำดับ

3. ปรับวิธีการให้เหมาะสม

ตามที่มีการเปรียบเทียบการเติบโตของเด็กเหมือนการปลูกต้นไม้ นั่นหากเรา/ผู้ดูแลเรียนรู้และทำความเข้าใจต้นไม้ของเราว่า ต้องการปุ๋ยแบบใด ต้องการน้ำและแสงมากน้อยแค่ไหน และการเข้าใจในระดับพัฒนาการที่ใช้งานได้ของเด็ก จะช่วยให้เราปรับวิธีการในการดูแลต้นไม้ได้อย่างเหมาะสม ต้นไม้ของเราก็จะเจริญเติบโตได้อย่างที่ควรจะเป็น การปรับวิธีการให้เหมาะนั้นควรคำนึงถึง 3 ประการดังนี้

3.1 ปรับเทคนิควิธีการให้ตรงระดับพัฒนาการปัจจุบันของเด็ก

บางครั้งเด็กที่มีพื้นฐานพัฒนาการที่ใช้งานได้ในแต่ละขั้นยังไม่สมบูรณ์ เราอาจจะต้องสังเกตและประเมินว่า ณ ช่วงเวลาที่เล่นกับเรานั้นเด็กอยู่ในระดับขั้นพัฒนาการไหน ก็ให้เล่นด้วยเทคนิคการเล่นในระดับพัฒนาการขั้นนั้น เช่น

หากเด็กยังเล่นคนเดียว ไม่ค่อยสนใจคนอื่น พุดด้วยก็ไม่ค่อยตอบสนองอะไรเลย แยกตัว ก็ให้เข้าเล่นด้วยเทคนิคขั้น 1-2 คือ ช่วย让孩子สงบ อบอุ่นปลอดภัย แล้วค่อยหาจังหวะในการเล่นสนุกด้วยกันเรื่อยๆ

หากเด็กสนใจคนอื่นแล้ว แต่ยังแสดงออกด้วยภาษากายน้อย หรือยังทำอะไรซ้ำๆ การคิดริเริ่มน้อย ก็ให้เข้าเล่นด้วยเทคนิคขั้น 3-4 คือ รอการริเริ่มจากเด็กเยอะๆ และตอบสนอง

การริเริ่มจากความต้องการของเด็กๆ พร้อมทั้งเล่นสนุกด้วยกันให้ซับซ้อนขึ้น แล้งงแบบสนุกๆ แล้วค่อยท้าทายแบบสนุกเพิ่มขึ้น เป็นต้น

3.2 ระบบรับรู้ความรู้สึกเป็นอย่างไร

การสังเกตว่าเด็กมีระบบรับรู้ความรู้สึกเป็นอย่างไร ก็จะช่วยให้เราเข้าใจได้เหมาะสมกับระบบการรับรู้ของเด็ก และทำให้เราเล่นกับเด็กได้อย่างต่อเนื่อง หากเล่นได้อย่างพอเหมาะ กับที่เด็กต้องการ (ทั้ง 7 ช่องทาง เช่น มองเห็น ได้ยิน สัมผัส การทรงตัว เอ็นและข้อต่อ)

สิ่งสำคัญ คือ ปรับระดับการกระทำ คำพูด น้ำเสียง ท่าทาง การเคลื่อนไหวของเรา ให้พอดีกับระดับที่เด็กรับได้หรือทนไหว

ตัวอย่างเช่น

ขณะที่เด็กทั่วไปคนหนึ่งอาจจะกำลังรู้สึกเพลิดเพลินกับเสียงร้องเพลงอยู่ แต่เด็กที่เกิดมาพร้อมกับระบบประสาทและระบบการรับรู้ (สิ่งกระตุ้นชนิดเดียว ก็รู้สึกมากแล้ว) เด็กอาจไม่ได้ชอบเวลาได้ยินเสียงเพลงนั้น เนื่องจากการรับรู้สิ่งเร้าและปฏิกิริยาการตอบโต้จะสูงกว่าเด็กอื่นทั่วไป และจะถูกมองว่าเป็นเด็กซุกซ้นซี้ดกว่าปกติ ซึ่งตรงนี้หากเราเข้าใจในความแตกต่างของเด็กแต่ละคนว่า สำหรับเด็กที่มีการรับรู้ที่ไวมากกว่าปกติ เราอาจจะต้องปรับลดระดับความดังของเสียงให้พอเหมาะ กับที่เด็กรับได้และรู้สึกสบาย ก็จะช่วย让孩子สงบตัวเองได้และพร้อมที่จะเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้โดยไม่ต้องกลัวหรือกังวลกับเสียงเพลงที่เราเจินไปได้

ในทางกลับกันเด็กที่มีระบบรับรู้เฉื่อย (เสียง) การพูดด้วยน้ำเสียงเบาๆ ธรรมดาๆ อาจไม่น่าดึงดูดมากพอ เด็กอาจจะไม่สนใจ ไม่ตื่นตัวพอที่จะสนุกด้วยกันได้ เราอาจจะต้องปรับน้ำเสียงให้น่าตื่นเต้นและสนุกๆ เพิ่มมากขึ้น เพื่อกระตุ้นให้ถึงขีดความสนุกและความตื่นตัวด้วยเช่นกัน

หากเด็กที่ชอบเล่นผาดโผน เล่นแรง (ระบบการรับรู้เฉื่อย คือ สิ่งกระตุ้นต้องแรงๆ ถึงจะรู้สึก) เราอาจจะต้องปรับเพิ่มระดับความแรงในการเล่นกับเด็ก เพื่อให้ถึงขีดความสุขของเด็ก หากเล่นเบาๆ เด็กก็อาจจะไม่สนใจ

หากเด็กที่ไวกับภาพ หรือ วัตถุมากๆ เช่น การเคลื่อนที่ของเรา ระยะห่างระหว่างตัวเรากับเด็ก สีหน้าแววตา และท่าทางของเรา ก็ส่งผลกับอารมณ์ความรู้สึกเด็กได้เช่นกัน ดังเช่น หากเราเข้าหาเด็กด้วยจังหวะที่ช้าๆ สม่่าเสมอมีระยะห่างที่เด็กรู้สึกสบายใจ ก็จะช่วย让孩子พอทนไหวและยังสามารถเชื่อมต่อการมองและเล่นด้วยกันได้มากขึ้น ในทางกลับกัน หากเราเคลื่อนไหวเร็ว เยอะเกินไป จนเด็กรู้สึกคาดเดาทิศทางหรือตำแหน่งของเราไม่ได้แน่นอน ระยะห่างระหว่างเด็กกับเราก็ออยู่ในระยะประชิดตัวเกินไป จนรู้สึกว่าถูกรุกล้ำพื้นที่ปลอดภัย เด็กก็อาจจะกลัวกังวลจนไม่สามารถทนได้ เด็กที่ไวความรู้สึกมากๆ ก็อาจปิดการรับรู้ จนในที่สุดอาจแยกตัวไปเล่นคนเดียว หรือกลับไปหมกมุ่นอยู่กับวัตถุบางอย่าง แทนการฟังฟังคนไปเลยก็มี เป็นต้น

ดังนั้น ขอให้ท่าน สังเกตว่าสิ่งแวดล้อมใดที่ส่งผลกับอารมณ์ความรู้สึกเด็ก หรือการกระทำอะไรของเรา (อาทิ ท่าทาง น้ำเสียง สายตา การเคลื่อนไหว หรือแม้กระทั่งอารมณ์ความรู้สึกของเราเองด้วย) ว่าส่งผลกับอารมณ์ความรู้สึกเด็กอย่างไรบ้าง

ยิ่งเราสังเกตเด็กและสังเกตตัวเองได้มากเท่าไร ก็ยิ่งรู้จักเด็กมากขึ้น ทำให้เราปรับตัวเราในการเข้าหาและร่วมเล่นกับเด็กได้ และเล่นด้วยกันได้นานต่อเนื่องขึ้นได้ จากนั้นค่อยๆ ปรับสิ่งเร้าเพิ่มขึ้นทีละนิดทีละหน่อย ให้เด็กเผชิญสิ่งเร้าเพิ่มขึ้น ด้วยความสนุกและท้าทายอย่างค่อยเป็นค่อยไป

สิ่งสำคัญ คือ การปรับระดับ ท่าทาง การกระทำ คำพูด น้ำเสียง หรือการเคลื่อนไหวของเรา ให้พอดีกับระดับที่เด็กทำได้หรือที่เด็กต้องการ (Co-regulate)

3.3 ระบบการประมวลข้อมูลและการสั่งการกล้ามเนื้อ

ในเด็กที่มีปัญหาพัฒนาการล่าช้า หลายคนจะมีระบบการประมวลข้อมูล (ความเข้าใจ) และระบบสั่งการกล้ามเนื้อ (การตอบสนอง) ที่ค่อนข้างลำบากและติดขัด

ตัวอย่างเช่น

บางคนมีความยากลำบากในการประมวลข้อมูลที่ได้ยิน หากเราพูดเยอะๆ ยาวๆ เด็กอาจจะฟังไม่ทันและไม่เข้าใจในสิ่งที่เราพูดด้วย เพราะสมองของเขามีความลำบากในการประมวลข้อมูล อาจจะสะเปะสะปะ ก็ทำให้ไม่เข้าใจ หากเราพูดเยอะๆ ยาวๆ

เมื่อเราพูดเยอะๆ ยาวๆ หนูได้ยิน แต่สมองตีความติดขัด

ดังนั้นเราอาจต้องปรับตัวเราให้พูดโดยใช้คำ “สั้นๆ ชัดๆ” สม่่าเสมอ และ “ใช้ท่าทางประกอบด้วย” จะช่วยให้เด็กมองเห็นภาพชัดเจนขึ้นด้วย จะช่วยทำให้เข้าใจคำพูดที่ได้อินได้ง่ายขึ้น เป็นต้น

(WAA คือ Word: คำสั้นๆ Affect: น้ำเสียง/อารมณ์ Action: ท่าทาง)

เด็กบางคนอาจมีความลำบากในเรื่องการสั่งการกล้ามเนื้อที่ล่าช้ากว่าปกติ ควรเริ่มต้นเล่นจากขั้นตอนง่ายๆ และค่อยๆเพิ่มความซับซ้อนขึ้น หากเราไม่ซ้ำๆ หรือเล่นอะไรที่ดูซับซ้อนเกินไปเด็กก็อาจจะตามไม่ทัน เพราะเด็กรู้สึกว่ายากเกินไป

ตัวอย่างเช่น

หากสิ่งที่เด็กเล่นและเด็กทำได้คือ สนุกกับการที่เราพองตัวขึ้นนั่งโยกตัวเล่นสนุกบนบอลใหญ่ พอเราแก่ง่ายๆ เด็กอาจส่งสัญญาณเรียกให้เราโยกลูกบอลให้อีกได้ แต่หากเราแก่ง่ายๆ เป็นเหมือนการพองตัวเด็กค่อยๆ หล่นต่ำลงเรื่อยๆ จนเท้าเด็กหล่นถึงพื้น หากเราคาดหวังจะให้เด็กขึ้นไปนั่งบนบอลใหญ่ที่ค่อนข้างสูงเอง อาจจะยากลำบากเกินไปสำหรับเด็ก อาจจะงง เพราะไม่รู้จะขึ้นไปได้อย่างไร อยากขึ้นไปนั่งนะแต่ก็ทำไม่ได้ดี เด็กบางคนได้แค่ส่งสายตามอง เด็กบางคนอาจทำท่าเหมือนจะยกเท้าขึ้นจากพื้นนิดหน่อย ขณะที่การสื่อสารเพื่อการแก้ปัญหาที่ยังน้อย และการสั่งการร่างกายก็ติดขัดและมีความยากลำบากทั้ง 2 เรื่อง เด็กบางคนก็อาจเลิกเล่นไปเลย ทำอะไรไม่ถูก เพราะยากเกินไป เลยกลับไปเล่นคนเดียวต่อก็มี

แต่หากเราสังเกตเห็นภาษาท่าทางตรงนี้ ก็อาจตอบสนองการแสดงออกของเด็ก และอาจช่วยวางเก้าอี้เตี้ยๆ ใกล้เคียงๆ ให้ปีนขึ้นง่ายๆ น้อยๆ (ให้การปีนขึ้นนั้นไม่ยากเกินไป) หรืออาจช่วยพองลำตัวเพื่อให้เด็กทำได้ก่อนในช่วงแรกๆ หากทำแล้วค่อยๆ เพิ่มความซับซ้อนขึ้น เช่น อาจขยับแท่นปีนให้ห่างไปที่ละนิดเพื่อดูว่าเด็กจะอย่างไรเพื่อการแก้ปัญหาตรงนี้ ซึ่งเด็กที่การสั่งการร่างกายไม่ค่อยคล่องแคล่วส่วนใหญ่มักจะการใช้การสื่อสารเพื่อการแก้ปัญหา มากกว่าที่จะลงมือทำด้วยตนเอง เป็นต้น

สิ่งสำคัญ คือ หากเล่นกับเด็กได้สนุกมากพอ ความต้องการในอารมณ์สนุกจนติดใจจะกลายเป็นแรงผลักดันภายใน ที่ช่วยส่งเสริมให้เด็กสั่งการร่างกายเพื่อทำตามความต้องการของตนเองได้ดียิ่งขึ้น แต่งานนั้นต้องไม่ยากและซับซ้อนเกินไป ควรเริ่มจากงานที่มีขั้นตอนง่ายๆ ไปสู่งานที่ยากขึ้นทีละนิดๆ

กรณีตัวอย่าง จากประสบการณ์คุณพ่อน้องเอก “ให้เวลาลูกในการประมวลผลผ่านการได้ยินและสั่งการร่างกาย”

มีคุณพ่อท่านหนึ่งได้เล่าเรื่องราว จากการประมวลภาพรวมจากทั้งการสังเกตลูกและจากประสบการณ์ที่ได้ลงมือทำอย่างสม่ำเสมอ

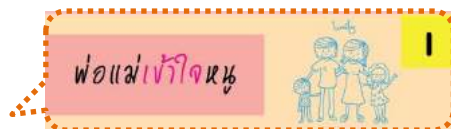
คุณพ่อเล่าให้ฟังว่า ผมก็ได้ผ่านการลองผิดลองถูกมาหลายครั้งแล้วครับ ครู ตอนนี้ผมเริ่มจับสังเกตสิ่งที่ลูกตอบสนองจากการกระทำและคำพูดของผมได้ชัดเจนแน่นอนแล้วว่า หากครั้งไหนถ้าผมจะบอกให้เขาทำอะไรสักอย่าง ถ้าผมพูดออกไปสักประโยคหนึ่ง ผมต้องรอคอยเขาสักพักหนึ่งเลย ให้เวลาเขาสักพัก เขาก็จะทำตามที่ผมบอกได้ถูกต้อง แต่ถ้าไม่รอ ไม่ให้เวลาให้เขาได้คิดสักแป๊บหนึ่ง แล้วเราไปเร่ง ไปสั่งเขาซ้ำบ่อยๆ เขาจะชะงักทันที และสีหน้าท่าทางเขาจะดูงง สับสน สุดท้ายเขาก็จะทำอะไรไม่ถูก

ผมสังเกตจากที่ทำกับลูกบ่อยๆ มันเป็นเช่นนี้จริงๆครับ ครู มีหลายครั้งที่ผมสังเกตเห็นว่าหากมีใครไปสั่งอะไรเขาตอนที่เขากำลังคิดอยู่ (หลังจากเขาได้รับคำสั่งแล้ว) บางครั้งเขาก็จะหงุดหงิด แต่พอผมลองพูดกับเขาด้วยประโยคซ้ำๆชัดๆ แล้วรอเขาสักพัก (ให้เวลาเขาประมวลและคิด) ผลที่ได้คือ เขาก็จะทำได้ทุกครั้งและไม่มีสีหน้าท่าทางที่สับสน และก็ไม่หงุดหงิดเลยครับ

ดังนั้นสิ่งที่ผมได้เรียนรู้

วิธีการที่จะพูดคุยให้ลูกเข้าใจ คือ

ผมต้องพูดซ้ำๆและชัดๆ และที่สำคัญ คือ คอยเขาสักพักหนึ่งก่อน (ให้เวลาประมวลผลก่อน) นี่คือวิธีที่ผมใช้พูดคุยกับลูกครับ

ซึ่งเมื่อก่อนผมไม่เข้าใจว่าทำไมเขาหงุดหงิดบ่อยมากเวลาที่ผมบอกให้เขาทำอะไรในหลายๆครั้ง ที่ผมไปพูดซ้ำๆในขณะที่เขากำลังคิดจะทำอยู่ พอผมจับสังเกตแบบนี้ได้ ผมเห็นชัดเลยว่าลูกหงุดหงิดน้อยลง

ณ ตอนนี้สิ่งที่ผมรู้สึกได้ถึง
ความเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นก็คือ

เขาไว้วางใจในตัวผมเพิ่มขึ้น และเราเข้าใจกันมากขึ้นครับ

หากเรารู้สึกเข้าใจและยอมรับในความแตกต่างนี้ได้ เราจะมีความเห็นอกเห็นใจในความตึงเครียดและความลำบากของเด็กอย่างแท้จริง ภาษากายและการแสดงออกของเราจะออกมาจากใจที่ยอมรับเขาจริงๆ เราจะรอเขาได้นานขึ้น เราจะใจเย็นได้มากขึ้น ไม่โมโหว่าทำไมแค่นี้ถึงทำได้ ไม่โกรธที่เขาโกรธกับเรื่องบางเรื่อง ที่อาจเป็นเรื่องเล็กๆสำหรับเรา แต่อาจจะลำบากมากสำหรับเขา เวลาที่เห็นเขาทำท่าทางแปลกๆ ซึ่งจะช่วยให้เราปรับตัวเราให้เข้ากับเด็กได้มากขึ้น และเด็กเองก็เชื่อใจและไว้วางใจเรามากขึ้นเช่นกัน เกิดความเข้ากันได้ อย่างพอดีหรือพอทนได้ เด็กก็จะสนใจจดจ่อ และเล่นกับเราได้มากขึ้นได้ด้วย

ดังนั้น हमันสังเกตว่าเด็กมีการตอบสนองและแสดงออกอย่างไร กับการกระทำของเราอย่างใดบ้าง (ทั้งจังหวะ คำพูด น้ำเสียง สีหน้า แววตา ท่าทาง หรือการเคลื่อนไหว ทิศทาง ระยะห่าง) เราทำแล้วเด็กชอบหรือไม่ชอบ เข้าใจหรือไม่เข้าใจ หากเราค่อยๆเรียนรู้และปรับตัวเราให้เข้ากับเด็กได้ก่อน การช่วยนำพาเด็กเพื่อส่งเสริมพัฒนาการขั้นต่อไปก็ง่ายขึ้น โดยค่อยๆเพิ่มความซับซ้อนและฝึกทักษะเพิ่มเติมด้วย

ทั้งนี้ ในเรื่องของระบบการรับรู้ ระบบการประมวลข้อมูล (ความเข้าใจ) และระบบสั่งการกล้ามเนื้อ (การตอบสนอง) ควรหาโอกาสประเมิณกับนักกิจกรรมบำบัดร่วมด้วย

हमันสังเกตว่า “เด็กมีการตอบสนอง และแสดงออกอย่างไร กับการกระทำของเรา” ค่อยๆเรียนรู้และปรับตัวเราให้เข้ากับเด็กได้ก่อน

(พอดีกับที่เด็กต้องการ)

ปริมาณสิ่งเร้าพอดี
“....ใช่เลยครับ/คะแม่”

หากเรารู้สึกเข้าใจและยอมรับใน
ความแตกต่างนี้ได้ เราจะมี
“ความเห็นอกเห็นใจ”
ในความขัดแย้งและความลำบากของ
เด็กอย่างแท้จริง

“ภาษากายและการแสดงออก
ของเราจะออกมาจากใจจริงๆ”
เราจะรอเขาได้และใจเย็นได้มากขึ้น
เด็กก็ไว้วางใจเรา เราจะเข้ากันได้

“ปรับจากความเข้าใจ”

ปรับตัวเราให้เข้ากับเด็ก

(Co-regulate)

เริ่มต้นเข้าไปเล่นกับเด็ก อย่างไรให้สนุก

- ทำให้เด็กสนใจเราก่อน !!!
- ให้เด็กเป็นผู้ริเริ่ม ผู้ใหญ่เข้าไปร่วมเล่น และเราเป็นผู้ตาม
- เล่นตามในสิ่งที่เด็กชอบ หรือสนใจ หรือสิ่งที่เด็กต้องการ
- เมื่อเริ่มต้นเล่น ให้เล่นแบบง่ายๆ ขั้นตอนเดียว เล่นซ้ำๆ ไม่ต้องเปลี่ยนบ่อยๆ

สิ่งสำคัญอันดับแรก คือ ทำให้เด็กสนใจเราก่อน เมื่อเด็กสนใจเราแล้ว ให้เริ่มต้นเล่นในสิ่งที่เด็กชอบซ้ำๆแบบเดิม ทำให้เป็นสิ่งที่ง่าย ๆ เพื่อช่วยให้เด็กเข้าใจได้ง่าย และคาดการณ์ได้ว่าจะเกิดอะไรขึ้นอีกครั้ง เด็กก็จะสนใจจดจ่อได้นานต่อเนื่องและรู้สึกสนุกมากขึ้น อะไรที่ยากและซับซ้อนเกินไป ข้อมูลที่มีมากเกินไป สมอของเด็จะประมวลข้อมูลทั้งหมดไม่ทัน (เนื่องมาจากความแตกต่างของระบบประสาทของเด็กที่มีความบกพร่อง) คาดการณ์ไม่ได้ ไม่เข้าใจ สุดท้ายความสนุกก็ไม่เกิด

ฉะนั้น ในการเริ่มต้นเข้าไปร่วมเล่นกับเด็ก ให้เล่นแบบง่ายๆเข้าไปซ้ำมาในสิ่งที่เด็กชอบสนใจหรือสิ่งที่เด็กต้องการ เพื่อทำให้เด็กสนใจเราก่อน รู้สึกรอบอุ่นปลอดภัย ไว้วางใจ และสนใจกันก่อน

ขอเล่าตัวอย่างจากประสบการณ์ในห้องฝึก

ที่รู้สึกประทับใจในบริบทต่างๆ ตั้งแต่เรื่องตัวอย่างของการรอและสังเกต การเริ่มจากตัวเด็ก และการเข้าไปร่วมเล่นสนุก ดังนั้นจะ

1. “การรอและสังเกต การริเริ่มจากตัวเด็กเอง”

กรณีนี้น่าสนใจตรงที่ คุณพ่อตั้งใจในการเล่นกับลูกมาก ชวนลูกเล่น รับส่งบอลลูกก็ส่งบอลให้ พ่อได้ พ่อเชียร์ลูกก็ยิ้ม พ่อสั่งลูกก็ทำตามที่พ่อบอกได้ เกือบทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นรับบอล ส่งบอลให้พ่อ หรืออื่นๆที่อยู่รอบๆตัวพ่อส่งอะไรก็หยิบให้พ่อได้

แต่ที่น่าแปลกใจก็คือ เมื่อครูบอกว่า “คุณพ่อคะ ลองให้น้องได้เล่นเองดูบ้างได้มั๊ยคะ โดยที่เราไม่บอกไม่สั่งให้เล่นตามที่ผู้ใหญ่บอก ให้เรารอและคอยสังเกตดูเฉยๆก่อนสักพักหนึ่ง”

สิ่งที่เราสังเกตเห็นก็คือ เด็กเดินไปเดินมา และเริ่มเดินไปมุดเข้าไปนั่งในอุโมงค์เล่นคนเดียว เด็กไม่เล่นแบบที่คุณพ่อชวนเล่น ทั้งที่ก็ตอบสนองพ่อได้หมดเลย เมื่อครูค่อยๆชะเง้อหน้าอย่างช้าๆใกล้อุโมงค์ **เข้าไปจะเอ้ เด็กก็สนใจ ครูทำซ้ำใหม่** อีกปรากฏว่าเด็กเริ่มสนใจมอง เล่นได้สักพัก เด็กยิ้มหัวเราะ สนุกสนาน และเริ่มชะเง้อหน้ามาจะเอ้บ้าง และเด็กก็เล่นสนุกกับครูได้ คราวนี้ **สีหน้าแววตาเด็กเปล่งประกายความสุข สนุก** และเป็นฝ่ายที่ริเริ่มเล่นจะเอ้อีกด้วยด้วยความรู้สึกอยากเล่นอีกด้วยตนเอง **โดยที่เราไม่ต้องสั่งอะไรเลย**

สิ่งสำคัญก่อนเข้าไปเล่นกับเด็ก คือ
ฝึกตัวเองให้ “รอ...สังเกต...
การริเริ่มจากตัวเด็กเอง”

2. “เด็กริเริ่ม ผู้ใหญ่ร่วมเล่น”

มีอยู่บ้านหนึ่ง เมื่อได้เห็นลักษณะการเล่นระหว่างคุณแม่กับน้อง สิ่งที่ได้เห็นได้ชัดเจนอย่างหนึ่งเลยก็คือ ในบางครั้งที่ได้ก้อยู่ในห้วงอารมณ์กลางๆ และเด็กเองก็ริเริ่มเล่นอะไรบางอย่างอยู่ แต่แม่ไม่ทันสังเกตเห็นว่ามันคือการเล่นของเด็กแล้ว เป็นการเล่นที่เริ่มจากเด็กแล้ว แต่แม่ไม่ได้ตอบรับสิ่งนั้น แม่กลับเป็นคนเริ่มต้นชวนไปเล่นอย่างอื่น

สิ่งที่อยากจะบอกก็คือว่า การตอบรับการริเริ่มจากเด็กในโมเมนต์สบายๆทั่วไปที่ไม่ใช่การเล่นสนุกตาม หายบ้านทำไม่เป็นหรือมองข้ามตรงนี้ไป เมื่อเด็กริเริ่มในสิ่งเล็กๆแต่กลับไม่ได้รับการตอบสนอง เด็กเองก็ไม่ได้รับรู้พลังของการริเริ่ม หรือพลังของการกระทำของตนเอง พอปล่อยให้พ่อแม่ตอบรับจากการริเริ่มเล็กๆน้อยๆจากเด็กเอง แต่ให้ตอบสนองชัดเจนใหญ่ๆ ให้เด็กรับรู้ได้ว่า “มีคนเห็นฉันในแบบที่ฉันกำลังทำ มีคนตอบสนองการกระทำหรือความต้องการฉัน” ปรากฏว่าสิ่งที่เห็นคือ เด็กตื่นตัวขึ้น เด็กเริ่มจดจ่อและรับรู้พลังของการ ริเริ่มและการแสดงออกซึ่งการกระทำของตนเอง

ในเรื่องการของการเล่นตามสิ่งที่เด็กริเริ่มนั้น แม้เป็นเพียงการกระทำเล็กๆ คุณพ่อแม่คนหนึ่งบอกว่า “ตนเองก็ลืมเรื่องตรงนี้ไป ไม่ได้ตอบสนองสิ่งที่เล็กๆน้อยๆ แต่ก็เป็นการริเริ่มจากเขาเอง ตนเองไม่ได้เก็บเล็กผสมน้อยจากตรงนี้เลย มัวแต่ตั้งหน้าตั้งตาจะชวนเขาเล่นให้ได้อย่างเดียว” สุดท้ายพอเราไม่ชวน เขาก็ไม่ได้สนใจอยากเล่นด้วยเท่าไรนัก

ดังนั้น เริ่มต้นการเล่นโดย
“เล่นตามจากสิ่งที่เด็กริเริ่มเอง
และเราตอบสนองเด็กให้ชัดๆ”

3. “มหัศจรรย์พลังใจ...เริ่มได้ด้วยสัมพันธ์อันดี”

มีเคสหนึ่งมา ด้วยปัญหาพัฒนาการล่าช้าทุกด้าน โดยเฉพาะด้านกล้ามเนื้อที่ยังไม่ยืนไม่เดิน ซึ่งพ่อกังวลใจมาก พาไปฝึกกายภาพมา 3-4 เดือน เด็กร้องไห้เกือบทุกครั้งที่ฝึก พ่อเลยลองพามาที่นี่ ครั้งแรกที่เจอกันรับรู้ได้ชัดเจนว่า **เด็กรู้สึกกลัวและกังวลมาก และไม่ยอมให้เราไปโดนเนื้อตัว** คุณกังวลเวลาเห็นเราเข้าไปใกล้ๆ คราวนี้ พ่อเราสังเกตเห็นแล้วว่า อารมณ์ความรู้สึกยังไม่พร้อม เราก็เริ่มต้นด้วยการพูดคุยกับพ่อ และบอกพ่อว่าปล่อยให้เขาเล่นเองตามธรรมชาติเลยคะ สบายๆเดี๋ยวครูจะสังเกตนื่องผ่านการเล่นของเขาเองคะ พ่อเด็กเริ่มรู้สึกผ่อนคลาย

ครูก็ **เริ่มต้นด้วยการสร้างสัมพันธ์กับเด็กก่อน** ด้วยค่อยๆเข้าไปเล่นตามที่เขาเล่นสักพักใหญ่เท่านั้นเด็ก **เริ่มไว้วางใจเรา และสนุกด้วยกันขึ้นเรื่อยๆ** เมื่อเราค่อยๆกระตุ้นการเคลื่อนไหวเขาคิดว่านี่ก็ง่ายขึ้นมาก จนเด็กสามารถลุกขึ้นเกาะยืนเองเพื่อจะเล่นกับเรา พ่อถึงกับแบบว่า **อัศจรรย์ใจมาก ยิ้มดีใจแววตาคุณพ่อเปล่งประกายอย่างมาก** ที่เห็นลูกอยากยืนด้วยตัวเองแล้ว ลูกยืนได้เองแล้ว คุณพ่อบอกว่าผมพาไปฝึกที่อื่นมาตั้ง 3-4 เดือนเขาร้องตลอด และลูกไม่มีความสุขเลย ทุกครั้งที่ถูกฝึกยืน แต่ที่นี่เจอครูแค่ครั้งแรกแค่ประมาณ 30 นาที เขาสนุกกับครูและยอมยืนเล่นกับครูได้เอง ว้าวๆครูทำได้ไงเนี่ย 555 ถึงแม้จะเป็นช่วงสั้นๆ แต่พ่อก็รับรู้ได้ว่ามันดีมากเลย พ่อยิ้มแก้มปริกับบ้านพร้อมได้วิธีการเล่นสนุกกับลูกพร้อมกับพัฒนาทักษะด้านกล้ามเนื้อไปด้วย โดยต้อง **เริ่มต้นในสิ่งที่ลูกชอบก่อน** ปัจจุบันน้องดีขึ้นมากหลังฝึกต่อเนื่องเกือบ 1 ปี ตอนนี้เริ่มวิ่งได้ช้าๆ พูดคุยโต้ตอบได้มากขึ้น และเริ่มเล่นสมมติบ้างแล้ว “ใจพร้อม กายพร้อมพัฒนาสูงขึ้นต่อไปอีกเรื่อย”

“เริ่มต้นด้วยความสัมพันธ์อันดี
เป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญ”

ทำไมต้องเล่นสนุกด้วยกัน

เพื่อให้เด็กมีแรงจูงใจ
และมีแรงผลักดัน
ภายใน

หลักการสำคัญ คือ เริ่มต้นจากอารมณ์ความรู้สึกและความต้องการ/ความสนใจของเด็ก และส่งเสริมพัฒนาการเด็กอย่างเป็นองค์รวม บนพื้นฐานการเข้าใจในความแตกต่างของระบบประสาท โดยใช้ความสัมพันธ์อันดี ในการกระตุ้นการสื่อสารและการคิด

“อารมณ์ เป็นเสมือนพลังภายในที่ช่วยดึงพัฒนาการที่บกพร่องทั้งหมดให้กลับมาทำงานพร้อมๆกัน”

ดังนั้น การเริ่มต้นด้วยสิ่งที่ชอบจนเด็กสนุกติดใจ จะช่วยให้เด็กมีแรงจูงใจและมีแรงขับเคลื่อนจากภายใน ทำให้เด็กอยากจะเล่นด้วยกันอีก และอยากสื่อสารอยากจะทำสื่อสารเพื่อการแก้ปัญหาเพื่อให้ได้ในสิ่งที่ต้องการ จากนั้นค่อยพัฒนาการเล่นสนุกๆไปสู่การเล่นที่มีความซับซ้อนและท้าทายขึ้นในขั้นต่อไป เวลาเล่นสนุกกับเด็กนอกจากอารมณ์ที่พอใจ จนยิ้ม หรือกระทั่งเด็กหัวเราะสนุก แน่นนอนแรกๆ เด็กย่อมสนุกกับสิ่งของ แสง สีเสียง ที่ผู้ใหญ่มาทำให้สนุกด้วย **แต่!!!** ไม่ใช่แค่สนุกกับวัตถุสิ่งของหรือสนุกกับเพียงเครื่องเล่นเฉยๆเท่านั้น

สิ่งสำคัญ คือ ต้องสนใจคนและเล่นสนุกกับคนใกล้ชิดด้วยกันให้นานๆบ่อยๆ จนเกิดเป็นความรู้สึกอบอุ่น มั่นคง ปลอดภัย อารมณ์สนุก เป็นสุข ในที่สุดก็กลายเป็นอารมณ์ผูกพันซึ่งกันและกันจากการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ดังนั้น “เล่นเยาะๆก่อน เล่นจนเด็กจำเราได้ อยากเล่นด้วยอีก!!!” และใช้ความอยากจะเล่นกับเราอีกของเด็กเป็นสะพานเชื่อมในการกระตุ้นการสื่อสาร การคิดที่ออกมาจากตัวเด็กเองให้นานต่อเนื่องขึ้น

สิ่งที่พบบ่อยๆในห้องฝึก คือ

หลายครั้งเกิดจากความตั้งใจที่อยากจะให้ลูกสนุก มีความสุข เมื่อเล่นสนุกได้ก็เล่นเพลินจนลืมหลักการสำคัญที่ว่าต้องช่วยส่งเสริมและนำพาเด็กได้ขึ้นระดับพัฒนาการในแต่ละขั้นด้วย ไม่ใช่เพียงแค่เล่นสนุกเพลินเพียงอย่างเดียว!!!

และในทางตรงข้ามหลายครั้งก็พบว่าเมื่อสนุกแล้วหากเราทำท่ายเด็กมากเกินไป โดยกระตุ้นให้สื่อสารให้คิดเยอะๆตลอดทั้งๆที่สัมพันธ์ภาพกับคนใกล้ชิดก็น้อยด้วย ทำให้เด็กบางคนที่มีพื้นฐานยังไม่ดีพอกลับไปเล่นคนเดียวเพราะรู้สึกเครียด หรือบางรายอาจแยกตัวเล็กไปเลย

หากยังขาดสมดุลตรงนี้ พ่อเด็กต้องเผชิญเรื่องยากก็ลำบากกันไปหมด ฉะนั้นหากต้องเผชิญเรื่องยากๆ ยิ่งต้องใช้ความสนุกเข้ามาช่วยด้วย เด็กจะได้มีแรงจูงใจอยากทำและได้พัฒนาไปด้วย

สิ่งสำคัญคือ

สมดุล “สนุก & ทำท่าย”
จะฝึกเรื่องยากต้องใช้ความสนุกเข้ามาช่วยเด็กจะได้มีแรงจูงใจอยากทำ

เล่นตามสิ่งที่เด็กสนใจ ย่อมนำไปสู่ความสนใจและสนุก

เล่นสิ่งที่ทำท่ายและซับซ้อนขึ้น ย่อมนำไปสู่การพัฒนา

สร้างความสนุกสนาน สร้างแรงจูงใจ

“แรงผลักดันภายใน”

ทำให้เด็กสนใจ จดจ่อ

อยากเล่น อยากสื่อสาร

ขอเล่าตัวอย่างเคส.... “ความทรงจำ แห่งความสุข”

เมื่อเริ่มต้นด้วยช่วงเวลาแห่งความสัมพันธ์อันดี มีความสุขด้วยกัน

“เล่นให้เข้าไปถึงใจ” แล้ว สิ่งที่เกิดขึ้นและรู้สึกประทับใจ คือ

บางรายคุณพ่อคุณแม่มาเล่าให้ฟังว่า “ลูกไม่เคยถามหรือพูดถึงครูที่โรงเรียนที่ไปทุกวัน” พ่อแม่กลับ “รู้สึกแปลกใจ และก็ดีใจ” ที่เพิ่งเคยเห็นลูกพูดถึงครู...(ฝึก) **“ไม่คิดว่าลูกจะมีโมเมนต์ความรู้สึกเช่นนี้กับคนอื่น “ไม่เคยเห็นลูกถามถึงใครมาก่อน”** และเมื่อไปรับที่โรงเรียนและบอกว่าจะพามาหาครู...(ฝึก) เห็นได้ชัดจากสีหน้าแวตาลูก ว่ารู้สึกตื่นเต้น ดีใจว่าจะได้มาหาครู...(ฝึก) ทั้งที่เพิ่งเจอกันไม่นาน

อีกเคสหนึ่งคือ มีอยู่วันหนึ่งเด็กขณะที่ตัวเองฝึกเด็กรายหนึ่งเสร็จและออกมาจากห้องฝึกก็พบกับเด็กที่เราเคยฝึก ร้องมาหาเราด้วยรอยยิ้มที่สดใส ประมาดาอยากมาเล่นด้วย แต่วันนี้ไม่ได้นัดฝึก วันนี้เป็นคิวนัดมาพบหมอ แม่บอกว่า **“หมอตตรวจเสร็จแล้วคะครู แต่น้องยังไม่ยอมกลับบ้าน”** ตั้งหน้าตั้งตาอยากหาครู... พอเห็นเราออกมาจากห้องฝึกเด็กก็ร้องมาหาด้วยสีหน้ายิ้มแย้ม แจ่มใส เจอครูแล้ว!! สิ่งที่เรารู้สึกประทับใจ คือ **“โอ้พลังความสุขที่เราเคยเล่นกับเด็กเมื่อเดือนก่อนๆ อะไรจะทรงพลังได้ขนาดนี้ เด็กจำเราได้ อยากมาหาเรา อยากเล่นกับเรา”**

สมัยก่อนที่เราไม่ได้ใช้หลักการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอย่างเป็นองค์รวม ทำงานมาตั้งนาน ไม่เคยมีเด็กถามหาเรา แถมบางคนแค่เดินมาหน้าห้องฝึกก็ทำสีหน้าจะร้องไห้ บางคนก็ทิ้งตัวนั่งลงไม่อยากเข้าห้องฝึกด้วยซ้ำ มีแต่พ่อแม่ถามถึงครูเท่านั้น พอมาคิดมองย้อนไป พอเราเปลี่ยนมาใช้หลักการนี้ โดยเริ่มต้นด้วยการมีช่วงเวลาเล่นสนุกด้วยกันจริงๆ แม้เวลาผ่านไปเป็นเดือนหรือสองเดือน เด็กยังจำเราได้ ยังจำสิ่งที่เราเคยเล่นสนุกด้วยกันได้ บางทีเราเองลืมไปแล้วด้วยซ้ำ แต่พอเด็กมาชวนก็ถึงบางอ้อ อดอมยิ้มไม่ได้ ที่เขาจำได้ สิ่งที่เราได้จุดเริ่มต้นที่สำคัญ คือ **“เล่นให้เข้าไปถึงใจ แล้วเราไปจะอยู่ในใจเขา เขาถามถึงเรา อยากเจอ อยากเล่นด้วยอีก”** แล้วใช้ความอยากเล่นเพื่อกระตุ้นการสื่อสารและการคิดด้วย ไม่ใช่แค่สนุกอย่างเดียววนะคะ !!!

“เล่นให้สนุก เล่นให้ติดใจ !!!”

**“อยู่ด้วยกัน เล่นด้วยกันให้เข้าไปถึงใจ
เล่นจนจำเราได้”**

เริ่มต้นด้วย “รู้จักและรักกันก่อน”

ปัญหาที่เจอได้บ่อยๆ คือ

หลายท่านไม่ได้ให้ความสำคัญ
หรือหลายท่านก็มองไม่ออกว่า

“ได้รู้ลึกอย่างไร”

เพราะมองเห็นแต่

“พฤติกรรม”!!!

จำให้ขึ้นใจ!!! หลักการสำคัญ

(แต่ถ้าเข้าใจ ก็ไม่ต้องจำ)

ปรับเปลี่ยนมุมมอง

“เปลี่ยนจากการมองพฤติกรรมเด็ก เป็น
การมองอารมณ์ความรู้สึกที่อยู่เบื้องหลัง
พฤติกรรมนั้น” ถ้ามให้เป็นนิสัยประจำตัว
เลยว่า “**เด็กรู้สึกอย่างไร**”

รับรู้และเข้าใจ

อารมณ์ความรู้สึกและ
ความต้องการของเด็ก

ช่วยปลอบโยน ให้รู้สึกอบอุ่น
มั่นคงปลอดภัย และอยู่ด้วยกันได้

อยู่ด้วยกันทุกอารมณ์

เมื่อท่านกับเด็กสามารถสร้างความรัก ผูกพันธ์ อบอุ่น รักใคร่ใกล้ชิดซึ่งกันและกัน และสามารถสนุกกันได้แล้ว ก็ควรเน้นสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน ทั้งในอารมณ์ด้านบวกและด้านลบอื่นๆด้วย เช่น ตื่นเต้น ตกใจ กลัว หงุดหงิด โมโห โกรธ เสียใจ เป็นต้น เพื่อเน้นให้เด็กมีสัมพันธภาพกับคนใกล้ชิดที่ลึกซึ้ง และหลากหลาย อยู่ด้วยกันได้ทุกอารมณ์

กรณีตัวอย่าง...

“ถึงจะโกรธ ผิดหวัง หรือเสียใจ ก็อยู่ได้เพราะมีแม่”

เคสนี้น้องเล่นสนุกกับแม่ได้แล้ว เริ่มสื่อสารบอกความต้องการด้วยสีหน้าแววตา ท่าทางและคำพูดวลีสั้นๆได้ เวลาต้องการอะไรหลายๆก็เริ่มทำได้ นาน มีอยู่ครั้งหนึ่งน้องชอบถอดเสื้อผ้าให้ตุ๊กตา ไม่รู้เพราะอะไร รู้แต่ว่าเห็น แล้วก็อยากถอดชุดตุ๊กตาออก ตอนแรกก็ถอดเสื้อตัวนอกของตุ๊กตา เวลาถอดแขนเสื้อออกไม่ได้เด็กก็พยายามสื่อสารเพื่อการแก้ปัญหาให้คนใกล้ชิดช่วยเหลือได้นานต่อเนื่อง จนแก้ปัญหาสำเร็จ

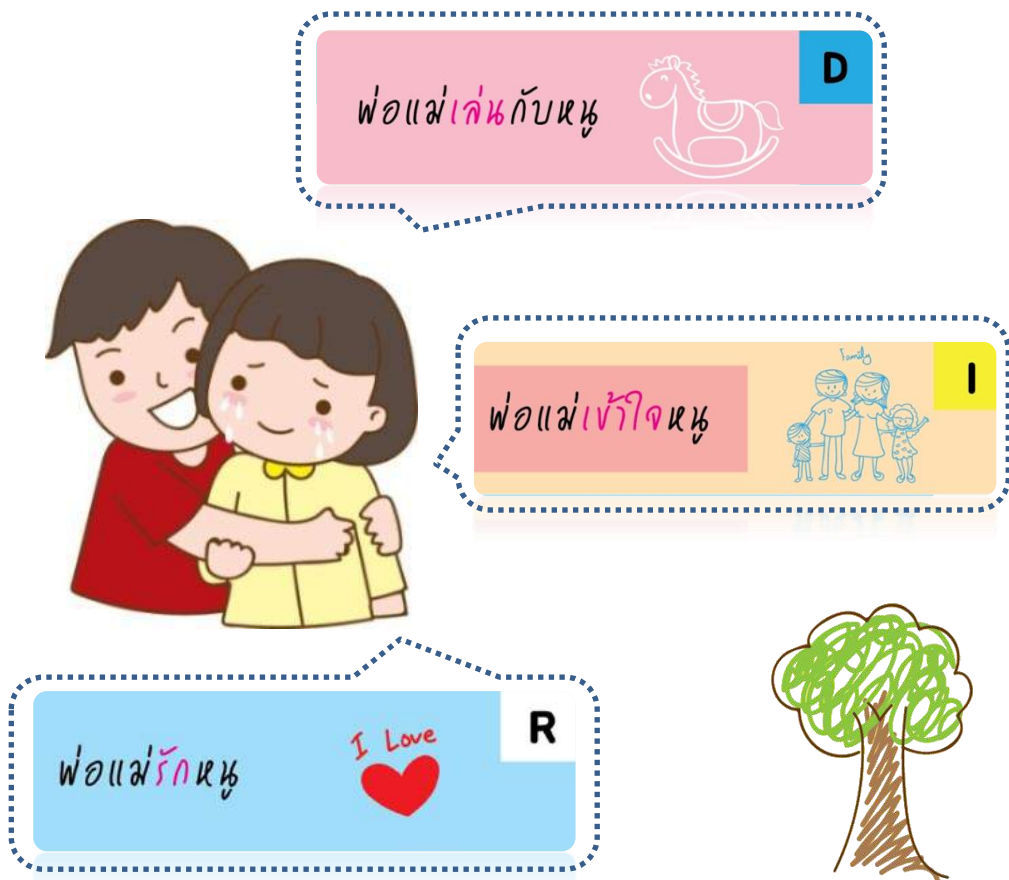
จนมาถึงชุดเสื้อตัวในที่มันเย็บติดกัน (ถ้าจะถอดต้องใช้กรรไกรตัดถึงจะเอาเสื้อตัวในของตุ๊กตาออกได้) เด็กก็พยายามถอดเองและสื่อสารเพื่อการแก้ปัญหาให้ช่วย ตอนแรกเด็กพยายามสื่อสารกับแม่ แม่ช่วยไม่ได้ก็เปลี่ยนให้ครูช่วยบ้าง ทั้งแม่และครูก็รับรู้และตอบสนองการสื่อสารที่เด็กพยายามบอกหรือสื่อออกมา ด้วยท่าทางให้เด็กเห็นชัดๆว่าเราเข้าใจเจตนาและก็จะตอบสนอง/ทำตามที่หนูบอกเลย แต่มันถอดไม่ได้จริงๆ ถอดไม่ออกจริงๆ!!! พอนานหลายรอบไม่ได้สักทีอารมณ์เด็กก็เริ่มหงุดหงิดมากขึ้นๆ และในที่สุดก็ระเบิดอารมณ์โกรธขึ้นมา!!! เริ่มลงนอนร้องไห้โมโห!!!

สิ่งที่แม่และครูช่วยก็คือ แม่ปลอบและรับรู้อารมณ์ความรู้สึกเด็กตลอดช่วงที่เด็กแสดงอารมณ์ ประมาณว่า “รู้ว่าหนูโมโหนะ โมโหจริงๆ ทำไมมันถอดไม่ได้” เด็กแสดงอารมณ์โกรธอยู่นาน แม่ก็ปลอบด้วยความใจเย็น สงบนิ่งและมั่นคง นั่งอยู่เคียงข้างเด็กไปเรื่อยๆ จนในที่สุดอารมณ์โกรธของเด็กก็ค่อยๆ ลดลง และรับรู้ว่าได้ดังหวังแน่นอนแล้ว สุดท้ายก็เปลี่ยนเป็นอารมณ์เสียใจและนอนร้องไห้อยู่กับดักแม

ถึงแม้เด็กโกรธ แต่ก็ยังคงการสื่อสารและรับรู้ได้ถึงการปลอบโยนจากคนใกล้ชิด และสุดท้ายก็สงบลงได้ด้วยมีแม่ช่วยปลอบโยน เป็นสัมพันธ์ภาพในอารมณ์ลึกซึ้งและแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

“แม้ว่าจะรู้สึกโกรธ ผิดหวังและเสียใจแค่ไหน หนูก็อยู่ได้เพราะมีแม่” ประเด็นสำคัญก็คือ มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน อยู่กันได้ทุกอารมณ์

สรุป

ทั้งหมดที่กล่าวมานี้ หากท่านสามารถทำให้เด็กสงบ สนใจ และเล่นสนุกด้วยกันจนเริ่มติดใจแล้ว (พัฒนาการขั้น 1-2) หากท่านแค่หยุดและรอให้นานขึ้น คราวนี้พลังการสื่อสารที่แท้จริงจะออกมาจากความต้องการของเด็กเองอย่างชัดเจน ผ่านทางภาษากายต่างๆ ทั้งการแสดงออกทาง สีหน้า แววตา น้ำเสียงและท่าทาง เพื่อสื่อสารให้ท่านเล่นกับเขาอีก และต่อไปก็ได้เวลาพัฒนาการเล่นให้ซับซ้อนและเริ่มแก่งง (เทคนิคพัฒนาการขั้น 3-4) ท่านก็จะพบว่าเมื่อเด็กสนใจและสนุกติดใจแล้ว เด็กจะมีความพยายามอย่างมากในการที่จะสื่อสารด้วยท่าทางและสื่อสารเพื่อการแก้ปัญหาที่ท่านเพื่อให้ได้ตามความต้องการของตนเองจนสำเร็จ (พัฒนาการขั้น 3-4)

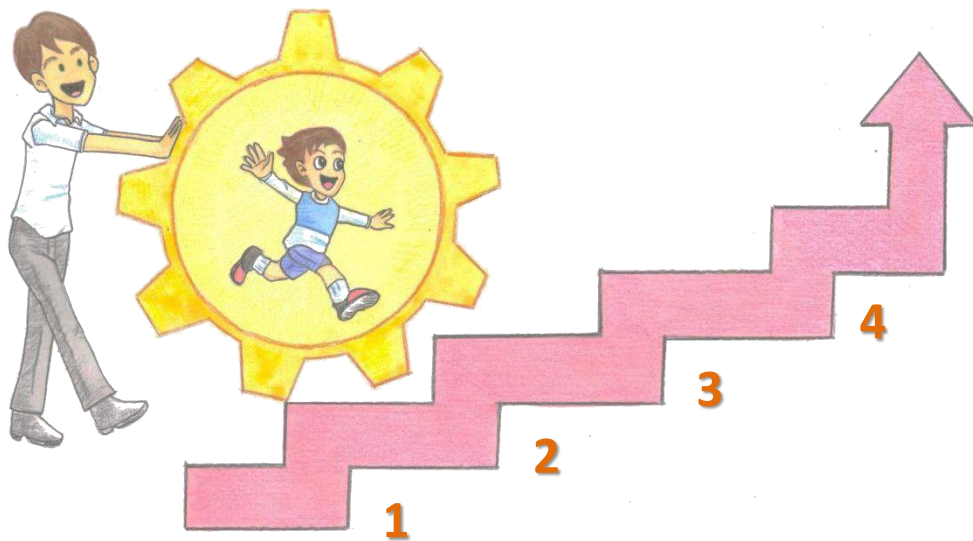
ดังนั้น การสร้างพื้นฐานพัฒนาการที่ใช้การได้ ตั้งแต่ขั้นแรกๆ ที่แข็งแรงดีนั้น (พัฒนาการขั้น 1-2) มีความสำคัญอย่างมากในการช่วยให้การกระตุ้นพัฒนาการในขั้นต่อไปได้ง่ายขึ้น แต่หากเราไม่สามารถทำพื้นฐานขั้นแรกนี้ได้ การที่จะกระตุ้นพัฒนาการในขั้นต่อไป (พัฒนาการขั้น 3-4) ก็จะทำได้อย่างยากลำบากเช่นกัน

“สุข สนุก เพลิดเพลิน ทำท่าย
และเติบโตไปพร้อมๆ กัน”

การสร้างพื้นฐานพัฒนาการที่แข็งแรง
ช่วยให้การกระตุ้นพัฒนาการในขั้นต่อไปทำได้ง่ายขึ้น

สรุปเทคนิคช่วยเด็กให้สนใจ จดจ่อและมีสัมพันธภาพแน่นแฟ้น

เมื่อเด็กมาร่วม ผู้เล่นพร้อม เริ่มต้นดังนี้

1. สังเกตและรอ

สังเกต “อารมณ์ความรู้สึกของเด็ก”

สังเกต “ความต้องการ/สนใจของเด็ก”

รอ “การริเริ่ม จากตัวเด็ก”

2. เริ่มต้นด้วย ช่วยให้เด็กรู้สึก

“อบอุ่น ปลอดภัย และอยู่ด้วยกันได้”

3. ร่วมเล่นกับเด็ก สนุกด้วยกัน ในสิ่งที่เด็ก

ชอบ/ในสิ่งที่เด็กทำ “เด็กริเริ่ม ผู้ใหญ่ร่วมเล่น”

“เธอเล่นอะไร ฉันเล่นด้วยนะ”

“สนุกด้วยกันให้มันส์ไปเลย”

4. อยู่ด้วยกันได้ทุกอารมณ์

“สุข เศร้า เหงา กลัว เราก็เข้าใจกัน อยู่ด้วยกัน”

“โกรธ ผิดหวัง เสียใจ ก็อยู่ได้เพราะมีพ่อแม่เป็น
กำลังใจ”

5. ลดการกำกับ สั่ง

ยกเว้น สิ่งที่เป็นอันตรายต่อตัวเอง
ผู้อื่น และสิ่งของเสียหาย

6. ทำทุกอย่างแล้ว!!! ยังเล่นไม่สนุก

“กลับมาทบทวนตัวเอง”

เพื่อปรับปรุง แล้วเริ่มต้นข้อแรกใหม่

บทที่:

3

เทคนิคระดับชั้นพัฒนาการขั้น 3-4

ช่วยเด็กให้สื่อสารด้วยท่าทาง และสื่อสารเพื่อการแก้ปัญหา
จากความต้องการของตนเอง

เทคนิคระดับขั้นพัฒนาการขั้น 3-4:

ช่วยเด็กให้สื่อสารด้วยท่าทาง และสื่อสารเพื่อการแก้ปัญหา

 เป้าหมาย เทคนิค

 ช่วย让孩子สื่อสารด้วยท่าทางและสื่อสารเพื่อการแก้ปัญหา

- ทำอย่างไรให้เด็กสื่อสารด้วยท่าทาง
- ทำอย่างไรให้เด็กสื่อสารเพื่อการแก้ปัญหา
- ตรวจสอบเป้าหมายตนเองก่อนฝึก
- สิ่งที่ต้องพิจารณา...เวลาเด็กคิดและสื่อสารเพื่อการแก้ปัญหา
- ข้อเสนอแนะภาคปฏิบัติ: สังเกตเด็ก สังเกตเรา
- กติกา 3 ข้อ

 เรื่องเล่าจากประสบการณ์

 ความพร้อมก่อนมีภาษา

 สรุปสิ่งสำคัญ: ช่วย让孩子สื่อสารด้วยท่าทางคิด และสื่อสารเพื่อการแก้ปัญหา

เป้าหมาย เทคนิค

ระดับชั้นพัฒนาการขั้น 3-4:

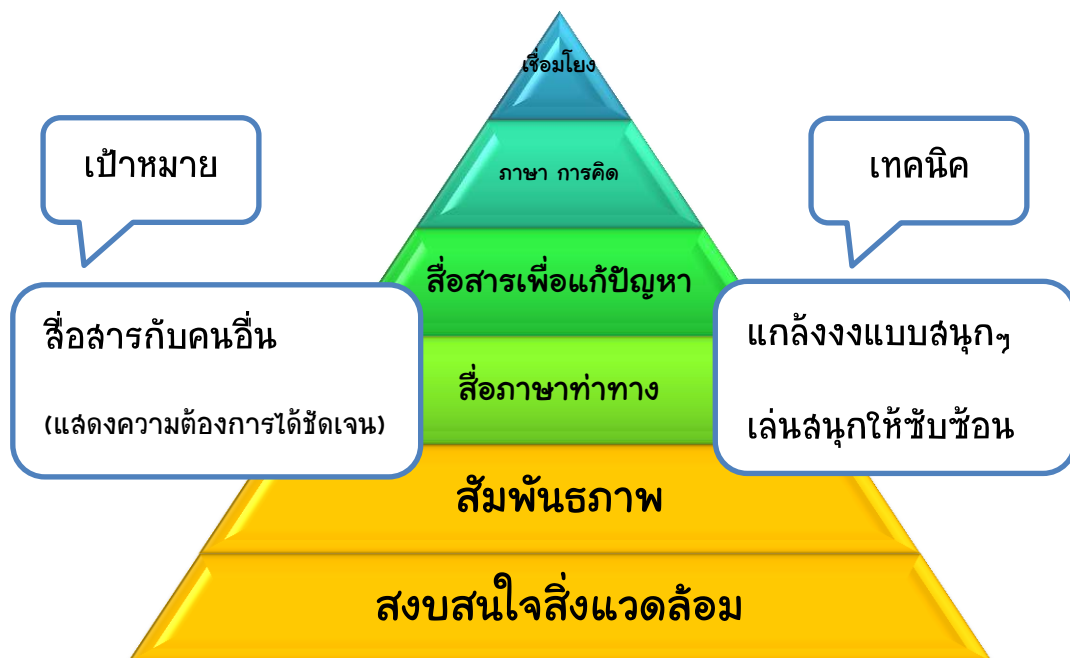
ช่วยเด็กให้สื่อสารด้วยท่าทาง และสื่อสารเพื่อการแก้ปัญหา

เป้าหมาย

- ช่วยให้เด็กแสดงความต้องการด้วยสีหน้า แวตา ภาษาท่าทาง
- ช่วยให้เด็กเข้าใจความต้องการของคนอื่นที่สื่อสารผ่านภาษากาย
- ช่วยให้เด็กสื่อสารความต้องการกลับไปกลับมาได้ต่อเนื่องจนสามารถแก้ปัญหาให้ตนเองได้

เทคนิค

- เล่นสนุกให้ซับซ้อน
- แกล้งง
- ให้เด็กลงมือทำเยอะๆ

เป้าหมายและเทคนิคระดับชั้นพัฒนาการ 3-4

ช่วยให้เด็กสื่อสารด้วยท่าทางและ สื่อสารเพื่อการแก้ปัญหา

สำหรับผู้ปกครองที่สามารถเล่นสนุกกับลูกได้แล้ว เทคนิคในขั้นต่อไปที่จะแนะนำก็คือ เทคนิค แกล้งงแบบสนุก สร้างอุปสรรคแบบสนุกๆและท้าทาย โดยค่อยๆเพิ่มความซับซ้อนในการเล่น เพื่อกระตุ้นการสื่อสารด้วยท่าทางแบบกลับไปกลับมา และสื่อสารเพื่อการแก้ปัญหาให้ตนเองได้อย่างต่อเนื่องจนสำเร็จ

คุณพ่อคุณแม่หลายท่าน เมื่อได้รับคำแนะนำให้ลองทำแกล้งงแบบสนุก หลายท่านก็ทำได้อย่างธรรมชาติ แต่หลายท่านก็ไปไม่เป็นเช่นกัน หลายท่านถึงจริง ๆ เหมือนกันว่าทำยังไง หลายท่านอาจเกิดคำถามมากมาย หลายท่านก็กลับบ้านไปด้วยความตั้งใจอยากต่อยอดพัฒนาการลูก ก็กลับไปซื้อแกล้งงจนเด็กเครียด ขาดความสมดุลระหว่างความสนุกและท้าทายไป ผู้ปกครองหลายท่านก็บอกเล่าให้ฟังต่างๆ เช่น

บางท่านบอกว่า “ทำแล้ว แต่ลูกไม่ค่อยดีเลย หรือไม่ก็ไม่สนใจเลย”

บางท่านก็บอกว่า “ไม่กล้าทำ เพราะเกรงว่าลูกจะร้องไห้ อาละวาด”

บางท่านก็บอกว่า “แกล้งงเยอะๆ แล้วน้องหลบเข้าโลกส่วนตัวมากขึ้น!!!”

บางท่านก็บอกว่า “ดีที่ไรลูกจะมักจะมุงเอาแต่วัตถุสิ่งของในมือแทบไม่สนใจแม่เลย”

บางท่านก็บอกว่า “เล่นสนุกได้บ้าง แต่ไม่รู้จะอย่างไรให้เขาสื่อสารได้นานขึ้น!!”

และอาจมีอีกหลากหลายความรู้สึกที่เกิดขึ้น แต่ที่ผู้ปกครองส่วนใหญ่มักจะถามตรงกันเลยทีเดียวคือ “แล้วจะอย่างไรต่อไปดีคะครู??” หลายท่านคงอยากรู้คำตอบแล้ว แต่ยังไม่มีความตอบตอนนี้ละคะ ขอให้ท่านลองอ่านและนำไปปฏิบัติดูแล้วท่านจะค่อยๆพบคำตอบด้วยตัวท่านเอง

ในเรื่องของการที่จะลงปฏิบัติได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมนั้น ขอเน้นย้ำว่าท่านควรศึกษาและทำความเข้าใจกับหลักการด้วย แล้วลงมือปฏิบัติจริงด้วยตัวของท่านเองด้วย ทบทวนบ่อยๆ บางทีการอ่านในบางครั้งบางตอน ท่านอาจจะยังไม่เข้าใจทั้งหมด แต่หากท่านลงมือปฏิบัติพร้อมกับทบทวนหลักการบ่อยๆ จะช่วยให้ท่านเชื่อมโยงประสบการณ์จริงของท่านกับบางประโยคบางตอนที่ในหนังสือกล่าวไว้ จะช่วยทำให้ท่านเข้าใจมากและประจักษ์ด้วยตาและหัวใจของท่านเองขึ้นเรื่อยๆ

พัฒนาการขั้น 3: ช่วยเด็กให้สื่อสารด้วยท่าทาง

จริงๆแล้ว หากท่านสามารถทำให้เด็กสนใจเรา เล่นสนุกด้วยกัน จนเริ่มติดใจแล้ว (พัฒนาการขั้น 1-2) จะช่วยให้การกระตุ้นพัฒนาการขั้นนี้ (พัฒนาการขั้น 3-4) เป็นไปอย่างลื่นไหลและต่อเนื่องขึ้นเรื่อยๆ ด้วยเทคนิคการพัฒนาการเล่นให้ซับซ้อนขึ้นและการแก้มองแบบสนุกๆ

ทำอย่างไรให้เด็กสื่อสารด้วยท่าทาง

เริ่มต้นจาก “อารมณ์ความรู้สึกและความต้องการของเด็ก”

บุญแจ้สำคัญ
“การริเริ่มจากตัวเด็ก”

1. เริ่มต้นด้วยหลักการเดียวกับพัฒนาการขั้น 1-2 คือ

เริ่มต้นจาก “อารมณ์ความรู้สึกและความต้องการของเด็ก” และ “สังเกตการสื่อสารด้วยภาษากายของเด็ก” โดยใช้หลักเป็นคนช่างสังเกตคล้ายนกฮูก (OWL) คือ “สังเกต รอ และฟัง”

- สังเกตว่าเด็กสนใจอะไร ต้องการอะไร รู้สึกอย่างไร จากพฤติกรรมหรือการกระทำและสีหน้าแววตา และท่าทางของเด็กด้วย
- รอการริเริ่มจากตัวเด็กเอง และคอยการตอบสนองจากตัวเด็ก
- ฟังน้ำเสียง ฟังคำ ฟังความต้องการของเด็ก

ในพัฒนาการขั้น 3 สิ่งสำคัญ คือ สร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ให้มีการรับและส่งภาษากาย (สื่อสารภาษากาย) กับผู้อื่นแบบกลับไปกลับมาอย่างต่อเนื่อง เมื่อเด็กเริ่มสื่อสารแล้วมีผู้ใหญ่ตอบสนอง ช่วยให้เด็กเรียนรู้ผลของการกระทำและการสื่อสารจากความต้องการตนเองล้วนมีเหตุและผลกระทบตามมา เรียนรู้การสื่อสารให้ผู้อื่นรับรู้ได้ และขณะเดียวกันก็เข้าใจภาษากายที่คนอื่นแสดงออกด้วยเช่นกัน

ดังนั้นสิ่งที่ควรทำคือ หมั่นสังเกตอารมณ์ความรู้สึกของเด็ก ผ่านการแสดงออกทางภาษากายหรือทางสีหน้า แววตาของเด็กด้วย **รับรู้สัญญาณกายที่เด็กแสดงออกให้ ตรงกับอารมณ์ความรู้สึกความต้องการของเด็ก และตอบสนองความต้องการของเด็กด้วยความเข้าใจ** จะช่วยเกิดความสัมพันธ์ด้านอารมณ์ที่ลึกซึ้งต่อกัน ช่วยให้เด็กรู้สึกมั่นคงปลอดภัย ไว้วางใจคนใกล้ชิดมากยิ่งขึ้น ช่วยให้เด็กรู้สึกมั่นใจขึ้น เพราะสามารถสื่อสารให้ผู้อื่นรับรู้และเข้าใจได้ และคนใกล้ชิดเองก็ควรที่จะแสดงออกด้วยภาษากายของตนเองให้เด็กรับรู้และเห็นได้ชัดๆด้วยเช่นกัน

ใช้หลัก 2R คือ Read และ Respond

Read คือ หมั่นสังเกต รับรู้สัญญาณกาย อารมณ์ความรู้สึกและความต้องการของเด็ก

Respond คือ ตอบสนองความต้องการเด็กให้สอดคล้อง

“สังเกตการสื่อสารด้วยภาษากายของเด็ก และตอบสนอง”

เด็กที่ยังไม่มีภาษาพูด จะแสดงออกการสื่อสารด้วยการกระทำ/ท่าทาง หรือภาษากายเพื่อสื่อสารให้ผู้อื่นทราบได้ เช่น

เด็กสื่อสาร

ผู้ใหญ่ตอบสนองการสื่อสาร

- ทำท่าจะวิ่งไป แต่ก็กลับหันมามอง เหมือนจะให้ตาม.....เราวิ่งตามเด็ก
- บางคนก็ชูแขนและมองหน้าเพื่อให้อุ้ม.....เราอุ้มเด็กขึ้นมากอด
- บางคนเอามือแตะๆที่ลูกบิด เมื่อต้องการเข้าห้อง.....เราช่วยเปิดประตู
- บางคนก็เดินวนเลียบๆเคียงๆ ส่งสายตาให้เรา.....เราเข้าไปเล่นด้วย (เพื่อชวนเราเล่น)

2. ฤๅญแจสำคั๑ คือ การริเริ่มจากตัวเด็ก

ให้เด็กเป็นผู้ริเริ่ม (Initiative taker) มากกว่าเป็นผู้ตอบสนอง (Responder) เพียงอย่างเดี๑ยเท่านั้น แต่ในบางครั้ง หากเราเป็นฝ่ายริเริ่ม แล้วเด็กรู้สึกชอบ เล่นสนุกและติดใจ อย๑กเล่นกับเราต่ออีก เราก็ต้องหยุดรอ เพื่อให้เด็กได้ริเริ่มจากตัวเองด้วย

ให้เด็กเป็นผู้ริเริ่ม (Initiative taker) มากกว่า
เป็นผู้ตอบสนอง (Responder) เพียงอย่างเดี๑ยเท่านั้น

เด็กเป็นผู้ริเริ่ม (Initiative taker)

เด็กเป็นผู้ตอบสนอง (Responder)

เราต้องฟังระลึกไว้เสมอว่า เมื่อเราเล่นกับเด็ก เราไม่ได้แค่ต้องการเห็นเด็กสนุก หัวเราะ หรือตลกในสิ่งที่เราทำเฉยๆ หรือให้เด็กตอบสนองเราเพียงอย่างเดี๑ย แต่เราต้องรอ!! รอเพื่อให้เด็กเป็นฝ่ายริเริ่มได้ด้วย เพราะเด็กต้องเรียนรู้ที่จะเป็นผู้ริเริ่มส่งสัญญาณการสื่อสาร ที่ออกมาจากความต๑องการของตนเองได้ด้วย

อย่างที๑กล่าวตั้งแต่ต้นว่า หากเราเล่นสนุกในชั้นพัฒนาการชั้น 1-2 จนเด็กติดใจแล้ว เด็กก็จะแสดงออกด้วยสีหน้าแววตาที่เปล๑งประกายในอารมณ์สนุก และอย๑กจะชวนเราเล่นสนุกๆอีก เด็กจะเริ่มสื่อสารด้วยภาษากาย น้ำเสียง สีหน้า หรือท่าทาง ออกมาจากตัวเด็กเอง ดังนั้นสิ่งที่เราควรทำต่อไปก็คือ ตอบสนองหรือให้ผลตามการสื่อสารของเด็กทุกครั้งที่เขาสื่อสารมา ไม่ว่าเขาจะสื่อสารด้วยการแสดงออกทางสีหน้า เสียง หรือท่าทางก็ตาม ควรตอบรับการสื่อสารมากกว่าการเน้นเอาแต่ภาษาพูดอย่างเดี๑ย

ขอเล่าตัวอย่าง “เด็กริเริ่ม ผู้ใหญ่ตอบสนอง/ตอบรับ” ดังนี้

กรณีที่เด็กที่กำลังเล่นเทบอลจากตะกร้าเล่น ชอบลูกบอลที่กลิ้งไปมา เด็กรู้สึกสนใจและชอบที่เห็นลูกบอลกลิ้งลงพื้น คราวนี้พอเราเข้าไปร่วมเล่น เช่น เราลองช่วยโยนบอลขึ้นและปล่อยให้หล่นพื้น ปรากฏว่าเด็กสนใจ เมื่อเราทำซ้ำๆ ในสิ่งที่เด็กชอบ เด็กก็พอใจจนอาจยิ้มกว้างขึ้น และเมื่อเราลองหยิบมาโยนหลายๆ ลูก พร้อมกันและให้กระจายลงพื้นใหม่เรื่อยๆ เด็กรู้สึกสนุกมากขึ้น พร้อมทั้งหัวเราะ เบาะๆ และอยากให้เราเล่นอีกด้วย

คราวนี้พอเราหยิบบอลมาไว้ในอุ้งมือเราเสร็จแล้วหยุดแค่รอ...แต่ยังไม่โยน... หยุดรอ....รอดูว่าเด็กจะทำอย่างไร รอการริเริ่มการสื่อสารจากตัวเด็ก คราวนี้เด็ก หากเด็กเพียงแค่วางมือส่งสัญญาณบางอย่างให้เรา ให้เราตอบสนองในสิ่งที่เด็ก ต้องการทุกครั้งด้วย เช่น

เด็กริเริ่มส่งสัญญาณกาย/
สื่อสารด้วยภาษากาย

จ้องมองหรือส่งสายตามาให้เรา.....

ผู้ใหญ่ตอบสนอง
/ตอบรับการสื่อสาร

เราก็จะโยนบอลให้

เด็กอาจส่งเสียงแอะๆ ให้เรา.... เราก็พร้อมจะตอบสนอง..คือ..โยนบอลให้อีก

เด็กอาจจะขยับเข้ามาดันมือเราขึ้น..... เราก็จะโยนบอลให้อีก เป็นต้น

ซึ่งเมื่อเราตอบสนองการสื่อสารจากตัวเด็กทุกครั้ง ทำซ้ำบ่อยๆ เด็กเกิด กระบวนการเรียนรู้และเข้าใจผลของการสื่อสารของตนเองว่า “ฉันสามารถส่งสัญญาณ ให้ผู้อื่นรับรู้ได้ และสามารถเข้าใจสัญญาณที่ผู้อื่นส่งมาด้วยเช่นกัน” และหากเรา พุดพากย์คำสั้นๆ ที่ตรงกับความต้องการที่เด็กอยากจะสื่อสาร ก็จะช่วยให้เด็กค่อยๆ เรียนรู้และเข้าใจภาษาที่ได้ยินด้วย ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการช่วยให้เด็กนำภาษาไป ใช้การได้ตรงกับความต้องการที่แท้จริงในลำดับต่อไป

เริ่มต้นการเล่นโดย
“เมื่อเด็กริเริ่มสื่อสาร
ให้ผู้ใหญ่ตอบสนอง”

เด็กไม่ริเริ่มอะไรเลย...จะทำยังไงดี

หลายๆท่านอาจคิดว่า “เด็กไม่ริเริ่มอะไรเลย จะทำยังไงดี เพื่อให้เขาสนใจและอยากสื่อสารกับเรา” หากมองในมุมมองของเรา เด็กอาจจะแค่ “นอนเล่นคนเดียว หรือเอาแต่กระโดด เอาเดินวิ่งไปวิ่งมา” แม่หรือครูฝึกเลยต้องทำอะไรสักอย่างกับเขา เพื่อให้เขาจะได้มีอะไรๆทำกับเรา เช่น เราจะพยายามเอาของเล่นมาหลอกล่อ เอาของเล่นมานำเสนอเพื่อให้มาสนใจ หรือทำทุกอย่างแล้วก็ไม่เห็นเด็กจะอยากสื่อสารด้วยเลย สุดท้ายเราก็จะรู้สึกเริ่มถอดใจ

ขอแนะนำให้...ท่านปรับทัศนคติก่อนลงไปเล่นกับเด็กว่า “เด็กกำลังทำอะไรเสมอ ไม่มีเด็กคนไหนไม่ทำอะไร” แล้วใช้สิ่งที่เด็กกำลังทำอยู่มากกระตุ้นให้เด็กอยากสื่อสารด้วย และสิ่งสำคัญ คือ “ให้เด็กเป็นฝ่ายทำอะไรกับเรามากกว่าที่เราจะเข้าไปทำอะไรกับเด็ก”

ตัวอย่างเช่น

เด็กนั่งเฉยๆที่พื้น หากมองในมุมมองของเรา เด็กดูเหมือนไม่ทำอะไรเลย เอาแต่นั่งเฉยๆ นั่นก็ถือว่าทำอะไรแล้ว สิ่งที่เขาทำคือ “นั่ง” ตามหลักการแรกสังเกตจาก คือ “สิ่งที่เด็กริเริ่มทำ” เราอาจลองเล่นด้วยตามสิ่งที่คาดว่าเด็กรักจะชอบ/ไม่ชอบ เพื่อกระตุ้นให้สนใจเราและกระตุ้นให้เด็กสื่อสาร

เราอาจลองเล่นด้วยการไปนั่งด้วย อาจเล่นทำเป็นว่าเราจะนั่งพิงบนตัวเด็ก (เหมือนว่าเด็กเป็นพนักพิงหรือโซฟา) “ขอแม่/ครูพิงบนตัวหนูหน่อยนะ” ค่อยๆหย่อนตัวเราลงบนตัวเด็กช้าๆ คราวนี้เด็กก็อาจจะริเริ่มทำอะไรกับเราสักอย่าง เช่น เด็กอาจจะสื่อสารด้วยการกระทำหรือท่าทางโดยผลักให้ท่านออกไป หรืออาจส่งเสียงไล่ท่านก็ได้ หรืออาจจะจ้องมองด้วยความสงสัยว่าท่านจะทำอะไรนี้ ไม่เห็นเหรอว่าเขานอนตรงนี้ หรืออาจจะลุกขยับหนีไปเอง หรือบางคนก็อาจจะชอบที่เราไปทับตัวเขา เด็กก็จะพยายามสื่อสารกับเราเพิ่มขึ้นด้วยตัวของเอง เพื่อให้ทำอีก ก็ถือว่าเด็กได้ “เด็กริเริ่มสื่อสารแล้ว” สิ่งสำคัญคือ ทำแบบสนุกๆ ท่าทางเล่นๆกัน ไม่รุกร้าเขตปลอดภัยของเด็กมากเกินไป จนทำให้เด็กถอยกลับเข้าโลกส่วนตัว

“ทำยังไงก็ยังไม่ค่อยสื่อสารสักที
ลำบากยากเย็นเหลือเกิน”

จริงๆแล้ว พอเราเล่นเพื่อกระตุ้นพัฒนาการที่ใช้การได้นั้นแต่ละขั้นพัฒนาการนั้น มีความต่อเนื่องกัน ทุกๆระดับขั้น หากเราสามารถทำให้เด็กสนใจเรา สนุกกับเราได้ เราก็จะกระตุ้นการสื่อสารด้วยท่าทาง การคิดและสื่อสารเพื่อการแก้ปัญหาได้ง่ายขึ้น เปรียบเสมือนการสร้างพื้นฐานแต่ละขั้นให้แข็งแกร่งการขึ้นขั้นต่อไปก็ง่ายขึ้น

ในทางกลับกันถ้ารากฐานไม่แข็งแกร่งการกระตุ้นพัฒนาการขั้นสูงๆขึ้นไปก็ ยากลำบากเหมือนกัน หรืออาจเป็นไปได้ว่า ท่านอาจจะอ่านอารมณ์ความรู้สึกและ ความต้องการของเด็กไม่ตรงหรือไม่สอดคล้องกับความรู้สึก/ความต้องการที่แท้จริงของ เด็ก หรือเล่นไม่ตรงระดับพัฒนาการที่ใช้การจริงของเด็ก (หมายถึงอายุพัฒนาการ ไม่ใช่อายุจริง) หรืออาจเป็นไปได้ว่า เด็กอาจจะติดขัดหรือมีความบกพร่องมากๆจริง

ขอแนะนำให้...

1. กลับไปเล่นพื้นฐานในระดับพัฒนาการขั้น 1-2 เพิ่มขึ้นด้วย คือ “อยู่ด้วยกัน อบอุ่นปลอดภัย และเล่นสนุกกับเด็กอีกเยอะๆ ค่ะ”
2. สังเกตตัวเรา สังเกตความต้องการของลูก และรอให้นาน เพื่อเปิดโอกาสให้เขาได้ริเริ่มทำอะไรด้วยตัวเองเพื่อแสดงความต้องการให้มากขึ้น และลองกลับมาสังเกตตัวเราด้วยว่า เรารีบดูแลเอาใจใส่ลูกมากเกินไป จนกลายเป็นทำให้ลูกทุกอย่าง จนลูกไม่ต้องแสดงออกหรือสื่อสารก็ได้แล้ว หรือเปล่า

สรุปสิ่งสำคัญ

ในการช่วยให้เด็กสื่อสารด้วยท่าทาง คือ ขอให้เน้นการเล่นที่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็กและคนใกล้ชิด มีการตอบสนองและโต้ตอบกัน สื่อสารกันด้วยภาษากายแบบกลับไปกลับมาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้การรับและส่งภาษากายกับผู้อื่น หากทำได้คล่องในอารมณ์สนุกๆแล้ว ก็เพิ่มการกระตุ้นการสื่อสารในทุกๆอารมณ์ด้วย

1. ให้เด็กเป็นผู้ริเริ่ม (Initiative taker)

ผู้ใหญ่ตอบสนอง (Respond)

“เล่นด้วยกัน ให้ได้นานๆ”

2. เน้นรับและส่งสัญญาณกาย

กลับไปกลับมาได้ต่อเนื่อง

“สื่อความรัก สื่อรอยยิ้ม
สื่อสารได้ต่อเนื่อง”

“สื่อสารกันทุกอารมณ์”

พัฒนาการขั้น 4: ช่วย让孩子สื่อสาร เพื่อการแก้ปัญหา

เมื่อเด็กสนใจจดจ่อ เล่นสนุก เชื่อมต่ออารมณ์ความรู้สึก ทั้งรับและส่งสัญญาณกาย กับผู้อื่นแบบกลับไปกลับมาได้ต่อเนื่องนานพอ (ประมาณ 30-40 วินาที) บันไดขั้นต่อไปก็คือ การช่วยให้เด็กสื่อสารเพื่อการแก้ปัญหาให้ได้ต่อเนื่องจนสำเร็จลุล่วง โดยการพัฒนาการเล่นให้ซับซ้อนขึ้น และใช้เทคนิคแกล้งแบบสนุกๆ

ทำอย่างไร ให้เด็กสื่อสารเพื่อการแก้ปัญหา

หากเด็กสนใจจดจ่อ เล่นสนุก มีสัมพันธภาพกับคนใกล้ชิดได้ หลากหลายอารมณ์และต่อเนื่องยาวนานได้แล้ว ให้ท่านค่อยๆพัฒนาการเล่นให้ซับซ้อนขึ้น และทำแกล้งแบบสนุกๆ เพื่อกระตุ้นให้เด็กสื่อสารเพื่อการแก้ปัญหา กับผู้อื่น และสามารถ ยืนยันความต้องการตนเองได้ชัดเจน โดยการสื่อสารให้ผู้อื่นเข้าใจได้ จนบรรลุความต้องการของตนเอง ซึ่งเป็นการพัฒนาความมั่นใจในตนเองของเด็กว่า “ฉันสามารถทำได้ ฉันสามารถแก้ปัญหาได้”

โดยมีสิ่งสำคัญ 3 ประการที่ต้องคำนึงถึง ดังนี้ ประการแรกคือ เริ่มจากความ ต้องการของเด็ก ประการที่สองคือ ผู้ใหญ่ช่วยสนับสนุน ตอบสนองและให้ผลตามการสื่อสาร จากตัวเด็ก และประการสุดท้ายคือ การสื่อสารที่เพิ่มขึ้นจากตัวเด็กเอง

สิ่งสำคัญ คือ
“ฉันทำได้แล้ว”

สิ่งสำคัญ 3 ประการในการช่วยให้เด็กสื่อสาร เพื่อการแก้ปัญหา

สิ่งสำคัญ คือ เรียนรู้ผลของการสื่อสาร
ที่ซับซ้อนขึ้น & เริ่มเอาใจ คิดหาวิธีและ
สื่อสารแก้ปัญหาได้จนสำเร็จ

“ฉันทำได้”

“เน้นกระบวนการคิดที่
ออกมาจากสมองของเด็ก

1. ความต้องการของเด็ก

กุญแจสำคัญ คือ เริ่มต้นจากความต้องการของเด็ก เพื่อให้เด็กอยากคิดและริเริ่มสื่อสารเพื่อการแก้ปัญหาของตนเองให้ได้ก่อน

โดยส่วนใหญ่แล้ว หากเราเริ่มต้นด้วยการเล่นสนุกกับเด็ก จนเด็กติดใจได้แล้ว (พัฒนาการขั้น 1-2) แค่ว่าลองหยุดรอให้นานขึ้นหลังจากเล่นจนติดใจ หรือเริ่มหยุดพัก เพราะเราอาจเริ่มเหนื่อย เด็กก็จะริเริ่มสื่อสารด้วยภาษากาย เพื่อให้เราเล่นอีก (พัฒนาการขั้น 3) โดยที่เราแทบไม่ต้องกระตุ้นอะไรมากมายนัก เปรียบเสมือนสายน้ำที่ไหลต่อเนื่องกัน มาตามธรรมชาติ คราวนี้เราค่อยเพิ่มความซับซ้อนในการเล่น และแกล้งงบบนสนุกๆ ทำเป็นไม่รู้ใจว่าอยากจะให้ทำอะไรอีก เด็กก็จะพยายามคิดและสื่อสารเพื่อการแก้ปัญหา เพื่อให้เราเข้าใจในสิ่งที่เขาต้องการได้จนสำเร็จ (พัฒนาการขั้น 4)

ฉะนั้น “หากเราเริ่มต้นที่ความต้องการของเด็ก โดยเฉพาะตอนที่เด็กอยากได้อะไรมากๆ เด็กจะมีแรงขับเคลื่อนจากภายในตัวเอง และจะมีความมุ่งมั่นพยายามในการสื่อสารอย่างมาก”

“ตรวจสอบให้แน่ ว่าที่แท้นั้น ความต้องการของใคร”

“ความต้องการของแม่”

หรือ

“ความต้องการของหนู”

2. ผู้ใหญ่ช่วยสนับสนุนการใช้ความคิด การสื่อสารเพื่อการแก้ปัญหา ตอบสนองและให้ผลตามการสื่อสารจากตัวเด็ก

เมื่อมีอุปสรรคหรือเราแก้งงกับเด็ก สิ่งสำคัญ คือ ท่าทีของเรา ที่เป็นพวกเดียวกันกับเด็ก เด็กรู้สึกว่าเป็นเพื่อนคู่คิดคอยอยู่เคียงข้างเขาและคอยสนับสนุนให้เด็กคิดและริเริ่มสื่อสารเพื่อการแก้ปัญหาที่ออกมาจากตัวเด็กเอง พร้อมทั้งคอยตอบสนองและให้ผลตามการสื่อสารที่เด็กแสดงออกมาหรือตามที่เด็กบอก ไม่ใช่ทำให้เด็กรู้สึกว่าเราเป็นคนละพวกกับเขาหรือเป็นคนที่คอยจ้องจะขวางกั้นเขา ไม่ให้ทำในสิ่งที่เขาอยากจะทำ

“มองจากมุมของเด็ก ท่านทำให้เขารู้สึกว่าท่านเป็น...?”

“เป็นเพื่อนคู่คิด/พวกเดียวกัน” หรือ “เป็นคนคอยต้าน/คนละพวกกัน”

ดังนั้น หากเด็กสนใจอยากได้อะไรมากๆ ให้เราทำตัวเป็นคนที่คอยช่วยสนับสนุน กระตุ้นการคิดและรอการสื่อสารเพื่อการแก้ปัญหาจากตัวเด็กเอง โดยเราพร้อมจะรับฟังและตอบสนองการสื่อสารของหนูเสมอ นะ ขอเพียง...

“ให้หนูช่วยคิดและสื่อสารบอกให้รู้หน่อยว่าจะให้ช่วยอะไร”

หรือ “ให้หนูช่วยส่งสัญญาณกาย ให้เห็น

หรือให้รับรู้ได้ว่าจะให้ช่วยอะไรบ้าง”

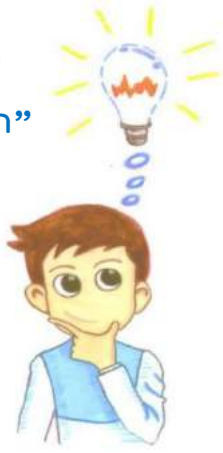
ทั้งนี้เราเองก็ต้องให้ผลตามที่เด็กสื่อสารเสมอ เด็กสื่อสารอย่างไรมา เราก็ให้ผลอย่างนั้น เพื่อให้เด็กเรียนรู้และเชื่อมโยงจากผลของการสื่อสารของตนเองด้วย เด็กอาจจะใช้เวลาคิดนานหน่อยก็ไม่ใช่ไรนะคะ เพราะสิ่งสำคัญคือ เปิดโอกาสให้เด็กได้ฝึกกระบวนการคิดและ

ริเริ่มสื่อสารเพื่อแก้ปัญหาจากสมองของเด็กเองมากกว่าผลลัพธ์ที่ได้ (คือไม่ได้คาดหวังว่าเด็กจะต้องลงมือทำได้เพียงอย่างเดียวเท่านั้น)

รอคอย “การคิดริเริ่มจากตัวเด็ก”

“เน้นกระบวนการคิดที่ออกมาจากสมองของเด็ก”

ขณะที่เด็กกำลังคิด เราควรรอคอย “การคิดริเริ่มจากตัวเด็ก” ให้เวลาเด็กเยอะๆ เพื่อให้สมองเด็กมีโอกาส **คิดนานพอด้วย** หากเด็กรู้สึกหงุดหงิด หรือกังวลใจ เวลาเจอเรื่องยากและท้าทายขึ้น อาจช่วยป้อนโยน ให้กำลังใจเด็ก และช่วยเชียร์สนับสนุนให้เด็กคิด และควรเริ่มจากงานที่มีขั้นตอนง่ายๆ ไปสู่งานที่ยากขึ้นทีละนิดๆ ให้เด็กลงมือทำด้วยความสนุกและท้าทาย

หากให้เด็กคิดแล้วแต่เด็กก็คิดไม่ออก ทำไงดี!!!

เราอาจช่วยโดยการให้ทางเลือกง่ายๆ อย่างน้อย 2 ทางเลือก

โดย “ให้คำตอบที่ถูกต้องไว้ข้างหน้า และให้คำตอบที่ผิดไว้ข้างหลัง” กันเด็กพูดทวนคำหลัง หากเด็กเลือกตอบอย่างไหนก็ให้ผลอย่างนั้น

สิ่งที่ต้องระวัง!!! คือ หากเด็กร้องให้เวลาเจอเรื่องยากหรืออุปสรรค อาจเพล่อยอมตามใจให้ในสิ่งที่เด็กต้องการ เพื่อให้หยุดร้องไห้ ไม่งั้นจะกลายเป็นร้องไห้แล้วได้ในสิ่งที่ต้องการ

สิ่งสำคัญคือ หากอุปสรรคหรือปัญหาที่เด็กต้องเผชิญนั้น มาพร้อมกับความ **“สนุกและท้าทายพอๆกับความสามารถ”** เด็กจะสนใจและอยากสื่อสารเพิ่มขึ้น จะมีความพยายามในการคิดและสื่อสารเพื่อการแก้ปัญหาด้วยตนเองได้จนสำเร็จในที่สุด เกิดความมุ่งมั่นและความมั่นใจในตนเอง เกิดความรู้สึกเชื่อมั่นในตนเองว่า **“ฉันทำได้แล้ว”**

“ฉันทำได้แล้ว”

3. การสื่อสารที่เพิ่มขึ้นจากตัวเด็กเอง

เริ่มต้นที่ความต้องการของเด็กอย่างแท้จริง และอาศัยช่วงเวลาที่เด็กสนใจอยากได้อะไรมากๆ ซึ่งนับเป็นช่วงเวลาที่ดีที่สุด ในการขยายการสื่อสารให้ต่อเนื่องขึ้น เพิ่มวงรอบการสื่อสารเพื่อการแก้ปัญหาและได้ตอบกลับไปกลับมาอย่างต่อเนื่องได้เป็นอย่างดี โดยอาศัยสัมพันธภาพที่ดีระหว่างเด็กกับผู้ใกล้ชิด

เมื่อเด็กสื่อสารจากความต้องการของตนเอง แล้วมีคนคอยรับฟัง และตอบสนอง เด็กจะสนใจ รู้สึกสนุก และรู้สึกว่าฉันกำลังทำได้แล้ว!!! สีสหน้าแววตาจะเป็นประกายขึ้น เด็กจะอยากสื่อสารเพื่อแก้ปัญหาเพิ่มขึ้นเรื่อยๆอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้บรรลุความต้องการของตนเองได้ในที่สุด

ซึ่งในช่วงเวลาแบบนี้ จะทำให้ภาษากายหรือคำพูดของเด็กดูเป็นธรรมชาติยิ่งขึ้นด้วย แสดงความเป็นตัวของตัวเองชัดเจนว่าอยากได้อะไร อยากทำอะไร จะไม่พูดสะเปะสะปะ ไม่ล่องลอยหรือดูไร้อารมณ์

“ทำแล้ว การสื่อสาร ระหว่างท่านกับเขาเป็นอย่างไร”

“ยิ่งทำยิ่งเพิ่ม”

หรือ

“ยิ่งทำยิ่งลดหรือหดหายไปเรื่อยๆ”

ตรวจสอบเป้าหมายตนเองก่อนฝึก

“ตกลงเราทำอะไรกันแน่

ระหว่าง ฝึกการสื่อสารหรือฝึกการทำตามคำสั่ง??”

หลายคนบอกว่า “อยากฝึกให้เขาสื่อสารได้เยอะๆคะ” แต่สิ่งที่เราเห็นคือ “เราบอกเราสั่งให้เด็กทำนั่นทำนี่ เรากำกับสถานการณ์เด็กตลอดแม้กระทั่งการเล่น” เช่น “ไหนหยิบบอลสีแดงให้พ่อสิครับ” พอเด็กหยิบให้ก็ชมว่า เก่งมากลูก ต่อด้วย “อ้าวต่อไปหยิบสีเหลืองและสีแดงมาให้พ่อสิลูก” พอเด็กหยิบมาให้ ก็ชื่นชมและปรบมือให้ด้วย “อ้าวแล้วนี่สีอะไรลูก อันนี้ละอันนี้เรียกว่าอะไรนี่” พอเด็กตอบได้ก็ดีใจ ชื่นชม

ในสถานการณ์นี้ สิ่งที่เราเห็นคือ เด็กเป็นเพียงผู้ตอบสนอง ทำตามคำสั่งที่ผู้ใหญ่บอกเท่านั้น เราไม่เห็น ไม่ได้ยินว่าเด็กได้มีโอกาสที่จะสื่อสารความคิดหรือความต้องการอะไรของตัวเองออกไปให้ผู้อื่นรับรู้เลย ตกลงเรากำลังทำอะไรเพื่ออะไรกันแน่...

“การสื่อสารที่ใช้การได้จริง คือ เด็กสามารถใช้ภาษาท่าทาง หรือคำพูดเพื่อสื่อสารกับผู้อื่น สื่อสารไปเพื่อบอกความต้องการของตนเองได้ เพื่อแสดงความคิดของตัวเองให้ผู้อื่นรับรู้ได้”

ตกลงเราทำอะไรกันแน่...

“มีการสื่อสารทั้งสองฝ่าย” หรือ “แค่ทำตามสั่งอย่างเดียว”

ดังนั้นก็ขอให้บทพวนตัวเองด้วย ว่าตกลงเราทำอะไรกันแน่
ที่แท้คือ เราฝึกกระตุ้นการสื่อสารหรือฝึกการทำตามคำสั่ง ความ
คาดหวังของเรานั้นไม่ผิด แต่วิธีการของเราต่างหากที่ผิด ถึง
อย่างไรก็ตาม แม้วิธีการผิด หากเราทำความเข้าใจให้ถูกต้อง ก็ยัง
สามารถปรับแก้ได้ให้ถูกต้องได้

แต่...สิ่งเดียวที่ผิดและ
ครูฝึกก็ไมรู้จะช่วยเหลืออย่างไร
คือ คุณไม่ลงมือทำ!!!

สิ่งที่ควรพิจารณา...เวลาเด็กคิดและสื่อสารเพื่อการแก้ปัญหา

ในพัฒนาการขั้นนี้ เราต้องการกระตุ้นให้เด็กคิดและสื่อสารเพื่อการแก้ปัญหา “คิดแล้ว สื่อสารออกมาผ่าน การกระทำ และ/หรือคำพูด” ให้ผู้อื่นรับรู้ได้ สิ่งที่ต้องพิจารณา คือ การลงมือแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง และสามารถสื่อสารเพื่อการแก้ปัญหาให้ผู้อื่นช่วยเหลือได้ **เด็กควรทำได้ทั้ง 2 อย่าง**

ที่สำคัญ เวลาเราทำแก้มองแบบสนุกๆหรือใส่อุปสรรค เพื่อให้เด็กฝึกคิดและสื่อสารเพื่อการแก้ปัญหา ขอให้แน่ใจว่าเด็กสื่อสารกับเรา อยู่กับเรา ไม่ใช่มองข้ามเราทะลุไปเล็งแต่เพียงวัตถุสิ่งของเพียงอย่างเดียว จนเราเริ่มรู้สึกหงุดหงิดว่า “ตกลงเธอเห็นฉันมั๊ยเนี่ย!!! เธอสื่อสารกับฉันหรือเปล่าเนี่ย!!!”

ทั้งนี้ในเด็กกลุ่มออทิสติกที่มีปัญหาข้อบกพร่องหลักในการเชื่อมต่อเจตนาออกมาซึ่งการกระทำและคำพูดให้ได้ต่อเนื่องนานพอ หรือ สามารถยืนยันเจตนาตนเองได้ชัดเจนขึ้นเรื่อยๆ มักพบว่าเด็กหลายคนสามารถลงมือแก้ปัญหาโดยใช้ร่างกายในการแก้ปัญหาได้ดี แต่สิ่งที่เด็กกลุ่มนี้ติดขัดหลักๆในขั้นนี้เลยก็คือ ทักษะการสื่อสารเพื่อการแก้ปัญหากับผู้อื่นได้นานต่อเนื่องจนบรรลุความต้องการ

ดังนั้น ขอให้ท่านลองพิจารณาดูให้แน่ใจว่าเด็กสามารถสื่อสารเพื่อการแก้ปัญหากับผู้อื่นได้นานต่อเนื่องได้หรือไม่ ไม่ใช่เน้นการลงมือลงมือแก้ปัญหาโดยใช้เพียงทักษะร่างกายเพียงอย่างเดียว

“สังเกตว่าเด็กใช้วิธีใดในแก้ปัญหา”

✓ สื่อสารเพื่อการแก้ปัญหากับผู้อื่น

✓ ลงมือแก้ปัญหาด้วยตนเอง

ข้อเสนอแนะสำหรับภาคปฏิบัติ: สังเกตเด็ก สังเกตเรา

ข้อที่ควรทำ (✓)

- ☒ ความต้องการนั้นเป็นของเด็กเอง
- ☒ คุณช่วยสนับสนุน และตอบสนองให้ผลตามการสื่อสารจากตัวเด็ก
- ☒ เด็กได้หัดคิดและสื่อสารที่ออกมาจากเด็กเอง
- ☒ เด็กได้หัดคิดและลองทำจากตัวเด็กเอง
- ☒ หากคิดแล้วคิดไม่ออก ค่อยช่วยให้ทางเลือก ให้เด็กเลือกเอง และเราให้ผลตามการสื่อสารของเด็ก ให้เด็กเรียนรู้ผลของการสื่อสารของตนเอง
- ☒ คุณตอบรับการสื่อสารของเด็ก (ทั้งการสื่อสารด้วยภาษากายและคำพูดของเด็ก)
- ☒ มีการสื่อสารเพิ่มขึ้น (สื่อสารแบบกลับไปกลับมา)

ข้อที่ไม่ควรทำ (✗)

- ☒ บางคนก็มักจะคิดวิธีแก้ปัญหาให้เลย บอกวิธีการให้เด็กทำตาม
- ☒ บางคนก็เน้นบอกวิธีการแก้ปัญหาให้เด็กทำได้เสร็จเร็ว
“เด็กกลายเป็นเพียงผู้ทำตามมากกว่าได้โอกาสหัดคิดด้วยตัวเอง”
- ☒ บางคนก็เน้นเอาเพียงภาษาพูดมากกว่าภาษากายที่แสดงความคิดที่ออกมาจากตัวเด็ก
- ☒ บางคนก็เผลอเน้นเอาผลลัพธ์ความสำเร็จมากกว่ากระบวนการเรียนรู้ของเด็ก

ตัวอย่างเช่น

พอเห็นเด็กคิดช้า ลงมือทำช้า ก็อดใจไม่ได้ ต้องลุกขึ้นมาเป็นผู้กำกับ สถานการณ์ เร่งเร้าลูกบ้าง “อ้าว คิดสิคิดสิ อ้าวเร็วๆคิดๆ” “อ้าวตอบได้รึยัง เร็วสิ” “อ้าวก็บอกครูไปสิว่า อยากรได้รธ” พอเด็กทำตามทีบอกได้หลายท่านก็ดีใจ พอใจ ว่า เด็กแก้ปัญหาได้แล้ว แต่พอครูชวนคุยชวนคิดว่า “ตกลงเมื่อไหร่ใครคิด ความคิดเป็นของใครกัน แน่ เด็กได้คิดจริงมั๊ย หรือแค่ลงมือทำตามทีผู้ใหญ่บอก” หลายท่านก็พอนึกภาพตามออกมาว่า “เออ...เมื่อไหร่แม่คิดคะครู น้องแค่ทำตามทีบอกเฉยๆ”

ในเด็กหลายคนที่ยังไม่มีภาษาพูดหรือยังพูดได้ไม่คล่อง คำศัพท์ก็น้อย ไม่รู้จะพูดคำไหนออกมาให้แม่ได้ยินได้ อยากให้ท่านลองนึกดูสิว่า หากหัวใจของเด็กพูดได้ว่า “หนูก็กำลังคิดอยู่นะแม่ แต่ขอเวลาคิดหน่อย อย่าเพิ่งเร่งหนู” “แม่ยิ่งเร่ง หนูยิ่งคิดไม่ออก” เราจะรู้สึกอย่างไรกับคนที่มาเร่งเร้าเราเยอะๆ

สิ่งสำคัญ คือ หากเราแกล้งงงหรือค่อยๆใส่อุปสรรคท้าทายในสิ่งที่เป็นความต้องการของเด็กจริงๆแล้ว เด็กจะมีความพยายามที่จะคิดและสื่อสารเพื่อการแก้ปัญหาได้มากกว่าที่เราคิดไว้ซะอีกดังนั้น เราต้องฝึก “สังเกตเด็ก สังเกตเรา” หัดเป็นผู้สังเกตและเฝ้าดูเด็ก โดยไม่รีบเร่งตัดสินและจัดการสถานการณ์ สังเกตว่าเรามีข้อควรควรทำ (☑) และมีข้อที่ไม่ควรทำ (☒) กันคนละกี่ข้อ ค่อยๆฝึกฝนตนเองนะค่ะ ทำความเข้าใจหลักการ แล้วลงมือทำบ่อยๆคะ

สังเกตเด็ก
สังเกตเรา

กติกา 3 ข้อ คือ

ห้ามทำลายข้าวของ

ห้ามทำร้ายร่างกาย

ห้ามทำร้ายจิตใจ

เมื่อเด็กสามารถแสดงออกถึงความต้องการของตนเองได้ชัดเจนขึ้น เริ่มมีความต้องการที่เพิ่มมากขึ้น เราเองคงไม่สามารถตอบสนองความต้องการเด็กได้ทุกเรื่อง ในช่วงเริ่มต้นถ้าเด็กมีพัฒนาการที่ใช้การได้มาถึงขั้นที่แสดงตัวตนได้ชัดเจนแล้ว หากระหว่างการกระตุ้นและส่งเสริมพัฒนาการเด็ก แล้วมีการกระทำ 3 ข้อ ดังกล่าว **สิ่งที่เราต้องทำคือ กำกับ** คือ ไม่อนุญาตให้เด็กทำ โดยใช้น้ำเสียงสีหน้าท่าทางที่ชัดเจนให้เด็กรับรู้ได้ชัดๆเลยว่า ทำไม่ได้ ไม่อนุญาตให้ขว้างปาของ ด้วยท่าทีและอารมณ์ที่สงบนิ่ง มั่นคงและเอาจริงของเรา เด็กรับรู้ได้ค่ะ

สรุปสิ่งสำคัญ: ช่วย让孩子สื่อสารด้วยท่าทาง คิดและสื่อสารเพื่อการแก้ปัญหา

1. เริ่มต้นจาก “ความต้องการของเด็ก”

“ความต้องการของหนู หนูก็อยากจะสื่อสาร”

“ความต้องการของหนู หนูก็อยากจะคิด”

2. ช่วย让孩子สื่อสารด้วยท่าทาง

“เด็กเป็นผู้ริเริ่ม ไม่ใช่เพียงผู้ตอบสนองเท่านั้น”

“เด็กสื่อสาร ผู้ใหญ่ตอบสนอง”

เรียนรู้การสื่อสารกลับไปกลับมาให้ต่อเนื่อง “สื่อความรัก สื่อรอยยิ้ม สื่อสารทุกอารมณ์”

3. ผู้ใหญ่ช่วยสนับสนุน ให้คิดและสื่อสารเพื่อการแก้ปัญหา

“ได้เวลาแกลองแบบสนุกๆกับเด็ก” “ค่อยๆใส่อุปสรรคในการเล่นให้ซับซ้อน” แล้ว “ให้เวลาเด็กคิด ลงมือทำ และเรียนรู้ด้วยตนเอง”

4. ทำแล้วมีการสื่อสารเพิ่มขึ้น: ช่วยขยายการสื่อสารให้ชัดเจนและเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ

ทำแล้วเด็กสนใจ สนุก แวตาเป็นประกาย

“สื่อสารเพื่อการแก้ปัญหาด้วยตนเองได้จนสำเร็จ”

“ฉันทำได้”

ช่วงเวลาเด็กสนใจอยากได้อะไรมากๆ หากมีอุปสรรคที่สนุกและท้าทาย เด็กจะสนใจและอยากสื่อสารเพิ่มขึ้น มีความพยายามคิดและสื่อสารเพื่อการแก้ปัญหาด้วยตนเองได้ จนสำเร็จในที่สุด เกิดความมุ่งมั่นและความมั่นใจในตนเอง

บทที่:

4

เรื่องเล่าจากประสบการณ์

1. ขอเล่าตัวอย่าง “เรียนรู้จากประสบการณ์”

มีหลายครั้งที่ผู้ปกครองหรือเราแก่งงกับเด็กนั้น ตอนแรกๆเด็กก็คิดและสื่อสารด้วยท่าทางได้หลากหลาย แต่สิ่งที่เราเห็นได้บ่อยๆก็คือ “เด็กไม่ได้อยาก สื่อสารกับเราเท่าไรหรอก เด็กแค่อยากจะทำอะไรบางอย่างที่เราเพียงอย่างเดียว คล้ายกับฉากต่อสู้ในหนัง The Matrix อย่างไรวงๆนั้น ซึ่งก็คือ เด็กพุ่งทั้งตัวและมือเป็นพัลวัน” แล้วเราก็เอาของหลบซ้ายทีขวาที ข้างบนบ้างข้างล่างบ้าง สู้กันไปตามกำลังที่มี เด็กบางคนก็สู้ไปหลบหลบร้องไห้ไปด้วยก็มี เพื่อต่อสู้จะทำอะไรหรือของเล่นที่อยู่ในมือเราให้ได้ แล้วพอเด็กใช้แรงสู้จนได้ของแล้ว

สิ่งที่เราเห็นคือ “เด็กก็ไม่สนใจเราอีกเลย”

สิ่งที่ปรากฏหลังจากเด็กได้ของที่ต้องการได้แล้ว คือ เด็กกลับไปเล่นคนเดียวอีกตามเคย เด็กเข้าหาเราแค่ตอนที่อยากของจากเราเท่านั้น!!!

ซึ่งทำให้การสื่อสารของเขาสื่อสารกับเราเป็นไปอย่างติดๆขัดๆ เหมือนสัญญาณโทรศัพท์เดียวติดเดียวดับสั่นๆ พอเรามีของที่เขาอยากได้เขาก็จะเข้ามาหาฉัน แต่พอไม่มีของแล้วฉันเลยเขาก็กลับไปเล่นคนเดียวตลอดเลย เราอาจจะทำบางสิ่งบางอย่างพลาดไปแน่นอน ตอนนั้นก็ยังไม่รู้เช่นกันว่าจะทำยังไงให้เด็กสื่อสารได้นานต่อเนื่องขึ้นเรื่อยๆ รู้เพียงว่าฉัน ไปต่อไม่ได้ และเด็กก็ไม่ขึ้นบันไดพัฒนาการไปกับเรา!!! มีแต่จะกลับเข้าไปสู่โหมดการเล่นคนเดียวเช่นเคย

เปรียบเสมือน “ยิ่งเราอยากจะทำเพื่อให้เขาขึ้นบันไดพัฒนาการ แต่สิ่งที่ได้กลับเหมือนไปไหนไม่ถึงสักที หรือไม่รู้รู้สึกว่ายึดอยู่ที่เดิมๆ”

เมื่อมาคิดทบทวนก็ได้เรียนรู้ว่า พัฒนาการเด็กยังติดขัดอยู่มากแล้วเราแก่งงยากเกินไป หรือทำไม่ตรงระดับพัฒนาการที่แท้จริงของเด็ก และอาจเนื่องด้วยเด็กมีระดับพัฒนาการขั้นที่ยังไม่สนใจจดจ่อกับคน ยังเล่นสนุกกับคนได้น้อย การริเริ่มสื่อสารก็น้อย

หากเราไปดื้อแกลังงยากและเยอะเกินไป เราก็มักจะพบปรากฏการณ์คล้าย The Matrix อย่างที่เล่ามา และสุดท้ายอาจทำให้เด็กงงแตกได้ ซึ่งหมายถึงเด็กอาจจะเปิดอารมณ์ด้วยสัญชาตญาณการเอาตัวรอด หรืออาจจะกระตุ้นตัวเองเพิ่มขึ้น หรือหลับทูลัทธิร้ายและเข้าโหมดแยกตัวในที่สุด และเมื่อเราลองทบทวนภาพรวมของช่วงเวลาที่เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับคนใกล้ชิด โดยส่วนใหญ่มักพบว่า เด็กยังไม่ค่อยสนใจจดจ่อ และยังไม่ค่อยมีสัมพันธภาพกับคนใกล้ชิดมากนัก

ดังนั้น “หากท่านเล่นแกลังงกับเด็กแล้วพบว่ามักจะเกิดปรากฏการณ์ดังกล่าวบ่อยๆ ขอแนะนำให้ท่านกลับไปเล่นสนุกกับเด็กอีกเยอะๆ (เน้นสัมพันธภาพกับคน) แล้วค่อยแกลังงจากอารมณ์สนุกให้ได้นานต่อเนื่องก่อน แล้วค่อยๆ พัฒนาการเล่นให้ซับซ้อนขึ้น ไม่ใช่ตั้งหน้าตั้งตารอเรื่องยากๆ หรือเอาแต่ขัดขวางเด็กเพียงอย่างเดียวเท่านั้น!!!”

หากเริ่มแกลังงจากอารมณ์สนุกๆ ก่อนแล้วค่อยๆ เพิ่มความซับซ้อนขึ้นเรื่อยๆ สิ่งหนึ่งที่เห็นได้ชัด คือ

“เด็กจะสื่อสารกับเราเพิ่มขึ้นจากตัวและหัวใจของเขาเอง เป็นการสื่อสารที่ออกมาจากแรงขับเคลื่อนภายในของเด็กเองและมีผู้ใหญ่ใกล้ชิดคอยกระตุ้นหรือสนับสนุนด้วย เด็กจะสื่อสารด้วยภาษากายที่ออกมาสมองและหัวใจเขาเอง น้ำเสียง สีสหน้าท่าทางที่เป็นธรรมชาติ โดยที่เราแทบไม่ต้องเคี่ยวเข็ญหรือใช้แรงขับเคลื่อนจากภายนอกมากมายเลย”

สิ่งสำคัญคือ เด็กไม่กลับไปเล่นคนเดียวเหมือนเช่นเคย แต่เด็กจะเข้ามาชวนเล่นอีกเรื่อยๆ

สิ่งสำคัญ คือ

- 1) เล่นให้ตรงระดับพัฒนาการที่ใช้การได้จริง
- 2) หากเด็กสนใจและสนุกด้วยติดใจได้แล้ว ให้เริ่ม
แก้มองแบบสนุกๆ แล้วค่อยๆเพิ่มความซับซ้อน
ขึ้น และช่วยขยายการสื่อสารเพิ่มขึ้น โดยยังคง
เรื่องหลักที่เด็กอยากได้ แล้ววงรอบการสื่อสารจะ
เพิ่มขึ้นจากแรงจูงใจของเด็กเอง

“แก้มองแบบสนุกๆ เพื่อช่วยขยาย
การสื่อสารให้ชัดเจนและเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ”

(Playful Clarification)

สิ่งสำคัญ ในการช่วยให้เด็กอยากคิด

อยากสื่อสารเพื่อการแก้ปัญหา

Don't Obstruct

“ไม่ใช่เอาแต่ขวางเพียงอย่างเดียว”

2. เรื่องเล่าจากคุณแม่ห้องเก่ง “เวลาที่รีรอคอย”

ช่วงเวลาที่หัดให้พูดหัดให้เขาสื่อสารกับเรา “แรกๆน้องจะสื่อสารออกมาเป็นภาษากายก่อน” พอมีภาษากายออกมาแล้ว แม่ก็จะพยายามดึงขึ้นเพื่อให้เขาสื่อสารออกมาเป็นคำพูดให้ได้ อย่างเช่น ตอนที่หัดให้เขาพูดคำว่า “เปิด” ปกติแล้วเวลาเขาต้องการออกจากห้อง เขาก็จะเดินมาจูงมือแม่ไปเปิดประตูให้ แม่ก็จะเป็นคนเปิดให้ทุกครั้ง

แต่เพื่อจะยื้อให้เขาพูดสื่อสาร พอเขาดึงมือแม่ (สื่อสารท่าทาง) แม่ก็จะถาม “ไปไหน ไปไหน” ซ้ำๆอยู่อย่างนั้น พอเขาออกแรงดึงมากขึ้นแม่ก็เดินตามเขา (แม่ตอบสนอง) เขาจะพาแม่ไปหยุดตรงประตู แม่ก็แก้มองทำยื่นเฉย พอเขาเห็นแม่ยื่นเฉย เขาก็เริ่มดันแม่ให้ไปชนกับประตู (เริ่มคิดและสื่อสารเพื่อการแก้ปัญหาด้วยท่าทาง) แม่ก็ถาม “เปิดเธอ ให้เปิด ไขใหม่” เขาก็ยื่นเฉยอีก แม่ก็เฉยบ้าง “ให้เวลากับเขา ดูว่าเขาจะทำอะไรต่อ” เขาก็เริ่มจับมือแม่ไปดันประตู แม่ก็ดัน (เด็กสื่อสาร ผู้ใหญ่ตอบสนอง) ประตูยังไม่เปิด เขาเริ่มหงุดหงิด เริ่มมีเสียงอ่อนๆ ออกมาจากลำคอ แล้วก็จับมือแม่ดันเข้าไปตรงประตูอยู่นั้นแหละ แม่ก็ถามใหม่ “ให้เปิดเธอ เปิดประตูไขใหม่ เปิด เปิด” เมื่อนั่งลงให้เขามองเห็นปากชัดๆ แล้วพูดว่า “เปิด” พร้อมกับจับลูกบิดหมุน เปิดประตูให้เขา

ทำอย่างนี้อยู่ซักระยะ ยื้อเขาอยู่อย่างนี้ โดยทิ้งระยะให้นานขึ้นเรื่อยๆ เขาอาจจะกรีดบ้าง ดันแม่บ้าง หรือ ช่วงระยะหลังๆ เขาก็จะจับมือแม่ไปชนกับลูกบิดพร้อมกับร้องไปด้วยบ้าง แม่ก็จะพยายามคุกเข่าลง แล้วพูดกับเขา ซ้ำๆ “เปิด เปิด ไขใหม่” ทุกครั้งให้เขาค่อยๆเรียนรู้ว่าเขาต้องพูดก่อน (อยากได้ก็ต้องสื่อสารก่อน) เราถึงจะทำให้ แรกๆอาจจะไม่ใช่คำว่าเปิด อาจเป็นเสียงอื่นเราก็เปิดให้ก่อน แต่พอนานเข้าเราพูดย้ำกับเขาอย่างนั้นเรื่อยๆ คำว่า “เปิด” ก็ออกมา

เพราะฉะนั้นเวลาอยากให้เขาพูดอะไร (สื่อสาร) หรือ ทำอะไร (เวลาที่เขอยากได้อะไรมากๆ) เราก็ต้องสร้างอุปสรรค ต้องให้เขาเรียนรู้ถึงอุปสรรค แล้วให้เขาเอาชนะอุปสรรคนั้นให้ได้

มีอีกคำหนึ่งที่ปกติแล้ว เด็กทั่วไปจะเรียกพ่อหรือแม่ ออกมาเป็นคำแรก แต่น้องไม่ใช้ เขาพูดคำอื่นได้หลายคำแล้ว แต่เขาไม่ยอมเรียกพ่อหรือแม่ แล้วเราก็ตัดร้อว่าเขาจะพูดออกมาเมื่อไหร่ พ่อก็พยายามสอนให้เรียกพ่อ ส่วนแม่ก็พยายามสอนให้เรียกแม่ สอนกันอยู่นานมากยิ่งงี้ก็ไม่ยอมเรียกซักที ปกติแล้วแม่จะมีเวลาอยู่กับน้องมากกว่าพ่อ เพราะพ่อต้องทำงาน ถ้าพ่อพอมีเวลาอยู่บ้างพ่อก็จะมาเล่นกับน้อง เพราะฉะนั้นส่วนใหญ่แล้วแม่จะเป็นคนรับหน้าที่เล่นกับน้อง เวลาทั้งหมดของแม่คือน้อง แม่ก็เลยค่อนข้างมั่นใจว่าน้องต้องเรียกแม่ได้ก่อนแน่

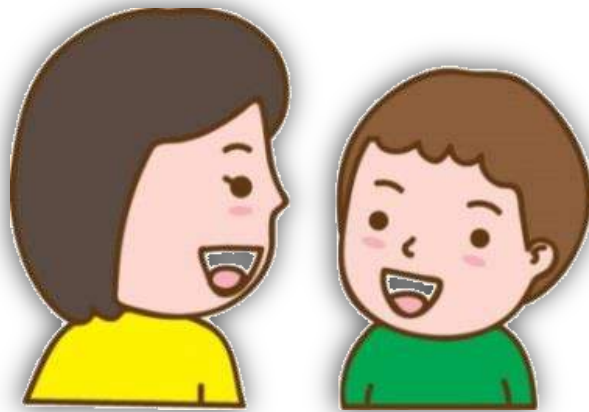
แม่พยายามใช้กลวิธีสารพัด ที่เคยใช้ได้ผลมาแล้ว ทั้งยื้อ ทั้งดึง ทั้งหลอกล่อ แต่ก็ไม่ได้ผลเลย น้องไม่ยอมเรียกแม่ซะที ส่วนพ่อนั้นวันๆมีเวลามาเล่นกับน้องไม่นานพอมีลูกค้ำมาพ่อก็ต้องไปรับลูกค้ำ ช่วงไหนที่มีเวลามาเล่นกับน้องพ่อก็จะพยายามสอนน้องให้เรียกพ่อตลอด พ่ออยู่กับแม่แม่ก็จะสอนให้เรียกแม่เหมือนกัน เอาซิแม่แม่ใกล้ชิดมากกว่าน้องต้องเรียกแม่ก่อนแน่ๆ

แล้ววันที่รอคอยก็มาถึง วันนั้นแม่ก็เล่นกับน้องเหมือนทุกวัน พอพ่อว่างพ่อก็มาเลยด้วย ก็พยายามหลอกล่อให้น้องพูดด้วยเหมือนทุกวันนั้นแหละ แต่พ่อดีมีลูกค้ำมาหาพ่อก็เลยลุกขึ้นจะเดินไปหาลูกค้ำ พ่อก็หันไปบอกน้องพ่อไปก่อนนะ น้องมองตามแล้วเรียก “พ่อ” แม่งงเลย พ่อหัวเราะชอบใจใหญ่ที่น้องเรียกพ่อได้แล้ว

แม่ก็เลยคิดว่าสงสัยน้องจะเห็นแม่เป็นของตายอยู่กับเขาตลอดก็เลยไม่ยอมเรียกแม่ แม่ก็เลยใช้กลวิธีเดียวกับพ่อบ้าง คือเวลานั่งเล่นด้วยกัน ก็จะแกล้งลุกขึ้นแล้วบอกว่าแม่จะไปนะ แล้วก็เดินไป แรกๆเขาก็ดึงมือไว้แม่ก็จะนั่งต่อ แต่พอหลังๆก็เริ่มเดินหนีจริงๆ เขาก็วิ่งตาม ทำยสุดแกล้งเดินหนี แล้วก็แอบดูเขา พอเขาหาแม่ไม่เจอ เขาก็เรียกออกมา “แม่” แม่ได้ยินแล้วมัน “ชื่นใจจริงๆ”

ในเรื่องนี้ทำให้แม่คิดว่า บางทีคำบางคำน้องเขา
รู้ แต่เขาเก็บไว้เหมือนจะเก็บคำสะสมไว้ในสมอง
เรื่อยๆ แต่ไม่นำออกมาใช้หรือบางทีก็อาจจะไม่รู้ว่าจะใช้
ตอนไหนก็ได้ เพราะฉะนั้นเราจึงต้องพยายามหาทางเปิดคลัง
สมองของเขาออกมา ถ้าความพยายามของเรามาถูกทางก็จะ
ช่วยให้เขาใช้งานมันได้เร็วขึ้น

“เล่นกันทุกวัน สื่อสารกัน (ภาษากาย)
และสื่อสาร(คำพูด)กัน วันนี้ที่รอคอยก็มาถึง”

3. กรณี “อยากเข้าห้องฝึก”

เมื่อเราสามารถสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อกันได้แล้ว เล่นสนุกกันได้ระดับหนึ่งแล้ว เด็กอยากเล่นกับเราอีก แน่แน่นอนคราวนี้ได้โอกาสทองในการทำท่ายศักราชเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะการช่วยให้เด็กสื่อสารเพื่อการแก้ปัญหาหรือแสดงความต้องการที่ชัดเจนขึ้นเรื่อยๆ ปรากฏการณ์ที่พบได้บ่อยๆ คือ เด็กอยากเข้าห้องฝึก อยากเข้าไปเล่นในที่ที่เคยสนุกกัน

น้องเอพูดได้แล้ว แต่ยังมีพูดสะเปะสะปะอยู่ ความจำดี จำอักษรได้แม่นยำ แต่ยังสื่อสารบอกความต้องการได้น้อย วันนี้น้องเออยากเข้าห้องฝึก (เมื่อเด็กอยากได้อะไรสักอย่างมาพอ คือ อยากเข้าห้อง แม่ได้เวลาแกล้งงแบบสนุกๆ และเพิ่มวงรอบการสื่อสารเพื่อการแก้ปัญหา)

เมื่อเด็กมาถึง เด็กเข้ามาหาครูฝึก พร้อมแสดงท่าทางและเดินไปที่ประตูห้องฝึก (โดยที่ห้องฝึกยังคงล็อกอยู่) ครูฝึกก็มักจะแกล้งงแบบสนุกๆ แบบไม่รู้ว่าจะเข้าไปข้างในได้อย่างไร สิ่งปรากฏคือ เด็กจะพยายามสื่อสารเพื่อการแก้ปัญหาโดยการแสดงท่าทางบ้าง หรือดึงมือเราไปที่ลูกบิดบ้าง ครูก็ช่วยบิดลูกบิดให้นะ แต่เปิดไม่ได้ละ ทำไงดีนะ เด็กบางคนก็ดึงมือครูไปที่ลูกบิดประตูอีก ครูก็ทำท่าออกแรงบิดประตู แต่ก็เปิดไม่ได้อีก (ทำอย่างนี้อยู่หลายรอบ) เด็กก็เริ่มหงุดหงิดคราวนี้ ครูก็ปล่อยมือรับรู้อารมณ์ความรู้สึก ประมาณว่า “อืมอยากเข้าๆ เปิดไม่ได้ๆ” บางครั้งสิ่งที่เราเห็นบ่อยๆ คือ คุณแม่มักจะช่วยคิดแทนลูก ครูก็จะได้ยินเสียงดังมาจากด้านหลังว่า “ต้องใช้อะไรลูก” หรือ “เค้าไม่เคยทำเลยครู”

ถ้าเราไม่เร่งรีบเอาผลลัพธ์ว่าเด็กจะเปิดประตูได้ ครูไม่ได้คาดหวังว่าเด็กจะต้องใช้กำลังมือเสียบและไขกุญแจได้เอง แต่คาดหวังให้เด็กได้หัดคิดและสื่อสารเพื่อการแก้ปัญหาได้ ดังนั้นสิ่งที่ครูทำคือ รอการริเริ่มการสื่อสารจาก

เด็ก ช่วยตอบสนองตามการสื่อสาร และช่วยป้อนความรู้สึที่เกิดขึ้น
ระหว่างการคิดแก้ปัญหา/ระหว่างที่เจอกับอุปสรรค

เมื่อเด็กดึงมือครูไปที่ลูกบิดหลายรอบก็เปิดไม่ได้สักที เด็กก็เริ่มรู้แล้วว่า
เปิดไม่ได้ เด็กก็จะเริ่มเปลี่ยนคน เปลี่ยนไปดึงมือแม่บ้าง ทำซ้ำอยู่หลายรอบก็
ไม่ได้ เด็กบางคนก็

เริ่มดึงกุญแจในมือครูไปเสียบรูประตู เมื่อเสียบไม่ได้อีก เด็กเริ่มสื่อสาร
ด้วยท่าทางหรือคำพูดเพื่อบอกให้เราช่วยเสียบให้ ครูก็เสียบให้นะ แต่เสียบ
กุญแจเฉยๆ ยังไม่บิดกุญแจให้ แกล้งงงต่อ เพื่อให้เด็กสื่อสารเพิ่มขึ้นอีก คราวนี้
เด็กก็จะทดลองบิดเอง เมื่อบิดไม่ได้เด็กก็พยายามสื่อสารกับครูต่อว่า ให้บิด
กุญแจให้ โดยการจับมือครูไปที่กุญแจ เด็กบางคนก็เริ่มหงุดหงิดมากขึ้น ส่ง
เสียงร้องหงุดหงิดบ้าง เราก็ดูแลความรู้สึกที่เกิดขึ้น แต่ยังไม่รีบทำให้ ไม่งั้นจะ
กลายเป็นร้องแล้วครู/แม่ทำให้ เมื่ออารมณ์เด็กสงบลง เด็กจะพยายามคิด
แก้ปัญหาต่อ เด็กอาจเปลี่ยนคนช่วย อาจพยายามสื่อสารให้แม่ช่วยบ้าง เป็น
ต้น

แต่บางรายคิดแล้วคิดไม่ออกจริงๆ เราอาจให้ทางเลือกง่ายๆ พูดและใช้
ท่าทางประกอบ เช่น จะให้แม่ช่วยเปิด (ชี้ตัวแม่) หรือจะเปิดเอง (ชี้ตัวเด็ก)
เด็กหลายคนตอบโดยไม่ทันคิด เลยตอบตามคำหลัง ว่าเปิดเอง เราก็ต้องให้ผล
ตามการสื่อสารของเด็ก คือ ให้เขาเปิดเอง อ้าวเปิดเองเหรอ งั้นเปิดเลยลูก
เปิดเลยๆ ช่วยเชียร์สนุกให้เขาทำเอง ที่นี้พอทำเองไม่ได้เด็กอาจจะหงุดหงิดอีก
ครั้ง คิวอาจจะเริ่มขมวดและโง่งขึ้นด้วย เด็กบางคนอาจจะพูดสะเปะสะปะเมื่อ
เจอเรื่องยาก อาจเฉไฉไปทำอย่างอื่น หน้าที่เรา คือ ป้อนความรู้สึ รับรู้
และเห็นใจว่ามันยากจริงๆ และกระตุ้นเตือนว่า ตกลงจะเข้าห้องไปเล่นมัย เอา
ใจต่อดิหละ เด็กอาจจะกลับมาคิดแก้ปัญหาต่ออีก อาจจะดึงมือแม่อีกครั้ง ท่าน
อาจลองถามให้ว่า ตกลง จะให้แม่ช่วยเปิด (ชี้ตัวแม่) หรือจะเปิดเอง (ชี้ตัวเด็ก)

หากเด็กเข้าใจแล้วว่าพูดอย่างไรก็ได้
 นั้น คราวนี้ได้ก็จะไม่พูดทวนคำท้ายแล้วละ แต่จะ
 ตอบได้ตรงเลยคือ “ให้แม่เปิด” พอเด็กสื่อสารให้
 แม่เข้าใจจนสำเร็จ เด็กจะแสดงสีหน้าท่าทางดีใจ
 ว่าฉันกำลังจะทำได้สำเร็จแล้ว พอจะได้เข้าห้อง
 เด็กก็ยิ้ม สีหน้า แววตา แสดงออกชัดเจนว่าดีใจ
 คือ สื่อสารให้คนอื่นเข้าใจได้จนบรรลุความ
 ต้องการในที่สุด อย่างนี้เป็นต้น

แม่บางท่านบอกว่า

“ใจแม่นะครู ลุ้นแทบแย่ กลัวเขาจะไม่ทำ กลัวเขาจะ
 ล้มเลิก แล้วกลับไปเล่นคนเดียว กลัวเขาจะไม่เข้าฝึก”

แม่บางท่านบอกว่า

“ตอนที่แม่เห็นว่าลูกสื่อสารบอกให้ครูเลียบกัญแจ
 และตอนที่เห็นเขามีความพยายามจะเลียบกัญแจ
 ด้วยตนเอง แม่ดีใจมากเลย แม่ไม่เคยคิดเลยว่า
 ลูกจะทำได้!!! ปกติอยู่บ้านคนที่บ้านช่วยทำตลอด
 เพราะคิดว่าเขาทำไม่ได้คะครู”

4. กรณี “อยากกินทาโร่”

น้องบิยังไม่พูดสื่อสาร เริ่มส่งน้ำส่งเสียงได้บ้าง ชอบวิ่งเล่นไปมา เล่นสนุกกับผู้ใหญ่ใกล้ชิดได้แล้ว สื่อสารด้วยท่าทางบอกความต้องการง่ายๆ ได้

วันนี้**น้องบิ**อยากเอาขนมทาโร่ในกระเป๋ามา (เมื่อเด็กอยากได้อะไรสักอย่างมากพอ คือ อยากได้ขนมทาโร่ แม่ได้เวลาแกล้งงแบบสนุกๆ และเพิ่มวงรอบการสื่อสารเพื่อการแก้ปัญหา)

น้องบิ: ดึงกระเป๋ามา และเดินมาส่งให้แม่

แม่: แม่รับกระเป๋า แต่ยังไม่เปิดชิบให้ (รู้ว่าลูกต้องการขนมทาโร่ แต่ต้องการให้ลูกสื่อสารโต้ตอบได้นานขึ้น) ให้แม่ทำอะไรครับ (แม่ถือรอดูว่าเด็กจะสื่อสารอย่างไรต่อ...)

น้องบิ: มองแม่แป๊บหนึ่งแล้ว จับมือแม่ไปที่ชิบ

แม่: อ้อจะให้แม่เปิดนะ แม่ค่อยๆ เปิดกระเป๋าทีละนิด แล้วหยุด..รอการสื่อสารจากเด็กเพิ่ม

น้องบิ: มองหน้าแม่ หงุดหงิดแม่เปิดช้า จับมือแม่ดึงให้เปิดอีก

แม่: อ้อเปิดๆ แม่เปิดอีกนะ (แม่เปิดกระเป๋าให้กว้างขึ้น) จนเห็นของในกระเป๋าคือเอาน้ำไอติม (มองหน้า**น้องบิ** หยิบขยอหน้า ทำท่าดื่มน้ำให้ลูกดูด้วย)

น้องบิ: สีหน้าหงุดหงิดขึ้นอีก พร้อมส่งเสียง แสดงท่าทางสื่อสาร เอามือดันขวดน้ำออกไป (**น้องบิ**ได้สื่อสาร ตอบกลับอีก 1 รอบ)

แม่: อ้อๆ ไม่เอาน้ำ ไม่เอาๆ (แม่หยุดรออีก...รอให้เด็กสื่อสารเพิ่มเติมอีกรอบ)

น้องบิ: หยิบห่อขนมทาโร่ ส่งให้ที่มือแม่ (ปีตอบกลับอีก 1 รอบ)

แม่: อ้อจะเอาขนม จะกินทาโร่ๆ ใช่มั้ย

น้องบิ: แสดงท่าทางยิ้มพอใจ ว่ากำลังจะได้กินแล้ว (ตอบกลับอีก 1 และแสดงอารมณ์พอใจอย่างชัดเจนที่มีคนเข้าใจในสิ่งที่ตนเองสื่อสาร)

แม่: ถือไว้ที่มือแล้วทำง (ว่าแล้วจะเฝ้ารอทีละถึงจะได้กิน)

น้องบิ: น้องจับมือแม่ทีละข้างให้จับห่อขนมแล้วทำท่าดึงออก (ตอบกลับอีกรอบ)

แม่: อ้อ ให้แกะ แกะนะ ทำท่าออกแรงแกะขนม

น้องบิ: น้องบิแสดงท่าทางดีใจว่าจะได้กินขนมแล้ว (ตอบกลับอีก 1 รอบ)

แม่: อ้อ...ดีใจๆ อยากกินๆ พอจิกได้นิดหนึ่งก็แกล้งงหยุด เพื่อดูว่าเด็กจะแก้ปัญหายังไงต่อ

น้องบิ: ส่งเสียงให้ดึงออกอีก (ตอบกลับอีก 1 รอบ) ทำอย่างนี้อยู่หลายรอบจนเปิดห่อขนมได้ (ได้การสื่อสารเพื่อการแก้ปัญหาแบบกลับไปกลับมาหลายรอบ) จนในที่สุดก็ได้กินขนม

เวลาเด็กต้องการอะไรหลายๆจริงๆ

เด็กจะพยายามคิดและสื่อสารเพื่อการแก้ปัญหา
เพื่อเอาชนะอุปสรรคได้มากกว่าที่เราคาดไว้ซะอีก

หลายครั้งหลายครา พบว่าเมื่อ
“เรารอคอยและให้เวลาเด็กนานพอ”

ผู้ปกครองหลายท่านกลับ
บอกเป็นเสียงเดียวกันว่า

“ไม่คิดว่าเขาจะทำได้”

“แต่เขาก็ทำได้”

สิ่งที่เราเห็น คือ แววดตาที่เปล่ง
ประกายความแปลกใจปนกับ
รอยยิ้มแห่งความสุขบนใบหน้า
ของผู้ปกครองด้วยเช่นกัน

เตรียมความพร้อมก่อนมีภาษา

1. ทำพื้นฐานพัฒนาการขั้น 1-4 ให้แน่น

2. การฝึกร่างกาย

สิ่งที่อยากแนะนำคุณพ่อคุณแม่ถ้าลูกยังไม่มีภาษาพูด เพื่อเตรียมพื้นฐานสมองของเด็กให้มีความพร้อมในการรองรับภาษา ขอให้คุณพ่อคุณแม่ช่วยลูก ดังนี้

1. ทำพื้นฐานพัฒนาการขั้น 1-4 ให้แน่น

- ช่วยให้ลูกสงบตัวเอง สนใจสิ่งรอบตัว สนใจมีสัมพันธ์ภาพกับคน
- เน้นการเล่นเพื่อให้ลูกมีแรงจูงใจในการสื่อสารด้วยท่าทางเพิ่มมากขึ้น
- เน้นการสื่อสารกับลูกด้วยภาษาท่าทางที่หลากหลาย และใช้คำพูดสั้นๆกับลูก เพื่อให้สมองของลูกค่อยๆเรียนรู้ภาษาทีละนิด และทำซ้ำบ่อยๆ
- คุณพ่อคุณแม่ฝึกการรอคอยให้นานพอ เพื่อเปิดโอกาสให้สมองของลูกได้คิด “ริเริ่ม” การสื่อสาร (เรื่องนี้สำคัญมากๆ)
- พยายามทำกิจกรรมต่างๆให้ซับซ้อนขึ้น ฝึกให้ลูก พยายามลงมือทำ แก้ปัญหาได้ ต่อเนื่องจนสำเร็จ

2. การฝึกร่างกาย (Motor and sensory integration) อ่านรายละเอียดในบทที่ 7 คู่มือ

การส่งเสริมพัฒนาการเด็กล่าช้า เด็กพิเศษอย่างเป็นองค์รวม (ฉบับความสุข)

ทั้งนี้ในบางรายที่มีภาษาพูดแล้วแต่ยังพูดวนคำบ่อยๆ ผู้ใหญ่อะไรก็ได้ตอบไม่ได้ ได้แต่พูดวนคำถามของผู้ถามเสมอ ท่านควรเตรียมความพร้อมของพัฒนาการพื้นฐานขั้น 1-4 ให้แน่นด้วยก็จะช่วยให้เด็กมีภาษาที่เอาไปใช้ในการพูดได้ตอบได้รู้เรื่อง ซึ่งสามารถอ่านรายละเอียดเพิ่มเติมในเทคนิคภาคปฏิบัติขั้น พัฒนาการขั้น 5-6

สรุปข้อคิดเห็นจากประสบการณ์ในคลินิก

หากท่านใด เข้าไปเล่นหรือพูดคุยกับเด็กแล้ว รู้สึกว่าเหนื่อยมากที่จะต้องกระตุ้นหรือตามตื้อเพื่อให้เด็กสนใจและสื่อสารด้วย จนรู้สึกเหมือนว่า “เด็กไม่เห็นสนใจเราเลย!!!” หรือท่านรู้สึกว่ “เอ๊ะเธอสนใจฉันมั๊ยนะ หรือเธอสนใจแต่วัตถุสิ่งของในมือฉัน” ขอให้ท่านลองกลับไปเน้นพื้นฐานสัมพันธ์ภาพในอารมณ์สนุกๆด้วยกันอีกเยอะๆด้วยนะคะ โดยเฉพาะในเด็กกลุ่มออทิสติกนั้น จากประสบการณ์ในคลินิคนั้นส่วนใหญ่พบว่า การเล่นสนุกกับเด็กดูเหมือนจะเป็นเรื่องยากกว่าการแกล้งแบบสนุกอีกนะคะ หรือไม่ก็ยากพอๆกันเลยทีเดียว ขึ้นอยู่กับจริตของผู้ใหญ่ด้วยเช่นกันคะ

สิ่งที่อยากจะเน้นย้ำก็คือ หากเราสามารถเปิดโลกความสนุกเด็กได้แล้ว เหมือนการเปิดจุดเชื่อมต่อแรงผลักดันภายในของเด็กออกมาได้ แล้วการกระตุ้นพัฒนาการขั้นอื่นๆก็จะทำได้ง่ายขึ้นมาก จะไม่รู้สึกว่าท้อจนเกินไป เพราะไม่ต้องเข็นหรือผลักดันเขามากมายนัก เพราะเขามีแรงขับเคลื่อนจากภายในของเขาเองด้วยอยู่แล้วส่วนหนึ่ง บวกกับแรงผลักดันจากภายนอกที่ได้รับจากผู้ดูแลด้วยอีกส่วนหนึ่ง ทำให้การต่อยอดพัฒนาการที่ทำหายขึ้นทำได้ง่ายขึ้นกว่า

ในทางกลับกัน หากเด็กขาดแรงจูงใจและแรงผลักดันภายในของตนเองแล้ว การต่อยอดพัฒนาการที่ทำหายขึ้น ก็ทำได้ยากลำบากเช่นกัน ยิ่งกว่าเข็นครกขึ้นภูเขาเสียอีก เข็นยังไงก็ไปไม่ไหว คนเข็นก็เหนื่อยล้าอ่อนกำลัง เพราะเข็นมานานเหลือเกิน คนที่ถูกเข็นก็ดูสีหน้าแววตาแห้งแล้ง เหี่ยวเฉา ไร้ซึ่งแรงขับเคลื่อนจากภายในของตนเอง

บางรายที่มีข้อติดขัดหนักในเรื่องของระบบสมองและการสั่งการร่างกาย ก็อาจจะต้องใช้เวลาและความขยันอดทนอดกลั้นอย่างมาก เมื่อเด็กมีพื้นฐานพัฒนาการมาถึงขั้น 4 แล้ว การฝึกทักษะร่างกายและฝึกทักษะในชีวิตประจำวัน ก็เป็นสิ่งที่จำเป็นต้องฝึกเพิ่มเติมร่วมด้วย

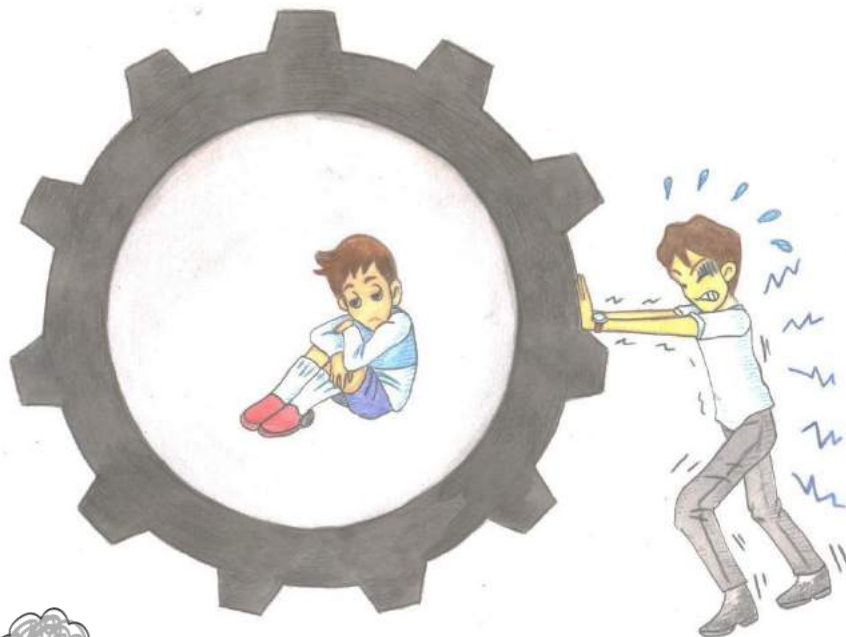
ดังนั้น พัฒนาการแต่ละขั้นสำคัญมาก หากต้องการต่อยอดพัฒนาการขึ้นไปได้สูงๆ ก็ต้องสร้างรากฐานที่ดีและมั่นคงด้วย ทำวันนี้ขอให้เล่นกับเด็กๆให้สนุก แล้วค่อยๆเพิ่มความท้าทายขึ้นด้วย มีความสุขด้วยกันด้วยเยอะๆนะคะ

“สุข สนุก เพลิดเพลินความท้าทาย และเติบโตไปพร้อมๆกัน”

ไม่อยากทำอะไรเลย
ไม่น่าสนใจเลย
ไม่มีแรงจูงใจ

เหนื่อยที่จะเคี้ยวเข็น
เสมือนเข็นครกขึ้นภูเขา

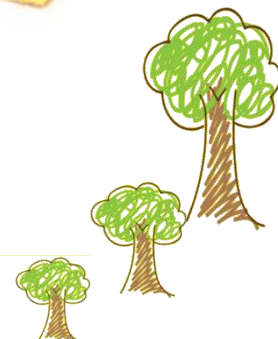

เด็กขาดแรงขับเคลื่อนภายใน

ขับเคลื่อนง่าย
ส่งเสริมก็ไปต่อได้ง่าย

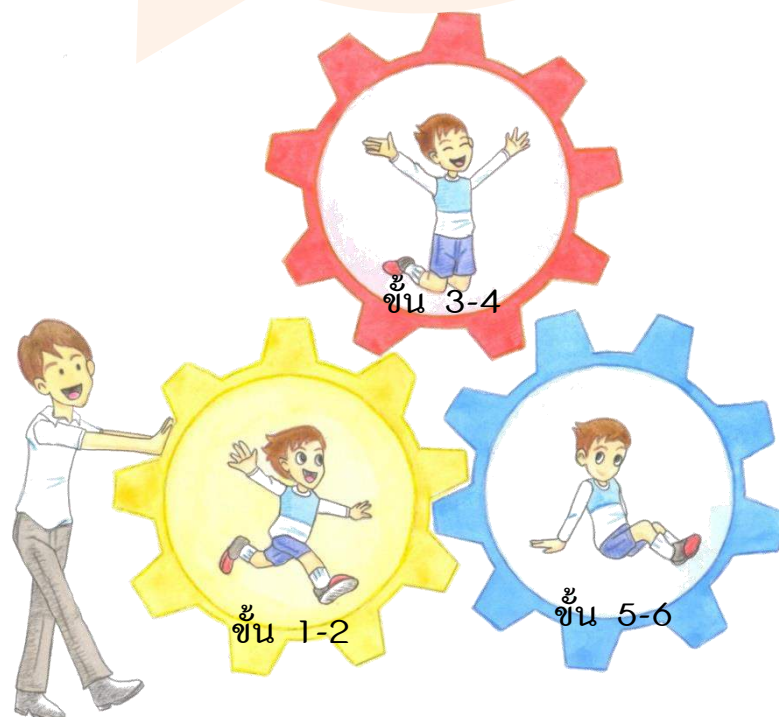
เด็กรู้สึกสนุก
ท้าทาย มีแรงจูงใจ
อยากทำ

เด็กมีแรงขับเคลื่อนภายใน

หากเปิดโลกความสนุกเด็กได้
เปรียบเสมือน
เปิดจุดเชื่อมต่อ
แรงผลักดันภายในของเด็ก
ออกมาได้
การกระตุ้นพัฒนาการขั้นอื่นๆ
ก็จะทำได้ง่ายขึ้น เพราะ
เด็กมีแรงขับเคลื่อนจากภายใน

ท้ายบทนี้จาก

เทคนิคภาคปฏิบัติ พร้อมด้วยหลักการต่างๆทั้งหมดนี้ จะนำไปใช้ไม่ได้ หากเราเอง ยังจมอยู่กับความเครียด ความกังวลของเราเอง จนไม่อาจพร้อมที่จะดูแลผู้อื่นได้ ครูฝึกเองก็ไม่ว่าจะต่อยอดเทคนิคและหลักการให้ท่านอย่างไร ดังนั้นหากท่านใดรู้สึกตัวตัวเองนั้น เครียดมากเกินไป ก็ขอให้ท่านหาเวลาผ่อนคลายความกังวล และดูแลตัวเองด้วย เพราะหากเรายังไม่พร้อม เด็กที่เราดูแลก็ ยากที่จะได้รับการดูแลอย่างมีคุณภาพด้วยเช่นกัน

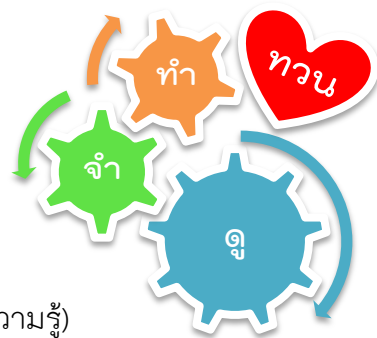
มีคุณแม่ท่านหนึ่ง พอปรับตัวเองแล้วลงมาเล่นกับลูกอย่างเข้าใจลูก ลงมือทำด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง กลับมาเล่าด้วยสีหน้าแววตาที่สดใสขึ้นใจกับความก้าวหน้าของลูกว่า

“คุณแม่ขอบอกคำเดียวเลยนะคะของอย่างนี้ แม่ๆหรือผู้ปกครอง ต้องลงมือทำด้วยตนเอง อย่าหวังพึ่งใคร ขอแค่เราคลิกกับลูกได้ ลงมือทำสม่ำเสมอ ตอนนี้ลูกดีขึ้นเรื่อยๆเลยคะครู อะไรที่ทำไม่ได้ตอนนี้เหมือนทุกอย่างค่อยผลิตดอกออกมา เมื่อก่อนที่ทำมาเหมือนยังไม่เห็นผลชัด แต่พอเราหมั่นอดทนลงมือทำอย่างต่อเนื่อง แบบคลิกกับลูกได้ด้วยนะ เห็นผลชัดเจนมากเลยคะครู...”

สิ่งสำคัญสำหรับภาคปฏิบัติ คือ ศึกษาหลักการแล้วลงมือทำบ่อยๆ

1. จำ คือ ศึกษาทำความเข้าใจในหลักการ
2. ดู คือ เรียนรู้จากการเห็นตัวอย่าง
3. ทำ คือ เรียนรู้จากการลงมือทำบ่อยๆ
4. ทวน คือ ทบทวนความรู้ความเข้าใจในหลักการ (ความรู้)

และทบทวนตนเอง (เข้าใจตนเอง) ในสิ่งที่ได้เรียนรู้และปรับปรุงตนเองบ่อยๆ

(ฝึกฝน “ดู จำ ทำ ทวน” ให้ประจักษ์ด้วยความรู้และความเข้าใจ เมื่อเข้าใจก็ไม่ต้องจำ)

ขอให้ทุกท่านที่ได้อ่านคู่มือเทคนิคภาคปฏิบัตินี้ ได้ลงมือทำด้วยตนเองจริงๆ ทำบ่อยๆ ค่อยๆศึกษา เรียนรู้และพัฒนาไปพร้อมกันด้วย และในทุกครั้งที่ผลของการลงมือทำปรากฏให้เห็นให้รู้สึกได้จากความก้าวหน้าของเด็กๆ ท่านก็จะเข้าใจมากยิ่งขึ้นๆ ด้วยตัวท่านเอง หวังว่าคงเกิดประโยชน์ไม่มากนักน้อยนะคะ

บทที่ :

5

เทคนิคระดับขั้นพัฒนาการ 5
(การสื่อสารด้วยสัญลักษณ์)

ความรัก ความอบอุ่น การมีความสุขในชีวิตครอบครัว เป็น
พื้นฐานที่สำคัญของชีวิต ไม่ว่าเด็กจะเป็นอย่างไร บกพร่องมากแค่ไหน สิ่ง que เด็ก
ต้องการ ไม่แตกต่างจากคนอื่น เด็กต้องการที่จะรับรู้ว่ พ่อแม่รัก พ่อแม่มีความสุข
เมื่อมีหนูอยู่ด้วย

My note to doctors & therapists
พญ.แก้วตา นพมณีจำรัสเลิศ

เทคนิคระดับขั้นพัฒนาการขั้น 5

การสื่อสารด้วยสัญลักษณ์

เป้าหมาย เทคนิค

การสื่อสารมีอะไรบ้าง

- รูปแบบการสื่อสาร
- การตอบสนองการสื่อสาร

ความพร้อมของเด็ก

- รู้ได้อย่างไรว่าเด็กพร้อมจะใช้สัญลักษณ์ในการสื่อสาร
- เส้นทางสู่ภาษา
- ความสามารถพื้นฐานก่อนการเล่นสมมติ
- ความพร้อมของท่านก็สำคัญ

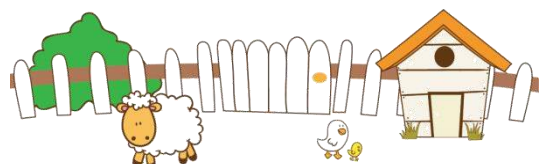

การเล่นสมมติ

- เริ่มต้นอย่างไรดี
- ทำอย่างไรถึงจะเล่นสมมติกับเด็กได้
- สิ่งที่จะช่วยให้การเล่นสมมติง่ายขึ้น
- ทำอย่างไรให้เล่นสมมติได้เป็นเรื่องราว ชับซ้อน
- ทำอย่างไรให้เด็กพูดบอกอารมณ์ได้
- สิ่งสำคัญ 4 ประการในการช่วยพัฒนาอารมณ์ของเด็ก
- พัฒนาการที่ถดถอยขณะเล่นสมมติ
- สิ่งที่ต้องรู้ (ทบทวนตัวเอง)
- ขั้นตอนย่อยในการส่งเสริมพัฒนาการขั้น 5

การพูดคุยสื่อสารในชีวิตประจำวัน

เทคนิคระดับขั้นพัฒนาการขั้น 5

ช่วยให้เด็กสื่อสารด้วยสัญลักษณ์

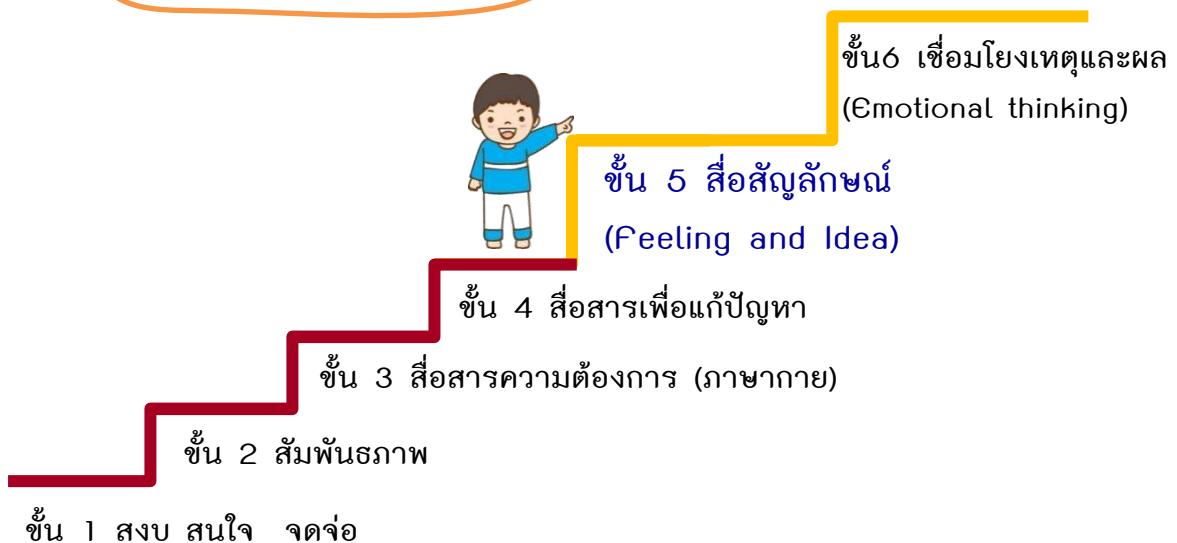

เป้าหมาย

พัฒนาการขั้น 5 คือ การช่วยให้เด็กสามารถแสดงความคิด ความต้องการ และความรู้สึกของตัวเองออกมาเป็น**คำพูด** เช่น พูดแสดงความคิด “ชุดแม่สวยจัง” พูดบอกความต้องการ “อยากออกไปเล่นข้างนอก” หรือพูดบอกความรู้สึก “หนูกลัวเสียงฟ้าผ่า” นอกจากการแสดงออกด้วยคำพูดแล้วสามารถสื่อสารผ่านการใช้**สัญลักษณ์หรือกิจกรรม** เช่น การวาดรูป การเล่น และบทบาทสมมติ

เทคนิค

- เล่นสมมติ
- ชวนพูดคุยสื่อสาร

การสื่อสารมีอะไรบ้าง

ก่อนที่ท่านจะมาเรียนรู้ **การส่งเสริมพัฒนาการขั้น 5** คือการช่วยให้เด็กสื่อสารด้วยคำพูด เรามาเรียนรู้กันก่อนดีกว่าว่า **“การสื่อสาร”** โดยทั่วๆ ไป คืออะไร

“การสื่อสาร” เป็นความสามารถในการถ่ายทอดข้อมูลให้คนอื่นเข้าใจได้ด้วยรูปแบบหรือวิธีการต่างๆ เช่น ชี้นิ้ว พูดบอก ดึงมือ วาดรูป ดังนั้นการทำความเข้าใจเกี่ยวกับ**รูปแบบการสื่อสาร** กันก่อนจะช่วยให้ท่านเข้าใจมากขึ้นว่าการสื่อสารไม่ใช่การพูดเพียงอย่างเดียว

รูปแบบการสื่อสาร

- ★ สื่อสารด้วย**พฤติกรรม (action)** เช่น ร้องไห้ โวยวาย กระตืบเท้า ขวางของ ทุบประตู ดึงมือ ดึงคนอื่น
- ★ การสื่อสารด้วย**ท่าทาง (gestures)** เช่น ชี้ พยักหน้า ส่ายหน้า กวักมือเรียก สีหน้า แหวดตา
- ★ การสื่อสารด้วย**คำพูด (verbal language)** เช่น การพูด การเล่าเรื่อง
- ★ สื่อสารความคิดผ่าน**สื่อ วัสดุ สิ่งของ** เช่น วาดรูป การเล่นเกม

ที่เกริ่นขึ้นมาเช่นนี้

เพราะว่า....บ่อยครั้งที่คุณพ่อคุณแม่พาลูกมาปรึกษาด้วยความกังวลว่า “ลูกพูดได้แต่ทำไมลูกไม่พูด” คนฟังถึง ?? ตกลงพูดได้หรือว่าพูดไม่ได้ มันยังงัยกันนี้ !!!! ถามต่อไปว่า “พูดได้แต่ไม่พูดเป็นยังงัย” คือ “เขาก็พูด A B C ท่องได้จนจบเลย ก. ไก่ ข. ไข่ เขาก็ท่องได้ ชี้ตัวอะไร เขาก็ตอบได้ แต่เวลาหิวข้าว หิวน้ำ จะชี้นิ้วบอกเราหรือไม่ก็ร้องไห้ พอถามจะเอาอะไรก็ไม่พูด” เป็นความกลุ้มใจที่บอกเล่าออกมาคนแล้วคนเล่า

คำตอบคือ

เด็กมีภาษาพูดได้....แต่ยังไม่สามารถใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารได้ ซึ่งในกรณีข้างบนเด็กใช้การสื่อสารด้วยภาษา**ท่าทาง** (งูมือ ชี้ พยักหน้า ฯลฯ) เพื่อให้ผู้อื่นเข้าใจในสิ่งที่ตัวเองต้องการ

เมื่อท่านเข้าใจ **รูปแบบการสื่อสาร** ที่เด็กของท่านใช้แล้วไม่ว่าเด็กจะใช้การสื่อสารกับท่านด้วยวิธีการใดก็ตาม **แต่สิ่งสำคัญเหนือความเข้าใจคือ การตอบสนองการสื่อสารของเด็กทุกครั้ง** เพราะการตอบสนองทำให้เด็กรู้สึกว่าคุณสนใจและใส่ใจในสิ่งที่เขาอยากสื่อสาร ทำให้เกิดความมั่นใจที่สามารถสื่อสารให้ผู้อื่นรับรู้และเข้าใจได้และอยากสื่อสารเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ

ตัวอย่างเช่น

เด็กอยากได้รถที่อยู่บนโต๊ะแต่หยิบเองไม่ได้จึงเดินไป
จูงแม่มาที่โต๊ะแล้วชี้บอก

“ มีคนสนใจ พยายามเข้าใจ และ**ตอบสนอง**เวลาที่สื่อสาร
เด็กอยากสื่อสารเพิ่มขึ้น”

การฝึกตอบสนองการสื่อสาร

เป็นทักษะพื้นฐานที่สำคัญในการส่งเสริมพัฒนาการขั้น 5
เพราะจะช่วยให้เด็กอยากพูด อยากคิด อยากเล่นมากขึ้น

ความพร้อมของเด็ก

รู้ได้อย่างไรว่าเด็กพร้อมจะใช้สัญลักษณ์ในการสื่อสาร?

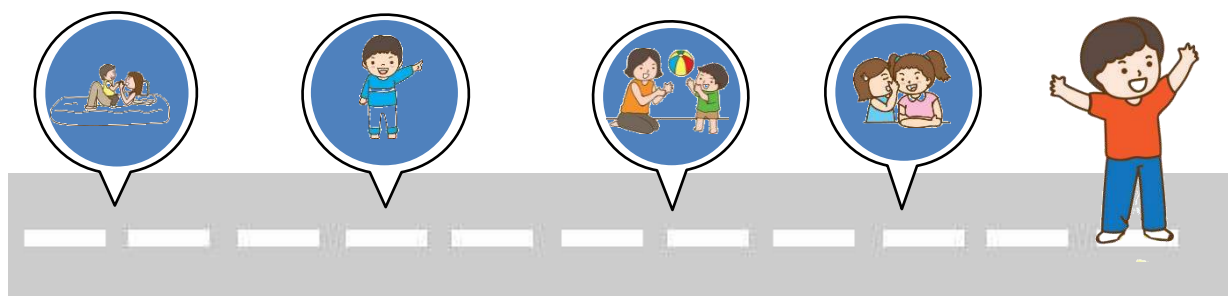
ในเด็กปกติจะมีพัฒนาการในขั้น 5 ได้เองเมื่ออายุ 18-30 เดือน แต่สำหรับเด็กที่มีพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษ จะพบว่าพัฒนาการไม่เป็นไปตามอายุจริง ให้ท่านพิจารณาความพร้อมของเด็กก่อนจะเริ่มใช้เทคนิคในขั้น 5

- เด็กสามารถเล่นสนุกกับท่านและชวนท่านเล่นได้มั้ย?
- เวลากลัว ตกใจ เสียใจเข้าหาคนใกล้ชิดหรือไม่?
- พยายามสื่อสารให้ท่านเข้าใจได้อย่างต่อเนื่องแล้วหรือยัง? (มีคำพูดหรือไม่มีคำพูดก็ได้)
- คิดแก้ปัญหาให้ตัวเองได้หลากหลายหรือเปล่า?

ถ้าคำตอบ คือ **“ไม่มี”** อยากให้กลับมาส่งเสริมพัฒนาการขั้นพื้นฐาน 1-4 ก่อนเพราะถ้าฝึกทำทั้งท่านและเด็กจะเหนื่อยมาก ต้องกระตุ้น ต้องดื้อ และเด็กมักจะไม่เล่นด้วยเพราะความสามารถยังไม่ถึง

เส้นทางสู่ภาษา

ลองสังเกตว่าเด็กมีความสามารถเหล่านี้แล้วหรือยัง

1.สนใจคน

2.ภาษาท่าทาง

- แสดงความต้องการของตนเองให้คนอื่นเข้าใจ
- เข้าใจภาษาท่าทางของคนอื่น

3.รู้จักสิ่งต่างๆ

รอบตัว เช่น แป้ง
ถังขยะ รถ ขนม
ฯลฯ

4.เข้าใจภาษา

ฟังเข้าใจในสิ่งที่
คนอื่นพูด

5.พูด

ความสามารถพื้นฐานก่อนการเล่นสมมติ

ลองสังเกตว่าเด็กสามารถทำสิ่งเหล่านี้ได้หรือไม่?

เล่นเกม ง่ายๆ

สามารถเข้าใจการเล่นและเล่นกับคนใกล้เคียงได้ด้วยตัวเอง
เช่น ซ่อนแอบ วิ่งไล่จับ เล่นจ๊ะเอ๋

การเล่น ของเล่น

สามารถเล่นของเล่นได้ถูกต้องตามลักษณะของเล่น
เช่น เล่นตอปบล็อก ต่อก่อก้อน การเล่นเกมก่อสร้าง การวาดรูปเล่น

ถ้าเด็กยังไม่มีภาษาพูด อ่านรายละเอียดเพิ่มเติมหน้า 73 หนังสือการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก
ล่าช้าเด็กพิเศษอย่างเป็นองค์รวม (ฉบับความสุข) หรือ Download จาก www.mahidolclinic.com
บทที่ 2 พัฒนาการองค์รวม

ความพร้อม

ของท่านก็สำคัญ

ศึกษาหลักการ ... ท่านควรมีความรู้พื้นฐานของหลักการเพื่อที่จะเข้าใจเป้าหมายและเทคนิคแต่ละขั้นตอนพัฒนาการ ทำให้ท่านส่งเสริมได้ถูกต้อง

เล่นสนุกแบบเด็กๆ ...ท่านควรเล่นสนุกกับเด็กง่ายๆ ให้เป็นก่อน จะช่วยให้ท่านเล่นสมมติได้ง่ายขึ้น ไม่เคอะเขิน

เวลา...ที่เป็นของท่านและเด็กจริงๆ ไม่มีอะไรมารบกวน

พักผ่อน...และทบทวน

การเล่นสมมติ

เริ่มต้นอย่างไรดี...

เมื่อท่านเข้าใจเรื่องการสื่อสารและความพร้อมของเด็กแล้ว **หลักการ**ในการส่งเสริมขั้น 5 นี้ก็ไม่แตกต่างไปจากขั้นอื่นๆ ก่อนหน้านี้ คือ

“เริ่มจากสิ่งที่เด็กสนใจ”

ถ้าหากท่านใดที่ผ่านการส่งเสริมพัฒนาการเด็กด้วยขั้น 1-4 มาแล้วคงเข้าใจได้ไม่ยากนักและคงผ่านการฝึกฝนและเรียนรู้เรื่องนี้มาเป็นอย่างดี การเริ่มจากความต้องการของเด็กกับความต้องการของเราต่างกันอย่างไร ก็หากเริ่มจากความต้องการของเด็กเขาจะพยายามคิด สื่อสารและคิดแก้ปัญหาเพื่อเป้าหมายของตัวเอง เช่น อยากกินก็จะจูงแม่ไปที่ตู้เย็นพยายามให้แม่เปิดตู้เย็นให้ แต่ถ้าเป็นความต้องการของท่านเด็กก็จะพยายามเหมือนกัน แต่พยายามหนีท่าน ไม่ตอบ ไม่คุย ไม่คิด ไม่เล่นด้วย ไปดีกว่า...

เป้าหมายไม่ตรงกันก็เดินกันคนละทาง

อย่างไรก็ตาม การที่ท่านชวนเด็กเล่นก่อนก็ไม่ใช่ว่าเรื่องผิดอะไร ถ้าหากการชวนเล่นของท่านเด็กสนใจ อยากเล่นด้วย ท่านก็สามารถเล่นต่อไปได้ แต่ถ้าชวนแล้วเด็กไม่ได้สนใจ ไม่อยากเล่นด้วย ก็แนะนำให้รอดูเด็กก่อนว่ากำลังสนใจอะไรหรืออยากเล่นอะไร

“การสังเกต”

สิ่งที่เด็กทำกับอารมณ์ความรู้สึกของเด็กจะเป็นตัวช่วยให้ท่านเห็นความต้องการของเด็กได้ง่ายขึ้น

เรื่องเล่า “เล่นไม่ได้”

วันหนึ่งมีคุณพ่อท่านหนึ่งเข้ามาในห้องด้วยสีหน้ามึนๆ หม่นๆ และนั่งลงด้วยท่าทางหมดแรง ครูจึงเริ่มต้นด้วยคำถามว่า “ช่วงนี้เป็นอย่างไรบ้างคะ” คุณพ่อสายหัวก่อนแล้วตอบว่า “ไม่ได้เลยครู ไม่ใช่ไม่ได้เล่นนะครับ เล่นกับเขาไม่ได้เลย” ระหว่างนี้พูดคุย เด็กเดินไปหยิบรถมาหนึ่งคัน ทันใดนั้นคุณพ่อก็เข้าไปหาเด็กแล้วก็พูดว่า “มาเร็วรถบรึ้นๆ” เด็กก็หันหลังให้คุณพ่อ คุณพ่อก็พยายามที่จะเข้าไปกุมมือเด็กข้างที่ถือรถแล้วทำท่าไถรถ “บรึ้นๆ” เด็กก็สะบัดทั้งทั้งรถและพ่อแล้วเดินจากไป ครูเข้าใจแล้วถึงที่มาของ หน้ามึนๆ หม่นๆ และท่าทางหมดแรงของคุณพ่อท่านนี้ทันที

ถูกต้องที่ เด็กสนใจรถ แต่ผิดตรงที่ เด็กอยากจะทำอะไรกับรถล่ะ?

“การสังเกตให้นานมากพอจะเห็นความต้องการของเด็กมากยิ่งขึ้น”

เมื่อเจอในสิ่งที่เด็กสนใจและอยากจะทำอะไรแล้ว สิ่งต่อไปที่ต้องทำคือ

“เข้าไปร่วมเล่นกับเด็ก”

ทำอย่างไรถึงจะเล่นสมมติกับเด็กได้?

โดยให้เด็กริเริ่ม ผู้ใหญ่ร่วมเล่นให้สนุกติดตามแล้วค่อยๆใส่สมมติเข้าไปในการเล่น เช่น

เด็กเล่นไถรถไปมา ท่านอาจนำตุ๊กตามาแล้วพูดว่า
“ขอไปด้วยคนได้ไหม”

เด็กชอบเล่นขี่หลังพ่อ พ่ออาจจะสมมติตัวเองเป็นรถแล้ว
ถามเด็กว่า “ขี่รถปรี๊ดๆ”

หรือตอบสนองจินตนาการของเด็กแล้วรอเพื่อให้เด็กคิดริเริ่มต่อไป เช่น

หมั่นอน สบายเลย ครอกพีๆ	ตื่น ตื่นมากทำ อะไรจะ	จี้...

ถ้าเด็กยังไม่สนใจสมมติที่ท่านใส่ไป

เล่นสนุกต่อไปแล้วลองหาจังหวะใหม่หรือหา
มุขใหม่มาลองเล่น

ควบคุมหรือบังคับให้เด็กเล่นตาม

สิ่งที่ช่วยให้การเล่นสมมติง่ายขึ้น

- **ของเล่นที่ส่งเสริมจินตนาการ** เช่น ของเล่นทำอาหาร ของเล่นคุณหมอ หรือของเล่นที่สามารถสมมติเป็นอะไรก็ได้ การจัดบ้านให้มีของเล่นเหล่านี้ก็จะช่วยให้เด็กเล่นจินตนาการได้ง่ายขึ้น

- **ประสบการณ์ของเด็ก** การรู้ว่าเด็กมีประสบการณ์อะไรบ้างจะช่วยให้ท่านเลือกเล่นสมมติกับเด็กได้ง่ายขึ้นและมีโอกาสที่เด็กจะเล่นสมมติกับท่านเพราะเข้าใจสิ่งที่เล่น เช่น

เด็กเอาตุ๊กตาสัตว์มาเรียง ท่านเข้าไปร่วมเล่นกับเด็กว่า

“หมิกิน**ขนม**มั้ยจ๊ะ”

VS

“หมิกิน**พุทรา**มั้ยจ๊ะ”

คงจะได้ไม่ยากว่า เด็กน่าจะเข้าใจ “ขนม” มากกว่า “พุทรา” แต่ไม่ได้หมายความว่า “พุทรา” เด็กจะไม่เข้าใจถ้าเด็กคนนั้นมีประสบการณ์เพราะการที่เด็กจะจินตนาการของสิ่งนั้นมีลักษณะอย่างไรได้นั้นจะต้องได้เรียนรู้ข้อมูลผ่าน**ประสาทสัมผัสหลายช่องทาง** เช่น เด็กจะสมมติก้อนหินเป็นลูกอมได้ เด็กต้องเคยได้กิน ดม ดู จับ ลูกอมมาก่อน ทั้งนี้คนที่รู้เกี่ยวกับประสบการณ์เด็กที่สุดคือ **คุณพ่อคุณแม่หรือผู้เลี้ยงดูหลัก** เพราะเป็นคนใกล้ชิดกับเด็กมากที่สุด สำหรับท่านอื่นๆ การเริ่มเล่นกับเด็กแนะนำให้เล่นเรื่องพื้นฐานเรื่องทั่วไปๆหรือถามข้อมูลจากผู้ใกล้ชิดก่อนเล่นกับเด็กก็ได้

การช่วยให้เด็กมีประสบการณ์ที่หลากหลาย
จะทำให้เด็กมีความคิดใหม่ๆ

ทำอะไรให้เล่นสมมติได้เป็นเรื่องราว ชับซ้อน

ในช่วงแรกที่เด็กเริ่มเล่นสมมติเด็กจะเล่นเรื่องง่ายๆ จากเรื่องใกล้ตัวที่เด็กมีประสบการณ์ เนื้อหาการเล่นอาจจะซ้ำไป ซ้ำมา ไม่ซับซ้อน เช่น สนุกกับการเล่นทำกับข้าวก็เล่นแต่ทำกับข้าว หรือ ขอบรถก็จะเล่นอยู่อย่างนั้น เล่นแล้วเล่นอีกไม่เบื่อ ขอให้ท่านเข้าใจถึงความสามารถและให้เวลาเด็กได้เล่นต่อไปเรื่อยๆ โดยยังคงเล่นสนุกและขณะเล่น...ท่านรอให้เด็กได้คิด สังเกต สีหน้าท่าทาง อารมณ์ความรู้สึกของเด็ก และตอบสนองการเล่นให้ตรงกับอารมณ์ความรู้สึกของเด็กจะช่วยให้เด็กอยากคิด อยากจินตนาการเพิ่มขึ้น แล้วค่อยๆ ขยายเรื่องราวในการเล่นสมมติด้วยการใช้คำถามปลายเปิด หรือ การใส่อุปสรรคในการเล่นก็จะช่วยให้การเล่นสมมติซับซ้อนขึ้น ทั้งนี้เนื้อเรื่องยังเป็นของเด็กและอยู่บนพื้นฐานความจริง **ระวัง!!** การใช้คำถามหรือการใส่อุปสรรคที่มากเกินไปจะทำให้เด็กไม่ได้ใช้ความคิด จินตนาการของตัวเองเพราะมัวแต่ตอบคำถามหรือแก้ไขอุปสรรค

ตัวอย่างที่ 1 ...

เด็กหยิบพิซซ่ามาให้พ่อกินแล้วพูดว่า “พริก” พร้อมกับทำหน้าทำตาตื่นเต้น

พ่อ : “ขอสละ”

เด็ก : “พริกๆ” (ท่าทางตื่นเต้น)

พ่อ : “ขอสละ ขออยู่ไหน”

เด็ก : (หยิบพิซซ่าออกจากมือพ่อ วิ่งไปหาแม่) “แม่กินๆ”

แม่ : แม่รับมาแล้วทำท่ากิน “หว่า”

เด็ก : “พริกๆ” (ท่าทางตื่นเต้น)

แม่ : “โอ้ย...เผ็ด” (ทำท่าเผ็ด)

เด็ก : (กระโดดไปมาตื่นเต้น หยิบพิซซ่าให้แม่กินอีก) “พริกๆ แม่กิน” (ท่าทางตื่นเต้น)

แม่ : “โอ้ย...เผ็ด” (ทำท่าเผ็ด) (เล่นแบบนี้อยู่หลายรอบ)

เด็ก : “กินน้ำ” (ยิ้มๆ แล้ววิ่งไปหยิบแก้วน้ำมาให้แม่)

แม่ : “เอาน้ำอะไรมาให้”

เด็ก : “น้ำเย็น” (ยิ้มๆ ชอบใจ)

แม่ : (ทำท่าดื่มน้ำ) “หายเผ็ดละ”

จากตัวอย่างการที่คุณพ่อไม่ตอบสนองตามความต้องการของลูกทำให้เด็กไม่เล่นด้วยแต่แม่ตอบสนองด้วยท่าทางสนุกๆ และเล่นตามความต้องการของเด็ก เด็กก็อยากเล่นกับแม่ อยากแสดงความคิดของตัวเองออกมาทำให้นเนื้อเรื่องการเล่นก็จะเริ่มซับซ้อนขึ้น

แม่สนใจ
เรา

ตัวอย่างที่2 ...

ขณะปั่นจักรยานเล่นในบ้าน เด็กก็หยิบตุ๊กตาตัวโปรดไปซ่อนท้ายแล้วปั่นไปรอบๆ บ้าน

แม่ : “โอ้โห !! มีใครซ่อนท้ายด้วย”

เด็ก : “เพื่อน” (แล้วก็ขี่วนไปรอบๆบ้าน)

แม่ : “จะพาเพื่อนไปไหน”

เด็ก : (ไม่ตอบ ตั้งหน้าตั้งต่าปั่นอย่างสนุก)

แม่ : แม่ทำท่าปั่นจักรยานตามสนุกๆ “ไปด้วย”

เด็ก : หันมายิ้มให้แม่ “เที่ยว”

แม่ : “เที่ยวที่ไหน ???”

เด็ก : “บ้าน”

แม่ : “ว้าว...มาทำอะไรที่บ้าน”

เด็ก : “ปั่นจักรยาน”

แม่ : “ชอบไหม”

เด็ก : “ชอบ...บ้านกว้าง” (ยิ้มให้แม่ แล้วจอดจักรยาน)

แม่ : “ไปไหนละ”

เด็ก : “เอาขนมให้เพื่อน”

ท่าที น้ำเสียง และคำพูดของแม่ที่สนใจในสิ่งที่เด็กเล่น และคอยกระตุ้นให้ลูกได้พูดคุยแสดง
ความคิดของตัวเองโดยมีแม่คอย**ตอบสนอง** ความคิด ความรู้สึกของเด็กได้ตรง
ก็จะช่วยให้อยากคิด จินตนาการเพิ่มขึ้น

ตัวอย่างที่3 ...

เด็ก : “ตำรวจจะจับไดโนเสาร์”

แม่ : “ไดโนเสาร์ทำอะไรผิด”

การใช้คำถามปลายเปิด

เด็ก : “ไดโนเสาร์จะกัดตำรวจ”

แม่ : “อู๋...ไดโนเสาร์วิ่งหนีดีกว่า”

อุปสรรคในการเล่น

เด็ก : “ขับรถตาม”

แม่ : “วิ่งหนีเข้าตึกดีกว่า”

เด็ก : “ไดโนเสาร์เข้าไม่ได้ ประตูกันเล็ก”

แม่ : “แยแล้วเข้าไม่ได้จริงๆด้วย”

เด็ก : “โดนจับ”

แม่ตอบสนองตามความคิดของ
เด็ก เด็กจะยิ่งสนุกและแสดง
ความคิดออกมามากขึ้น

สิ่งสำคัญที่ขาดไม่ได้และจะคอยหล่อเลี้ยงให้เด็กอยากเล่นสมมติ คือ

“ความสนุก”

TIPS

ทำอย่างไรจึงเล่นได้สนุก?

3 อย่างนี้ **WAA** จะช่วยให้การเล่นสมมติสนุกขึ้น

Affect

(อารมณ์)

ยอดมนุษย์มาแล้ว 555
มาช่วยเธอแล้ว

Word

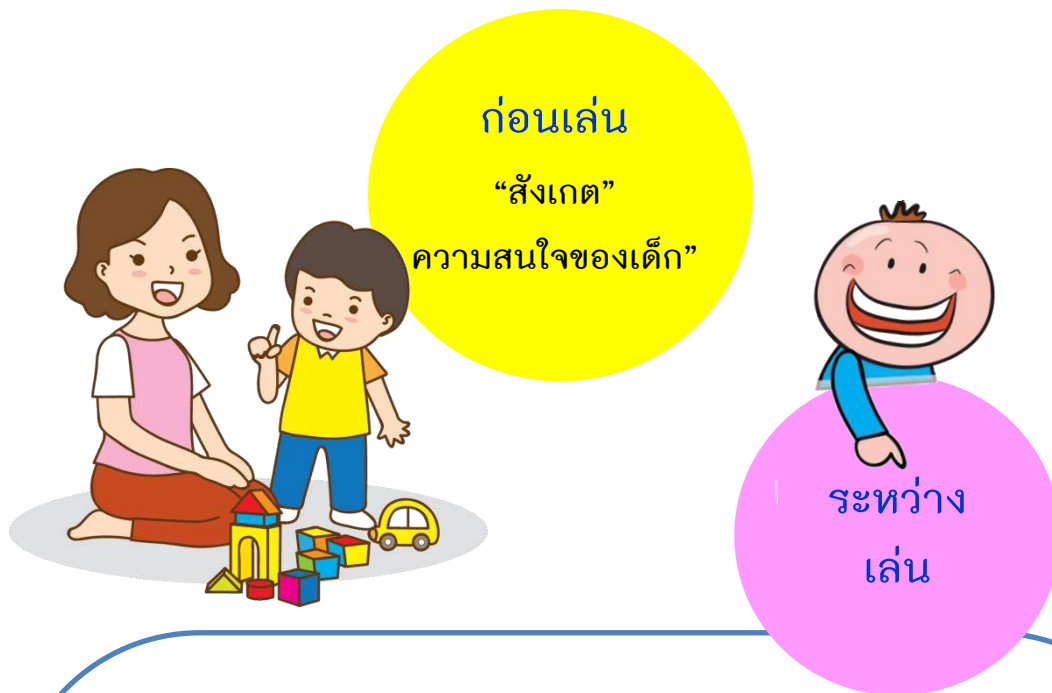
(คำพูด)

Action

(ท่าทาง)

เพราะความสนุกจะทำให้เด็กอยากเล่น อยากคิด อยากแก้ปัญหา ฯลฯ

อย่าลืม!!เด็กๆ ชอบความสนุก

1. ให้เด็กริเริ่ม ผู้ใหญ่ร่วมเล่นให้ “สนุก” “WAA”
2. ค่อยๆใส่สมมติเข้าไปในการเล่น หรือตอบสนองจินตนาการของเด็ก

3. ขณะเล่น...รอ !!! สังเกต !!! ตอบสนอง !!!

ให้เด็กได้คิด

ความคิด สิ้นหน้าก่ทาง
อารมณ์ความรู้สึกของเด็ก

ให้ตรงกับอารมณ์
ความรู้สึกของเด็ก

4. **ช่วยให้เด็กได้คิด** โดยใช้คำถามปลายเปิด หรือใส่อุปสรรคในการเล่นแต่ต้องไม่
มากจนเกินไปจะทำให้เด็กไม่ได้ใช้ความคิด จินตนาการของตัวเองเพราะมัวแต่ตอบ
คำถามหรือแก้ไขอุปสรรค

5. เล่นให้ตรงกับอารมณ์ความรู้สึกของเด็ก

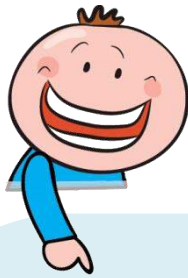
ทำอย่างไรให้เด็กพูดบอกอารมณ์ได้

ในเด็กปกติทั่วไปการพัฒนาอารมณ์ก็คงไปได้ง่ายตามธรรมชาติ แต่ก็มีเด็กบางคนที่ไม่สามารถพัฒนาอารมณ์ได้ตามปกติ โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กออทิสติกที่มีข้อติดขัดเรื่องอารมณ์เป็นหลัก เด็กอาจจะหลีกเลี่ยงหรือกลัวในอารมณ์ที่ติดขัด เช่น ไม่กล้าเล่นวิ่งไล่จับกับเพื่อนเพราะตื่นเต้นมากทนไม่ไหว หรือไม่ยอมเล่นสมมติในบางอารมณ์ เลือกเล่นสมมติเฉพาะอารมณ์ที่ชอบเท่านั้น ดังนั้นการเล่นสมมตินอกจากจะพัฒนาความคิดและภาษาแล้วยังช่วยพัฒนาอารมณ์ ความรู้สึกของเด็กให้หลากหลายและลึกซึ้งอีกด้วยเพราะการเล่นสมมติเป็นสนามฝึกซ้อมให้ทดลองอารมณ์ ความคิดต่างๆ ผ่านการเล่น นอกจากนี้จะใช้เป็นโอกาสในการพัฒนาเด็กจากอารมณ์ที่เด็กแสดงออกเพื่อให้เด็กรู้จักอารมณ์ของตัวเองและพูดบอกอารมณ์ของตัวเองได้ เช่น รู้ว่าตัวเอง กลัว โกรธ เสียใจ ก็สามารถพูดบอกคนอื่นได้ ซึ่งจะเป็นพื้นฐานของพัฒนาการในขั้นต่อไป คือ การเชื่อมโยงเหตุ-ผล คือ “กลัวอะไร เพราะอะไร”

อารมณ์ต่างๆ ที่เด็กต้องเล่นได้ผ่านการเล่นสมมติ

- ★ ความรัก ความอบอุ่น การดูแล
- ★ ความพอใจ ชอบ ตื่นเต้น
- ★ ความอยากรู้อยากเห็น
- ★ ความอยากเอาชนะ อยากเป็นที่หนึ่ง ความมุ่งมั่น
- ★ ความโกรธ ก้าวร้าว ความรุนแรง
- ★ ความกลัว ความกังวล
- ★ ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น
- ★ การบังคับ ควบคุม

สิ่งสำคัญ 4 ประการ

ที่ช่วยให้เด็กพัฒนาอารมณ์ได้หลากหลายและลึกซึ้ง
รู้จักอารมณ์และพูดบอกอารมณ์ของตนเองได้

1 สังเกต “อารมณ์ ความรู้สึกของเด็กขณะเล่นสมมติ”

2 เข้าใจและยอมรับ “อารมณ์ความรู้สึกของเด็ก”

3 เริ่ม “ทีละเล็กละน้อย”

4 รู้สึกแล้ว “สื่อ”

1 สังเกต “อารมณ์ ความรู้สึกของเด็กขณะเล่นสมมติ”

ถ้าท่าน**สังเกต**การเล่นสมมติของเด็ก ท่านจะเห็น**อารมณ์**ที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังของการเล่น เช่น หยิบตุ๊กตาขึ้นมา แล้วเอามาทำท่ากอด หรือเอาขดมของเล่นมาป้อนน้อง (อารมณ์รักใคร่ใกล้ชิด ผูกพัน) หรือ แข่งรถกัน (เอาชนะ) ให้ท่านสังเกตว่าเด็กสามารถเล่นสมมติได้ทุกอารมณ์หรือไม่ ถ้าไม่ เด็กไม่ยอมเล่นหรือหลบเลี่ยงอารมณ์อะไรบ้าง เช่น

★ น้องมะตูมเอาตุ๊กตาสมมติเป็นเจ้าหญิงมาเล่นอาบน้ำ กินข้าว แต่งตัว เข้านอน (อารมณ์รักใคร่ใกล้ชิด ผูกพัน) ครูทักว่า “**ในห้องนอนมีเตียง**” (ความกลัว) เด็กหน้าเสียแล้วรีบเดินไปหาแม่ทันทีแล้วบอก “**ไม่เอายุงๆ**” (ไม่สามารถเล่นในอารมณ์กลัวได้)

★ เด็ก : (หยิบเรือมาเล่น) “**จะไปทะเล**”

ครู : “**ทะเลมีปลาฉลามหรือเปล่า**”

เด็ก : (หน้าเสียไปนิดหนึ่ง แล้วรีบเอาเรือมาเก็บที่เดิม)

ครู : “**ไม่เล่นเรือแล้วหรือ**”

เด็ก : (ไม่ตอบหาเล่นของเล่นชิ้นใหม่)

สันนิษฐานว่า เด็กน่าจะกลัวปลาฉลาม (อารมณ์ที่สื่อความรุนแรง) ทำให้เด็กไม่เล่นต่อ

2 เข้าใจและยอมรับ “อารมณ์ความรู้สึกของเด็ก”

ถ้าพบว่าเด็กหลีกเลี่ยงหรือกลัวในบางอารมณ์ สิ่งที่ต้องทำเป็นอันดับแรกคือ **เข้าใจและยอมรับอารมณ์ความรู้สึกของเด็กในขณะนั้นก่อน** เพราะท่าทางและคำพูดของท่านจะส่งผ่านทำให้เด็กรู้สึกว่ามีคนเข้าใจ ความกลัว ความกังวลในอารมณ์นั้นก็จะบางเบาลงและรู้สึกปลอดภัยมากขึ้นเพราะมีคนเข้าใจ อีกทั้งการเล่นสมมติเป็นสนามฝึกซ้อมที่ต้องปลอดภัยมากพอที่เด็กจะกล้าทดลอง อย่าพยายามต้อหรือแหย่เด็กเพราะคิดว่าทำบ่อยๆเดี๋ยวเด็กก็หายกลัว การทำเช่นนี้จะยิ่งทำให้เด็กไม่ไว้วางใจท่านและกลัวเพิ่มมากขึ้นเพราะมาในจังหวะที่ไม่ทันตั้งตัวและยังไม่สามารถจัดการได้

3 เริ่ม “ทีละเล็กละน้อย”

ควรเริ่มเล่นจากอารมณ์ที่เด็กพร้อมและขณะเล่นท่านอาจจะสอดแทรกอารมณ์ที่เด็กหลีกเลี่ยงเข้าไปในการเล่นทีละเล็กละน้อย เช่น น้องมะตูมยังไม่กล้าเล่นยิงเปลี่ยนเป็นตอนเล่นอาบน้ำสบู่มดหรือกินข้าวแล้วเสื่อเพื่อนก่อน (ไม่ชอบ ไม่พอใจ) เพื่อให้เด็กพอทนไหวและแก้ไขอุปสรรคในการเล่นด้วยตัวเองได้ เด็กก็จะมั่นใจมากขึ้นและกล้าที่จะเผชิญอารมณ์ที่กลัวได้ ถ้าเด็กไม่สามารถแก้อุปสรรคหรือความขัดแย้งในการเล่นได้ท่านอาจช่วย “**ให้ตัวเลือก**” เช่น “เสื่อเพื่อนทำไงดี” ท่านอาจให้ตัวเลือก “จะเอาผ้ามาเช็ดหรือเปลี่ยนเสื่อใหม่” อุปสรรคหรือข้อขัดแย้งที่ท่านสอดแทรกเข้าไปในการเล่นจะต้องคำนึงถึงประสบการณ์ของเด็กด้วย **แต่อย่างไรก็ตามให้ท่านพึงระลึกไว้เสมอว่าอารมณ์เป็นเรื่องละเอียดอ่อนต้องใช้เวลาและความเข้าใจ**

4

รู้สึกแล้ว “สื่อ”

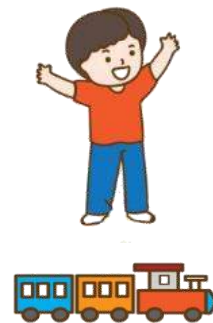
ในขณะที่เล่นสมมตินอกจากเด็กจะสามารถพูดบอกความคิด จินตนาการของตัวเองออกมาเป็นคำพูดได้แล้วยังใช้เป็นเวทีเพื่อช่วยให้เด็กได้รู้จักและเข้าใจอารมณ์ของตัวเองและ**พูดบอกอารมณ์ของตัวเองกับคนอื่นได้** ว่ากลัว โกรธ เสียใจ ฯลฯ ตัวอย่างเช่น.....

- ★ น้องมะตูมเอาตุ๊กตาสมมติเป็นเจ้าหญิงมาเล่นอาบน้ำ กินข้าว แต่งตัว เข้านอน (อารมณ์รักใคร่ใกล้ชิด ผูกพัน) ครูทักว่า “**ในห้องนอนมียูง**” (ความกลัว) เด็กหน้าเสียแล้วรีบเดินไปหาแม่ทันทีแล้วบอก “**ไม่เอายูงๆ**”

อีกตัวอย่างเช่น...

- แม่ : “วันนี้เล่นอะไรกันดี”
 เด็ก : “จะเล่นรถ” (หยิบเอารถไฟมาต่อกัน)
 แม่ : “จะเล่นรถไฟใช้ไหม?”
 เด็ก : (พยักหน้า)
 แม่ : “รถไฟจะไปไหน”
 เด็ก : “จะไปเที่ยว....แสดง”
 แม่ : “แสดงอะไรจ๊ะ”
 เด็ก : “แสดงช้างดรัมโบ้”
 แม่ : “แต่รถไฟไม่มีรางทำยังไงดี”
 เด็ก : “ต่อรางให้” (พยายามสร้างรางรถไฟจนสำเร็จ)
 แม่ : “รู้สึกยังไงบ้างมาถึงที่แสดงแล้ว”
 เด็ก : “**เย่เย่มมมม....**”
 แม่ : “ดีใจ” พร้อมเสียงตบมือ

พัฒนาการที่ถดถอยขณะเล่นสมมติ

บางครั้งขณะเล่นสมมติเด็กอาจจะรู้สึกจริงแม้ว่ากำลังเล่นสมมติอยู่ เช่น รู้สึกกลัวจริงๆ หรือ รู้สึกกลัวแพ้ในการเล่น เด็กอาจจะมีพัฒนาการที่ถดถอยลงไป เช่น ตอนเล่นสมมติเด็กอยู่ในพัฒนาการขั้น 5 แต่พอโกรธจริงเด็กอาจจะขว้างปาข้าวของ (ถดถอยจากการใช้ภาษาขั้น 5 ลงไปเป็นพฤติกรรมขั้น 4) หรือรู้สึกกลัวจริงๆ แล้วร้องไห้ (ถดถอยจากการใช้ภาษาขั้น 5 ลงไปเป็นการแสดงความรู้สึกเสียใจขั้น 3) การช่วยให้เด็กกลับไปมีพัฒนาการเหมือนเดิมและช่วยให้เด็กเรียนรู้อารมณ์โดยมีท่านเป็นคนช่วยเหลือ มีเทคนิคที่สำคัญดังนี้

1. **การสังเกต** สีหน้า ท่าทาง น้ำเสียง จังหวะของเด็ก และอารมณ์ ความรู้สึกของเด็กที่เปลี่ยนไปได้ละเอียดมากพอจะช่วยให้ท่านปรับการเล่นของท่านเหมาะสมกับอารมณ์ของเด็ก ซึ่งเป็นการหล่อเลี้ยงอารมณ์ของเด็กที่พอจะทนไหวพัฒนาการของเด็กก็จะไม่ถดถอย เช่น

เด็ก : “เครื่องบินมีระเบิด” สีหน้าท่าทางสนุกสนาน ชอบใจ

(เล่นเครื่องบิน บินไป บินมา พร้อมกับระเบิดของต่างๆ รวมทั้งระเบิดแม่ด้วย แม่ก็ตอบสนองโดนระเบิดไปหลายครั้ง)

แม่ : “หลบระเบิดเข้าไปในถ้ำ”

เด็ก : เด็กนิ่งชะงักไปนิดหนึ่ง สีหน้าเรียบ พุดเสียงดังขึ้น “ระเบิดแม่ ระเบิดแม่”

สีหน้า ท่าทาง น้ำเสียง จังหวะของเด็กที่เปลี่ยนไป

สังเกตกับ

แม่ : “โอ้ย!! ถ้ำพังโดนระเบิดเลย”

เด็ก : “ตุ้มๆ” (ด้วยน้ำเสียงสนุก ยิ้มดีใจ)

สนุกถูกใจ เล่นต่อ

สังเกตไม่กับ

แม่ : “ไม่โดนระเบิดเพราะหลบในถ้ำ”

เด็ก : “ตุ้มๆ” (น้ำเสียงจริงจังแล้วเอาเครื่องบินมาชนแม่จริงๆ)

โกรธเอาเครื่องบินมาชนแม่จริงๆ (ถดถอย)

ความสำคัญคือการตอบสนองการเล่นให้สอดคล้องกับอารมณ์ความรู้สึกของเด็กจะช่วยให้เด็กพัฒนาอารมณ์และความคิด (feeling and idea) ดังนั้นท่านต้องคอยการสังเกตอารมณ์ความรู้สึกของเด็กขณะเล่น ดังนั้นการเล่นไม่สามารถบอกท่านได้ว่าท่านควรจะบุกหรือท่านควรจะถอย ความรู้สึกของเด็กจะบอกท่านเองถ้าท่านสังเกตได้ละเอียด แต่ถ้าท่านสังเกตไม่ทันไม่ได้หมายความว่าท่านทำผิดอะไรถือว่าเป็นโอกาสให้ท่านได้ฝึกดูแลอารมณ์ของเด็ก

2. ถอดออกไปไหน

- **เด็กถอดออกจากพัฒนาการขั้น 5 ไปขั้น 1** คือแยกตัวไปเล่นคนเดียว ให้ท่านสังเกต แล้วรอดูสักพักว่าเด็กกำลังสงบตัวเองหรือว่าเด็กถอดไปเล่นคนเดียว ถ้าเด็กกำลังสงบตัวเองให้ท่านค่อยๆเข้าไปรับรู้อารมณ์ความรู้สึกของเด็กและรอให้เด็กพร้อม แต่ถ้าเด็กถอดไปเล่นคนเดียวให้ท่านเข้าไปด้วยเทคนิค 1-2 คือเล่นสนุก เน้นการกลับมาเชื่อมต่อกันใหม่

- **เมื่อเด็กถอดออกจากพัฒนาการขั้น 5 ไปขั้น 3-4** คือ ยังคงเชื่อมต่อแต่จะใช้วิธีการสื่อสารให้คนอื่นเข้าใจด้วยสีหน้าท่าทาง เช่น ตี ปาของ หรือร้องไห้ หรือใช้ภาษาสคริป เช่น ใช้คำว่า **“ไม่เป็นไรๆ”** ตอนที่มามีอารมณ์โมโห หรือ **“ซี๊ดดด”** ตอนขับข้องใจ ให้ท่านตอบสนองเด็กด้วยความเข้าใจและยอมรับอารมณ์ความรู้สึกของเด็กโดยมีขอบเขตชัดเจน คือ ห้ามทำร้ายข้าวของ ทำร้ายตัวเอง และห้ามทำร้ายคนอื่น ถ้าเด็กทำสิ่งเหล่านี้ท่านควรหยุดเล่นและห้ามพฤติกรรมนั้นทันทีแต่ในขณะเดียวกันก็เข้าใจความรู้สึกของเด็กร่วมด้วย แล้วค่อยๆปลอบจนเด็กสงบจึงค่อยพูดคุยสอบถามอารมณ์ความรู้สึกของเด็กโดยที่ยังไม่ต้องเชื่อมโยงถึงสาเหตุ

เด็กโกรธแล้วเอาเครื่องบินมาชนแม่

เด็กโมโหแล้วพูดว่า“ไม่เป็นไรๆ” ซ้ำๆ
(พัฒนาการถอดออก-พูดซ้ำๆ(script))

แม้ว่าการทำความเข้าใจเรื่องการพัฒนาอารมณ์ของเด็กเป็นเรื่องละเอียดอ่อนและซับซ้อน บางท่านอาจจะงงและต้องใช้เวลาในการทำความเข้าใจ ระหว่างนี้อยากแนะนำว่า **การตอบสนองให้สอดคล้องกับอารมณ์ของเด็กในทุกๆอารมณ์ต่อที่เกิดขึ้นก็ช่วยเหลือเด็กได้แล้ว** เช่น เด็กร้องไห้เสียใจท่านก็ปลอบ หรือเด็กโมโหท่านก็แสดงความเข้าใจในสิ่งที่เกิดขึ้นและให้ความช่วยเหลือตามความเหมาะสม ไม่รีบเบี่ยงเบนหรือจัดการให้สงบเร็วๆ การเปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้อารมณ์ของตัวเองจะช่วยให้เด็กเข้าใจตัวเองนำไปสู่การสื่อสารอารมณ์ออกมาเป็นคำพูดได้ว่า **กลัว โกรธ เสียใจ** ซึ่งจะเป็นพื้นฐานของพัฒนาการในขั้นต่อไป คือ **การเชื่อมโยงเหตุ-ผล** คือ **“กลัวอะไร เพราะอะไร”**

รู้ตัว

สิ่งที่ต้องรู้(ทบทวนตัวเอง)

❤ ใครเป็นผู้นำการเล่น น่าแปลกใจ!! เราพบว่าส่วนใหญ่เมื่อให้ผู้ใหญ่เล่นกับเด็ก มักจะเอาของเล่นมาถามเด็ก เช่น “บอลสีอะไร” “ทอดไข่ใช้อะไรบ้าง” “ม้าภาษาอังกฤษว่ายังไง” หรือสอนวิธีการเล่นของเล่น เช่น “บ้านต้องต่อแบบนี้” “วาดภูเขาต้องสีเขียว” ผู้ใหญ่มักจะเป็นผู้นำและเด็กเป็นผู้ตาม แต่การเล่นที่ช่วยให้เด็กได้คิด ผู้ใหญ่ต้องเป็นผู้ตาม เปิดใจยอมรับและคอยตอบสนองจินตนาการของเด็กโดยที่ท่านไม่เข้าไปชี้นำหรือตัดสินถูกผิด ถ้าความคิดนั้นไม่เป็นอันตรายต่อตนเอง ผู้อื่น และข้าวของ “แค่ท่านเปลี่ยนบทบาท เด็กของท่านก็จะเปลี่ยนจากทำตามเป็นคิดเอง”

จังหวะการเล่นที่เหมาะสม ไม่เร็วจนเกินไปเพื่อให้เวลาเด็กคิดและสื่อสาร

กระตุ้นให้เด็กได้คิดด้วยคำถามปลายเปิดหรือการใส่อุปสรรคในการเล่นที่ไม่มากเกินไปจนทำให้เด็กคอยตอบคำถามหรือตามแก้ปัญหาอุปสรรคของผู้อื่น ทำให้ความคิดริเริ่มที่ควรออกมาจากตัวเด็กเองน้อยลง ไม่เลื่อนไหล

ให้อิสระทางความคิด ไม่กำกับ ควบคุม เช่น เด็กเล่นทำไข่ทอด แม่ “ทอดไข่ใช้กระทะ” “ใส่น้ำมันด้วย”

รู้อารมณ์

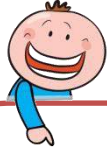
เปิดโอกาสให้เด็กได้เล่นทุกอารมณ์ ไม่แก้ไข/เปลี่ยนแปลง/เปี่ยงเบน อารมณ์ของเด็ก เช่น เด็กอยากเล่นต่อสู้อยู่(ก้าวร้าว รุนแรง) แต่แม่ชวนเด็กมาคุณหมอ

เริ่มต้นบางทีเราอาจจะเผลอทำสิ่งเหล่านี้ไปบ้าง แนนอนการเล่นสมมติสำหรับผู้ใหญ่ไม่ใช่เรื่องง่าย เราห่างหายจากประสบการณ์ตรงนี้มาเป็น 10 ปีหรือมากกว่า การกลับไปเล่นอีกครั้งอาจจะดูจืดจางๆ ไปบ้าง ไม่คล่องแคล่ว แต่การเล่นบ่อยๆ และทบทวน จะช่วยให้การเล่นลื่นไหลขึ้น และเกิดเป็น ทักษะ เมื่อคุณมีทักษะแล้วคุณก็จะมีความสุขและความสำเร็จ อย่าลืมชมเชยตัวเอง ไม่เก่งแต่พัฒนา ทำด้วยความรัก

ไม่มีสิ่งใดผิดมากไปกว่า

ไม่ลงมือทำ !!!!

ขั้นตอนย่อยในการส่งเสริมพัฒนาการขั้น 5

1. เด็กสื่อสารด้วยภาษาสั้นๆ เพื่อบอกความต้องการ เช่น เมื่ออยากออกไปข้างนอกเด็กใช้ภาษาสื่อสาร บอก “ไปข้างนอก”
2. ความสามารถในการเล่นสมมติ
 - เด็กริเริ่มการเล่นเลียนแบบชีวิตประจำวัน เช่น กอดตุ๊กตา เอาโทรศัพท์ของเล่นมาทำท่าพูดแบบผู้ใหญ่ ป้อนอาหารให้ตุ๊กตา
 - เด็กเริ่มเล่นสมมติด้วยท่าทางได้หลายขั้นตอน เช่น ป้อนนมตุ๊กตา เอาตุ๊กตาไปที่เตียงแล้วห่มผ้า ให้ขั้นตอนการเล่นอาจยังสลับไปมา แล้วแต่ว่าจะนึกอะไรออก
 - เด็กแสดงความคิด ใช้ภาษาสั้นๆ ผ่านการเล่นได้ต่อเนื่องกัน เช่น นื่องนอน
 - เด็กเล่นสมมติเชื่อมโยงเป็นเรื่องราวสั้นๆ เช่น ปวดท้อง ไปหาหมอ เด็กเล่นสมมติที่อยู่นอกเหนือความจริง เล่นสมมติในจินตนาการ เช่น สมมติตัวเองเป็น superman เป็นเจ้าหญิง แม่มด ยานอวกาศ
 - เด็กเล่นสมมติ สวมบทบาทเป็นคนอื่น เช่น เล่นเป็นคุณครู เป็นตำรวจ และแสดงบทบาทนั้นได้เอง
3. เด็กเริ่มคาดเดาได้ว่าคนอื่นรู้สึกอย่างไร และตอบสนองได้อย่างเหมาะสม

การพูดคุยสื่อสารในชีวิตประจำวัน

นอกจากการเล่นสมมติแล้วการพูดคุยสื่อสารในชีวิตประจำวันก็จะช่วยให้เด็กได้คิด ได้สื่อสาร และเรียนรู้อารมณ์ของตัวเองเพิ่มมากขึ้น

- ★ **เพิ่มคำศัพท์** ในระหว่างวันท่านควรใช้คำพูดกับเด็กที่เกี่ยวกับสิ่งของ ความต้องการ หรือ อารมณ์ความรู้สึก เช่น แม่ส่งขนมให้แล้วเด็กสายหน้าหรือปัด ท่านอาจพูดบอกว่า “หนูไม่เอาขนม” หรือเวลาเด็กร้องไห้ ท่านพูดว่า “เสียใจๆ” หรือเวลาที่ท่านพูดกับเด็กเพื่อให้เด็กทำอะไร แนะนำให้พูดระบุชื่อบุคคลหรือสิ่งนั้นให้ชัดเจน เช่น “หยิบกระเป๋ามาให้แม่น้อย” แทนการพูดว่า “ไปหยิบโน้นมา” หรือ “หยิบนี้ให้แม่น้อย”
- ★ **ลดการรู้ใจ** เพื่อกระตุ้นให้เด็กพูดคุยมากขึ้น เช่น เด็กอาจจะชี้ให้แม่หยิบนมให้ แม่อาจจะถามว่า “ให้แม่หยิบนมหรือน้ำ” แต่ทั้งนี้ท่านต้องดูความพร้อมทั้งทางด้านร่างกายและอารมณ์เด็กด้วย ถ้าเด็กหิวมากอาจจะไม่พร้อมตอบและทำให้เด็กหงุดหงิดได้
- ★ **เปิดโอกาส** ให้เด็กได้แสดงความคิดเห็น เช่น

“เล่นอะไรกันดี”

“เราจะซื้ออะไรกิน”

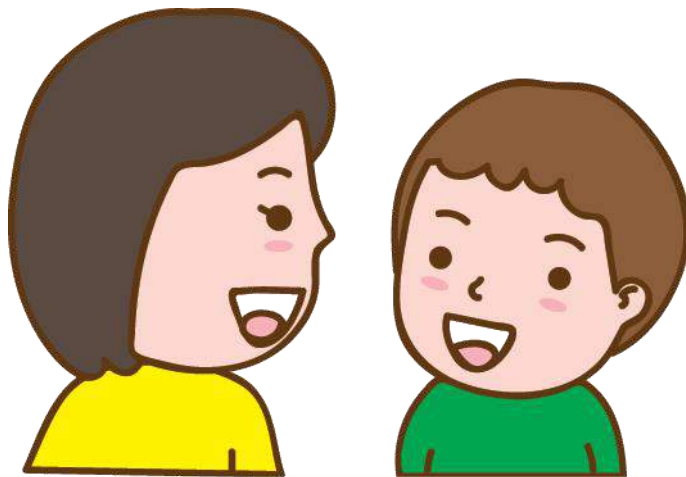
- ★ **เข้าใจความรู้สึกของเด็ก** ขณะพูดคุยนอกจากจะเข้าใจเนื้อหาแล้วการเข้าใจความรู้สึกของเด็กก็สำคัญมาก เพราะจะทำให้เด็กเข้าใจอารมณ์ของตัวเองด้วย เช่น เด็กอยากได้ของตุ๊กตาของเพื่อน

หนูเสียใจที่ไม่ได้
ตุ๊กตาสวยๆ

หนูจะเอา
ตุ๊กตา

การรับฟังและสัมผัสภาพที่ดี
ทำให้เด็กมีแรงจูงใจ อยากพูด อยากตอบ

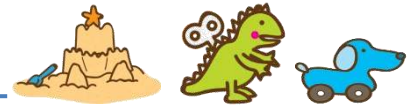
บทที่ :

6

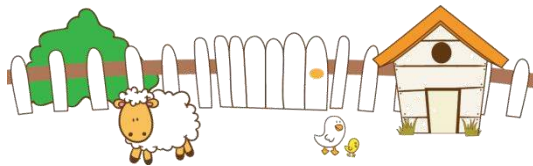
เทคนิคระดับชั้นพัฒนาการ 6
การเชื่อมโยงเหตุ-ผล

เทคนิคระดับขั้นพัฒนาการขั้น 6

การเชื่อมโยงเหตุ-ผล

- เป้าหมาย เทคนิค
- การเชื่อมโยงเหตุ-ผลของเด็กปกติ
- ทำอย่างไรให้ได้กพูดคุยได้สมเหตุสมผล
- ขั้นตอนย่อยในการส่งเสริมพัฒนาการขั้น 6

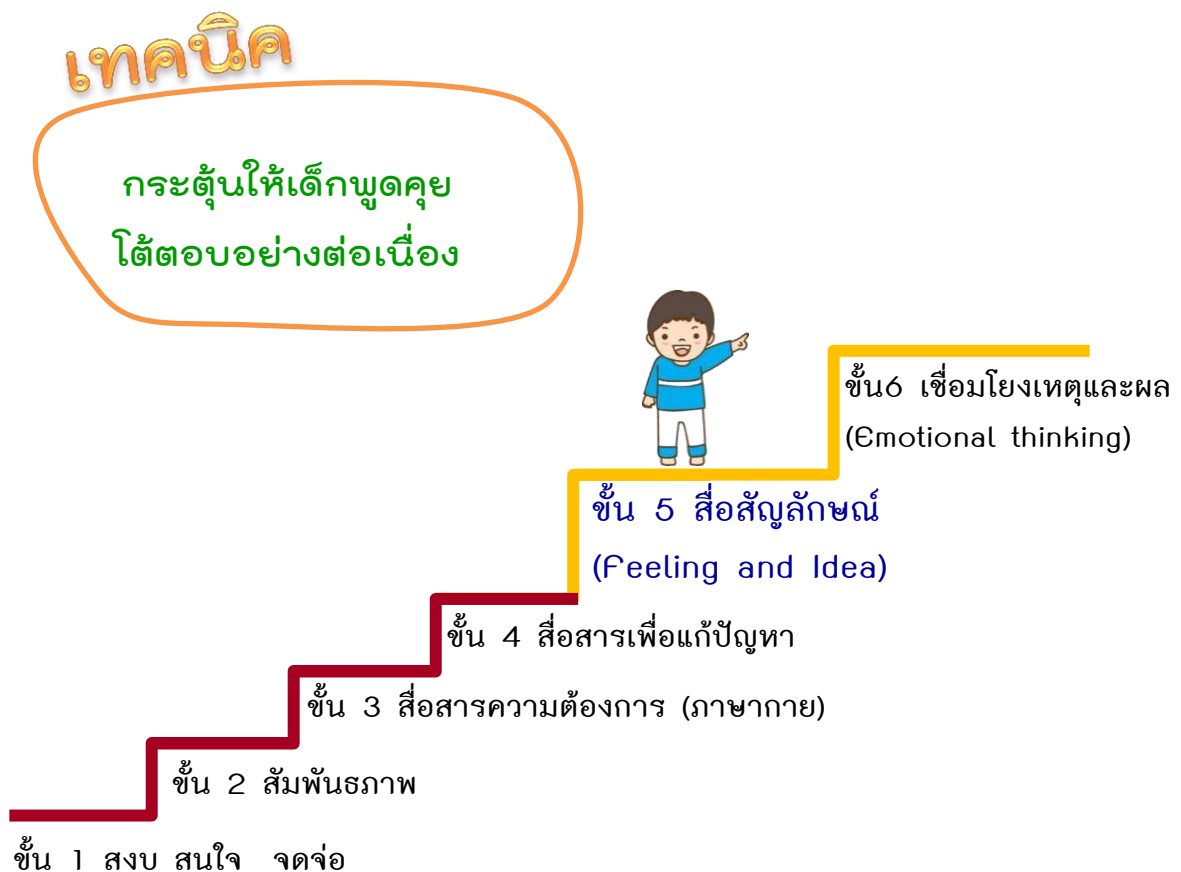
เทคนิคระดับขั้นพัฒนาการขั้น 6

การเชื่อมโยงเหตุ-ผล

เป้าหมาย

การช่วยให้เด็กพูดคุย ความคิด ความต้องการ อารมณ์ความรู้สึกของตัวเองได้อย่างสมเหตุสมผลทั้งในชีวิตจริงและการเล่นสมมติ เพราะการโต้ตอบจะเป็นสะพานเชื่อมโยงความคิด ความต้องการภายในของเด็กกับความจริงโลกภายนอก ทำให้เด็กเข้าใจตัวเอง เข้าใจโลกได้ชัดเจนขึ้น แยกเรื่องจริงและเรื่องสมมติออกจากกันได้ ไม่หลงกลวจินตนาการ เข้าใจเรื่องล้อเล่น เข้าใจเหตุผล และรู้ว่าตัวเองรู้สึกอย่างไร เพราะอะไร แล้วจะทำอย่างไรดี ก็จะปฏิบัติตัวได้เหมาะสมกับสถานการณ์นั้นๆ ชีวิตก็จะเป็นสุขมากขึ้น

การเชื่อมโยงเหตุ-ผลของเด็กปกติ

ในเด็กปกติจะเริ่มเชื่อมโยงเหตุ-ผลทั่วไป ได้เมื่ออายุ 2 ขวบครึ่ง สังเกตได้จากเด็กจะเริ่มถามคำถาม “ทำไม” และจะพัฒนาเต็มที่เมื่ออายุ 4-5 ปี

เด็กจะสามารถจะตอบคำถาม **อะไร ใคร ที่ไหน อย่างไร เมื่อไร และทำไม** ได้โดยเด็กจะคิดเชื่อมโยงกับข้อมูลที่ตัวเองสะสมไว้ แล้วดึงข้อมูลเหล่านี้ออกมาตอบตามความต้องการหรือความรู้สึกของตัวเอง เช่น

และเด็กสามารถเชื่อมโยงเหตุ-ผล ได้ว่า ทำไมถึงเลือก “ทะเล”

ถ้าเด็กเชื่อมโยงเหตุ-ผลไม่ได้จะเป็นอย่างไร

การที่เด็กไม่สามารถเชื่อมโยงความคิดของผู้อื่นเข้ากับความคิดของตัวเองได้ ทำให้เด็กมีปัญหาเรื่องการพูดคุย การเข้าสังคมกับเพื่อน เพื่อนไม่ยากคุยด้วยเพราะคุยด้วยไม่เข้าใจ เด็กจะเครียดและคับข้องใจง่ายเพราะไม่เข้าใจสาเหตุที่ทำให้รู้สึก ส่งผลให้ไม่รู้ว่าตัวเองต้องทำอะไรต่อไปและคนอื่นไม่สามารถตอบสนองได้ถูกต้องเพราะไม่เข้าใจในสิ่งที่เด็กสื่อสาร

ลักษณะการสื่อสารของเด็กที่เชื่อมโยงความคิดไม่ได้

- หลบเลี่ยงไม่ตอบคำถาม
- ตอบไม่สมเหตุสมผลหรือจินตนาการคำตอบขึ้นมาไม่อยู่บนพื้นฐานความเป็นจริง
- เปลี่ยนเรื่องคุย คุยไม่จบ สะเปะสะปะ
- ตอบไม่ตรงคำถาม

ตัวอย่างเช่น เด็กมีความซับซ้อนเรื่องโดนดู

เด็ก : บอยโดนดู

ครู : “เพราะอะไรถึงโดนดู”

เด็ก : เพราะบอยเป็นเด็กดี

ครู : !!!!!

ไม่สมเหตุสมผล

ตัวอย่างเช่น การเล่นเกม

แม่ : “ทำอะไรผิดถึงต้องเรียกตำรวจมาจับ?”

เด็ก : “เอาจดหมายมาตีกัน”

แม่ : “เอาจดหมายมาตีกันเป็นความผิดยังไง?”

เด็ก : ผิด.....เอาจดหมายมาตีกันเหมือนหมาไง!!

แม่ : !!!! (แม่ก็ยังไม่รู้จะเล่นต่ออย่างไร)

จินตนาการคำตอบขึ้นมาเองไม่สมเหตุสมผล

สะเปะสะปะ

ทำอย่างไรให้เด็กพูดคุยได้สมเหตุสมผล

ขณะพูดคุยพยายามให้เด็ก**ปิดรอบการสื่อสาร**ทั้งในชีวิตจริงและการเล่นสมมติ โดยในขั้นนี้ไม่ได้เน้นแค่ให้เด็กตอบคำถามได้เท่านั้น แต่เน้นให้เด็กสามารถพูดคุยโต้ตอบกลับไปมาได้อย่างต่อเนื่อง สมเหตุสมผลรวมทั้งสามารถเล่นสมมติได้เป็นเรื่องราวด้วย และสิ่งสำคัญคือเด็กต้องเข้าใจสาเหตุของความรู้สึกของตัวเองได้ เช่น “**ชอบเล่นกับแม่เพราะแม่เล่นสนุก**” หรือ “**โกรธแม่ที่แม่ไม่ให้ไปเล่นข้างนอก**”

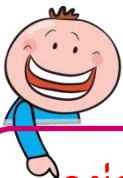
วิธีการพูดคุย

มีเวลา

รู้จักถาม

รอให้คิด

ช่วยเหลือ

อย่าลืม! สังเกตอารมณ์ความรู้สึกของเด็ก

ขณะพูดคุยหรือเล่นสมมติ

มีเวลา

ควรวางเวลาที่นานมากพอและไม่มียะไรมารบกวนระหว่างคุณกับเด็ก

รู้จักถาม

ในเรื่องที่เด็กสนใจ โดยการใช้คำถาม**ปลายเปิด** จะช่วยให้เด็กได้คิดมากกว่าคำถามปลายปิดและคำถามความจำ **ถ้าท่านเพิ่งเริ่มถามคำถามแบบเปิด** ท่านอาจจะเริ่มด้วยคำถามปิดก่อน เพื่อให้เด็กพูดคุยกับท่านได้ง่ายขึ้น เช่น อาจถามว่า “เล่นสนามเด็กเล่นสนุกมั้ย” แล้วค่อยถามว่า “สนุกยังไง”

คำถามปลายเปิด: เป็นคำถามที่เด็กต้องใช้ความคิด ไม่กำหนดคำตอบตายตัว เช่น “หนูอยากไปซื้ออะไรที่ตลาด” เด็กจะต้องคิดเชื่อมโยงความต้องการของตัวเองกับตลาด

คำถามปลายปิด: คำถามที่ต้องการคำตอบง่ายๆ และคำตอบส่วนใหญ่จะเป็นคำตอบสั้นๆ เช่น “ใช่” หรือ “ไม่ใช่” “เอา” หรือ “ไม่เอา” คนตอบไม่ต้องขยายความ**คำถาม**

ความจำ: คำถามที่มีคำตอบตายตัวอยู่แล้ว เช่น “นี่คืออะไร” “วันนี้กินอะไรที่โรงเรียน” “แมวร้องยังไง” คนตอบไม่ต้องขยายความเช่นเดียวกับคำถามปลายปิด

รอ

ให้เด็กได้คิด ด้วยสีหน้าท่าทางที่ท่่านสนใจคำตอบของเด็ก

ช่วยเหลือ

เปลี่ยนคำถามให้ง่ายขึ้น เช่น “ทำไมถึงร้องไห้” เป็น “ร้องไห้เรื่องอะไร”

ตื้อให้เด็กตอบคำถามก่อนที่จะไปเรื่องอื่นบางครั้งอาจจะต้องถามซ้ำหลายครั้งแต่อย่ากดดันเด็กเกินไป **น้ำเสียงและท่าที**ของท่านก็สำคัญเช่นกัน

กระตุ้นเตือน เมื่อเด็กเปลี่ยนเรื่องคุยหรือยังไม่ตอบคำถาม

ให้ตัวเลือก ถ้าเด็กตอบคำถามไม่ได้ หลักการคือเอาคำตอบที่คิดว่าเด็กจะตอบไว้ข้างหน้าและเอาตัวเลือกอื่นไว้ข้างหลังเพื่อไม่让孩子พูดตามคำหลัง เช่น เด็กอยากกินส้ม ท่านอาจให้ตัวเลือก “อยากกินส้มหรือฝรั่ง เป็นต้น

ตัวอย่างเช่น 1 เด็กถามถึงครูไก่ที่เคยสอน (เลิกสอนเพราะไปคลอดลูก)

เด็ก : “เมื่อไหร่ครูไก่จะเลิกเลี้ยงน้อง”

แม่ : “ทำไมถึงอยากให้ครูไก่เลิกเลี้ยงน้อง”

เด็ก : “เมื่อไหร่ครูไก่จะเลิกเลี้ยงน้อง” (ขมวดคิ้ว)

ตื้อให้ตอบ

แม่ : “ทำไมถึงอยากให้ครูไก่เลิกเลี้ยงน้อง”

เด็ก : (เจิบ ขมวดคิ้ว)

ให้ตัวเลือก

แม่ : “เพราะอยากเจอครูไก่หรืออยากเล่นกับน้อง”

(แม่สันนิษฐานว่าน่าจะคิดถึงครูไก่และอยากเจอ จึงช่วยให้ตัวเลือก)

เด็ก : ยิ้ม “อยากเจอครูไก่”

แม่ : “ทำยังไงดี”

เด็ก : “ให้แม่โทรศัพท์” (ยิ้ม)

เมื่อแม่ช่วยให้เด็กเข้าใจความต้องการของตัวเองได้ทำให้เด็กคับข้องใจน้อยลง คนอื่นเข้าใจเด็ก

ทำให้เด็กได้รับการตอบสนองที่ตรงความต้องการ

ตัวอย่างเช่น 2 เด็กอยากเล่นกับแม่ไม่อยากจะเล่นกับพ่อ

แม่ : “ทำไมไม่อยากจะเล่นกับพ่อล่ะ”

เด็ก : “ไม่อยากจะเล่นกับพ่อ”

แม่ : “เพราะอะไรถึงไม่อยากจะเล่นกับพ่อ”

เด็ก : “เพราะพ่อปากกว้างกล่มๆ”

ให้ตัวเลือก

แม่ : “เพราะคุณพ่อถามเยอะหรือเล่นไม่สนุก”

เด็ก : “ถามเยอะ”

ตัวอย่างเช่น3 เด็กถือตุ๊กตาผ้าสีหม่นๆมาโชว์ให้แม่ดู

เด็ก : “น้องเน่า”

แม่ : “ทำไมชื่อน้องเน่าละ”

เด็ก : “แม่เดียงน้องอยู่ไหน”

แม่ : “ยังไม่ตอบแม่เลย..ทำไมชื่อน้องเน่า”

เด็ก : “น้องตัวดำ”

กระตุ้นเตือน

ตัวอย่างเช่น4 เด็กคุยเรื่องขึ้นลิฟท์

เด็ก : “แม่ขึ้นลิฟท์ได้ไหม”

แม่ : “หนูอยากขึ้นไปชั้นไหน”

เด็ก : “อยากไปชั้น 4”

แม่ : “ทำไมต้องไปชั้น4”

เด็ก : “แม่กั๊กันหมุนไหม”

แม่ : “ไม่ไปชั้น 4 แล้วหรือ”

เด็ก : “กั๊กันพัง”

แม่ : “ตกลงไม่ไปชั้น 4แล้วจะคุยเรื่องกั๊กันนะ”

กระตุ้นเตือน

เปลี่ยนเรื่องคุย คุยไม่จบ ท่านอาจช่วยกระตุ้นให้เด็กกลับมาคุยเรื่องเดิม แต่ถ้าเด็กไม่กลับมาคุยเรื่องเดิมท่านช่วยสรุปว่าเด็กกำลังเปลี่ยนเรื่อง “ไม่ไปชั้น 4 แล้วหรือ” ถ้าเด็กคุยต่อท่านก็คุยต่อไป แต่ถ้าเด็กไม่คุยต่อท่านก็อาจจะพูดว่า “ตกลงไม่ไปชั้น 4แล้วจะคุยเรื่องกั๊กันนะ” ไม่ได้เน้นว่าเด็กจะต้องคุยเรื่องเดิมเพียงแต่ช่วยให้เด็กรู้ตัวว่ากำลังเปลี่ยนเรื่อง

สิ่งที่สำคัญที่สุด คือ ให้เด็กมีอารมณ์ร่วมอยากพูดคุย อยากตอบคำถาม

เน้นสัมพันธภาพที่ดี ให้เด็กมีแรงจูงใจ อยากพูด อยากตอบ

ทั้งหมดนี้เป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้เด็กพูดคุยได้ตอบมากขึ้น

นอกจากการที่เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์พูดคุยโต้ตอบกลับไปกลับมากับผู้เลี้ยงดูแล้วจะทำให้เกิดความสามารถเชื่อมโยงเหตุ-ผล แล้วนั้น เด็กยังต้องมี **ประสบการณ์ที่หลากหลาย** สิ่งเหล่านี้จะเป็นข้อมูลพื้นฐานที่เด็กจะไปคุยกับคนอื่น

- **ประสบการณ์ชีวิต** เช่น ถ้าเด็กไม่เคยได้เห็นดอกไม้ ต้นไม้ เด็กก็นึกไม่ออกว่า ดอกไม้เป็นอย่างไร มีสีอะไรบ้าง มีกลิ่นมั้ย แต่ละดอกไม้มีความแตกต่างกันอย่างไร ทำให้เด็กไม่สามารถมีข้อมูลมาคิดเปรียบเทียบ แยกแยะ
- **ประสบการณ์ทางสังคม** เด็กได้เล่นกับคนอื่นจะช่วยให้เด็กได้เห็นความแตกต่างของแต่ละอารมณ์ สนุก ร้องไห้ โกรธ งอน ฯลฯ
- **ประสบการณ์การเล่นสมมติ** ได้เปิดโลกของความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ รวมถึงการเด็กได้ฝึกทดลองเล่นสมมติในบทบาทหรืออารมณ์หลากหลาย

ในทุกวันๆ เรามีโอกาสมากมายที่จะช่วยให้เด็กได้สื่อสาร

เชื่อมโยง ความคิด ความต้องการ และอารมณ์ของตัวเอง

สรุป เทคนิคการช่วยทำอะไรให้เด็ก
เชื่อมโยงเหตุ-ผล สิ่งสำคัญคือสัมพันธ์ภาพที่
ดีระหว่างกันที่จะช่วยให้เด็กอยากคิด อยาก
สื่อสาร

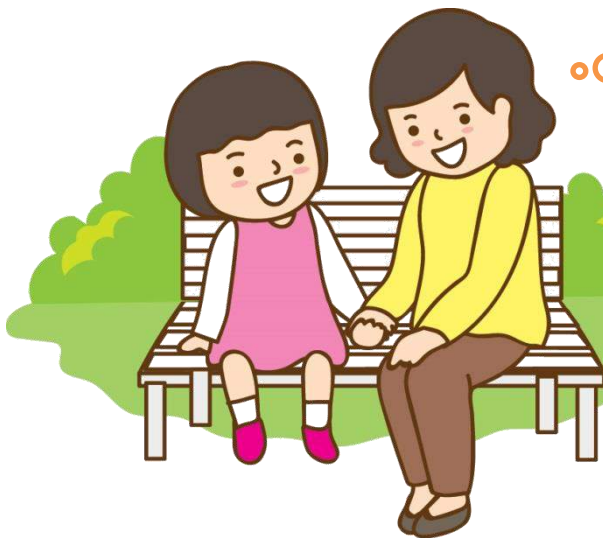
เริ่มจากเรื่องที่
เด็กสนใจ

ใช้คำถามปลายเปิด
เพื่อกระตุ้นให้เด็ก
คิด

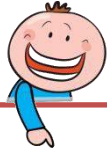
กระตุ้นเด็ก
ตอบคำถาม

ถ้าตอบไม่ได้ช่วย
ให้ **ตัวเลือก**

ได้ตอบให้ได้อย่าง
**ต่อเนื่องและ
สมเหตุสมผล**

ขั้นตอนย่อยในการส่งเสริมพัฒนาการขั้น 6

1. เด็กใช้ภาษาพูดโต้ตอบได้ทั้งในการเล่นสมมติและในชีวิตจริง
2. เด็กตอบคำถาม ใคร อะไร ที่ไหน เมื่อไหร่ เพราะอะไร ได้
3. เด็กเริ่มโต้เถียง ต่อรอง และ ตัดสินใจเลือกได้ เช่น เลือกว่าจะเล่นอะไร จะทำอะไร จะไปไหน ใครจะไปก่อน
4. เด็กพูดโต้ตอบได้เป็นเหตุเป็นผล ไม่พูดสะเปะสะปะ ไม่เปลี่ยนเรื่อง หรือ พูดเฉไฉ
5. เด็กเข้าใจมิติเรื่องต่างเวลา เช่น เมื่อวาน วันนี้ พรุ่งนี้
6. เด็กเข้าใจมิติเรื่องต่างสถานที่ เช่น บ้านคุณยาย ที่โรงเรียน ที่ตลาด
7. เด็กเข้าใจเรื่องปริมาณ เช่น มากกว่า น้อยกว่า
8. เด็กบอกอารมณ์ ความรู้สึก และบอกเหตุผลของอารมณ์นั้นได้ เช่น รู้สึกโกรธ เพราะ เพื่อนมาเอาของไป
9. เด็กเปรียบเทียบความคิด ความชอบของตัวเองกับคนอื่นได้
10. เด็กพูดแสดงความคิดเห็นของตัวเองได้
11. เด็กเล่นสมมติได้หลายบทบาทและหลากหลายอารมณ์
12. เด็กเล่นสมมติ เล่าเรื่องได้เป็นเรื่องราว มีตอนต้น ตอนกลาง ตอนจบ

เอกสารอ้างอิง

สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว. การส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้าเด็กพิเศษ
อย่างเป็นองค์รวม ฉบับความสุข. 2558

สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว. เอกสารบันทึกบทเรียนและประสบการณ์การ
ทำงานของกลุ่มงานคลินิก. กิจกรรมการถอดบทเรียนและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์จากการ
ทำงานของงานคลินิก. 2557

กิ่งแก้ว ปาจารย์. คู่มือการส่งเสริมพัฒนาการเด็กออทิสติกแบบองค์รวม (เทคนิค DIR/ฟลอร์
ไทม์). กรุงเทพฯ. 2553

แก้วตา นพณิศจรัสเลิศ. การฝึกกระตุ้นพัฒนาการตามแนวคิด DIR/ฟลอร์ไทม์. ใน: ทิพวรรณ
หรรษคุณาชัย, รวิวรรณ รุ่งไพโรจน์, ชาศรียา อีเรนตร, บรรณาธิการ. ตำราพัฒนาการและ
พฤติกรรมเด็ก สำหรับเวชปฏิบัติทั่วไป. กรุงเทพฯ: บ. ปียอนด์ เอ็นเทอร์ไพรซ์; 2554

แก้วตา นพณิศจรัสเลิศ. การส่งเสริมพัฒนาการเด็กด้วยฟลอร์ไทม์. ใน: ดุสิต สดาวร, ฤทธิวิไล
สามโกเศศ, สมศักดิ์ โล่ห์เลขา, บรรณาธิการ. Advances in Pediatrics. กรุงเทพฯ: ปียอนด์ เอ็น
เทอร์ไพรซ์; 2552

Greenspan, S.I. & Wieder, S. The Child with Special Needs: Encouraging Intellectual
and Emotional Growth. United States of America: DA Capo Press. 1998

Greenspan, S.I. & Wieder, S. Engaging Autism: Helping Children Relate,
Communicate and Think with the DIR Floortime Approach. United States of
America: DA Capo Press. 2006

ICDL Website. Greenspan, S.I. DIR/Floortime™ Basics Part II. 2008

ICDL Website. Greenspan, S.I. How Parents Can Help their Children to Better
Attend and Engage How to Deal with Tantrums and Meltdowns: *Strategies to
help children better attend and engage; how to keep a continuous flow of back-
and-forth interaction going; and the steps to limit setting.* 2005

สถาบันแห่งชาติการพัฒนาเด็กและครอบครัว
มหาวิทยาลัยมหิดล
ปทุมธานี